

Nr 242.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.; given Stockholms slott den 12 april 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander följande.

Under åttonde huvudtiteln, punkterna 135 och 164, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1946/47

dels till Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring ett förslagsanslag av 290 000 kronor;

dels till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 500 000 kronor;

dels till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 500 000 kronor;

dels till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

dels ock till Folkskoleseminarierna: Utrustning ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten, bilaga 7, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna för budgetåret 1946/47

dels till Utbyggnad av folkskoleseminarierna ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

dels ock till Utbyggnad av småskoleseminarierna ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma.

Inledning.

Genom beslut den 16 februari 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet verkställa skyndsamt utredning och avgiva förslag rörande elevintagningen vid folkskoleseminarierna under de närmaste åren jämte därav föranledda organisationsändringar m. m.

Den 1 mars 1945 tillkallade departementschefen såsom sakkunniga avdelningschefen i skolöverstyrelsen, undervisningsrådet K. R. Falck, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens I kammare, folkskolinspektören K. R. Bergh, ordföranden i Sveriges folkskolläraryrkesförbund, ledamoten av riksdagens II kammare, överläraren Hildur Nygren, ordföranden i Sveriges folkskolläraryrkesförbund, folkskolläraren K. G. Rosberg samt ledamoten av riksdagens I kammare, professorn S. Wahlund.

Enligt de för de sakkunniga utfärdade direktiven åligger dem, förutom angivna utredning rörande elevintagningen vid folkskoleseminarierna under de närmaste åren jämte därav föranledda organisationsändringar, jämväl att verkställa av skolöverstyrelsen i skrivelse den 10 oktober 1944 begärd utredning rörande tillgodoseendet av lärarbehovet för de finskspråkiga orterna i norra Sverige. I detta avseende anföres i direktiven bland annat följande.

Den av överstyrelsen begärda utredningen rörande tillgodoseendet av lärarbehovet för de finskspråkiga orterna i norra Sverige synes naturligt kunna infogas i de sakkunnigas arbetsprogram. Vid utredningsarbetet bör sålunda beaktas nödvändigheten av att även Norrbottens finnbygder tillföras tillräckligt många och väl kvalificerade lärarkrafter. Jag erinrar om att Kungl. Maj:t tidigare i sådant syfte med anledning av skolöverstyrelsens nyssnämnda hemställan på min föredragning för riksdagen framlagt förslag om bland annat en väsentlig förhöjning av de s. k. finnbygdsstipendierna för blivande folkskollärare. Jag delar emellertid överstyrelsens uppfattning, att en sådan åtgärd icke är tillfyllest. Ej heller kan den väntas giva omedelbara resultat. Därför synas även andra utvägar böra prövas, exempelvis ett återinförande — eventuellt för begränsad tid — av de förut utgående

men numera avskaffade språktilläggen. Jag förutsätter vidare, att de sakkunniga vid övervägande av åtgärder i detta hänseende uppmärksamma, att förevarande fråga i själva verket allenast är en del av det större spørsmålet, huru en rekrytering av lärarpersonal vid avlägset belägna orter i allmänhet skall kunna säkerställas. En tilltagande brist på folkskollärare måste nämligen förväntas komma att i första hand drabba de på dylika orter belägna skolorna av lägre skolformer.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen 1945 års seminariesakkunniga, ha tidigare i ett den 12 oktober 1945 avlämnat betänkande framlagt förslag om särskilda åtgärder till förbättrande av den kritiska lärarsituationen på folkskolans område, innebärande dels anordnande av en särskild provisorisk utbildningslinje för folkskollärare vid seminarierna, dels ock upphävande av nu gällande övergångsbestämmelser rörande pensionering av folkskollärare. I propositionerna nr 378 och 380 till 1945 års riksdag föreslog Kungl. Maj:tt vidtagande av åtgärder i huvudsaklig anslutning till de sakkunnigas förslag. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag. I enlighet härmed har från och med innevarande vårtermin å särskild utbildningslinje vid folkskoleseminarierna, omfattande förutom denna termin läsåret 1946/47 och en kurs om 6 veckor under vardera sommaren 1946 och 1947, intagits 14 klassavdelningar med sammanlagt 392 elever. Dessa komma alltså att utexamineras till höstterminens början 1947.

I skrivelse den 19 januari 1946 ha *seminariesakkunniga* framlagt förslag till vissa åtgärder i syfte att underlätta lärarrekryteringen — avseende såväl ordinarie och extra ordinarie lärare som vikarier — å avlägset belägna orter i allmänhet och i finnbygden i synnerhet. Över ifrågavarande förslag ha utlåtanden avgivits av *skolöverstyrelsen*, *statskontoret*, *allmänna lönenämnden* och *domkapitlet i Luleå*, varjämte tillfälle att yttra sig beretts *Sveriges folkskolläraryförbund*, *Sveriges folkskolläraryrinneförbund* och *Sveriges småskolläraryrinneförbund*.

Vidare ha *de sakkunniga* i skrivelse den 11 februari 1946 framlagt utredning och förslag rörande folkskoleseminariernas organisation under budgetåret 1946/47 och därmed sammanhängande frågor. De sakkunniga framhålla härvid, att deras uppgift att framlägga förslag till en seminarieorganisation på längre sikt visat sig vara så omfattande, att det icke varit möjligt för dem att ännu avgiva ett slutligt förslag, som kunde föreläggas innevarande års riksdag, varför de nödgats inskränka sig till att nu lämna förslag endast rörande den år 1946 vid folkskoleseminarierna behövliga intagningen. Över de sakkunnigas förslag i denna del ha utlåtanden avgivits av *skolöverstyrelsen*, som i samband därmed även framlagt sina anslagsäskanden beträffande folkskoleseminarierna för budgetåret 1946/47, *statskontoret* och *allmänna lönenämnden*.

Jag övergår nu till att lämna en redogörelse för de sakkunnigas ifrågavarande förslag och börjar med frågan om seminarieorganisationen för nästa budgetår.

I. Folkskoleseminariernas organisation budgetåret 1946/47.

Folkskolläraryrket.

Återblick. De sakkunniga framhålla inledningsvis, att de många och stora förändringar, som seminarieorganisationen särskilt under de sista två decennierna undergått, varit beroende på det år från år växlande läraryrket. En dylik anpassning av examinationen efter det föreliggande läraryrket vore nödvändig, om man ville undvika alltför stort överskott respektive underskott av lärare. De sakkunniga ha därefter lämnat följande kortfattade redogörelse för läraryrkets växlingar under de sista decennierna.

Under tiden närmast före 1920 och under hela 1920-talet genomgick folkskolan en mycket kraftig men på samma gång oberäknelig utveckling, som gjorde det svårt att beräkna det kommande läraryrket och den erforderliga examinationen. Rörande diskontinuiteten i utvecklingen kan följande nämnas. Efter folkskolinspektionens nyordnande 1914 steg, på grund av de nya inspektörernas verksamhet, kraven på folkskolan betydligt (skolbyggnader uppfördes, halvtidsläsningen minskade o. s. v.). Detta hade till följd en väldig utökning av lärartjänsternas antal. Den årliga ökningen nådde sin kulmen läsåret 1919/20, då mer än 800 nya folkskollärartjänster inrättades. Det ofantligt stora behovet av nya lärare gjorde, att man förändrade seminarierna till dubbelseminarier och att dispenser från folkskolläraryrket utdelades rätt frikostigt. Behovet kunde ändå endast till en del vara tillgodosett, omständigheten, att småskollärarinnor i stor utsträckning fingo vikariera på folkskollärartjänster. Detta var möjligt på grund av den stora utexaminationen vid folkskoleseminarierna. Folkskolans expansion började emellertid snart att gå långsammare. Redan 1922/23 var antalet nyinrättade tjänster blott ungefär 190, och under läsåret 1925/26 inrättades endast ungefär 160 nya tjänster. Man började därför bli försiktigare med elevintagningen vid seminarierna. Behovskurvan gick dock alltjämt uppåt på grund av halvtidsläsningens avskaffande, sjunde skolårets införande, mindre folkskolornas förändring till folkskolor o. s. v. De stora födelsesiffrorna från 1920 och 1921 gjorde också sitt till, och kurvan gick åter rätt hastigt i höjden under slutet av 1920- och början av 1930-talen. Så inrättades till exempel under läsåret 1930/31 icke mindre än något över 400 nya tjänster.

Man förstår hur svårt det måste ha varit att under denna tid hålla examinationen parallell med läraryrket. Det lyckades heller icke bättre, än att man i början av 1920-talet hade en stor lärarbrist, under det att slutet av samma decennium och början av det följande uppvisade ett överskott på lärare.

Läraryrket fortfor emellertid att stiga. Det är ganska egendomligt att så skedde, skenbart utan hänsyn till att födelsetalet oavbrutet sjönk efter 1921. Det var tydligt, att de andra faktorer, som inverka på läraryrkets storlek, helt uppvägs av verkningarna av barnantalets minskning. Eftersom födelsetalet sjönk ända till och med 1933, väntade man sig emellertid, att läraryrket snart skulle minska. 1932 års seminarieakkunniga ansågo, att kurvas toppunkt skulle ha nåtts 1933, och att läraryrket därefter skulle

komma att kontinuerligt sjunka under 1930- och 1940-talen för att vid slutet av 1940-talet stupa utför lika brant som det stigit under 1920-talet. Detta visade sig emellertid vara helt oriktigt. Kurvan fortsatte i stället att stiga, och seminarierna hade under 1930-talet en relativt lugn period med en examination av ungefär 400 elever per år. Emellertid indrogos fem av de dåvarande femton folkskoleseminarierna och man väntade varje år, att lärarbehovet skulle nå sitt maximum. Men folkskolinspektörernas prognoser pekade fortfarande på ett stegrad behov och detta visade sig också vara riktigt. Då dessutom nativiteten efter 1933 steg, är det, såvitt de sakkunniga kunna bedöma frågan, ganska tydligt, att lärarbehovets kurva alltjämt skulle ha fortsatt att stiga, såvida det rått fred i världen och folkskolans utveckling hade fått ostört fortgå.

Efter krigsutbrottet följde emellertid krav på besparingar inom folkskoleväsendet, vilket resulterade i indragning av ett stort antal lärartjänster (under läsåren 1939/40—1941/42 minskade antalet folkskollärartjänster med mer än 700 och antalet småskollärartjänster med omkring 1 200). För undvikande av arbetslöshet inom lärarkåren vidtogs i samband härmed en kraftig inskränkning av seminariernas verksamhet, en inskränkning, som då ansågs vara ofrånkomlig, men som i ljuset av nuvarande erfarenheter visat sig vara om icke onödig så i varje fall alltför omfattande. Återhållsamheten vid elevintagningen i seminarierna har nämligen nu lett till en lärarbrist, för vilkens hävande särskilda åtgärder måst vidtagas, bland annat intagning av nära 400 studenter innevarande vårtermin för utbildning till folkskollärare på snabbare väg än den vanliga studentlinjens.

Att denna brist, trots den omsorgsfulla prövning av lärarbehovet, som legat till grund för skolöverstyrelsens beräkningar rörande elevintagningen vid seminarierna, kunnat uppstå, beror enligt de sakkunniga främst på följande omständigheter.

Prövningen av lärarbehovet sker framförallt med hänsyn till de prognoser rörande antalet behövliga lärartjänster i de olika inspektionsområdena, som folkskolinspektörerna varje år lämna. Som det många gånger förut framhållits är det knappast möjligt för inspektörerna att ge några säkra siffror för längre tid än ett par år framåt i tiden. Ju längre framåt prognoserna syfta, desto osäkrare bli de givetvis. Men att prognoserna just de sista åren blivit felaktiga i sådan grad, att en rätt stor lärarbrist nu råder, har sin ganska naturliga förklaring. Inspektörerna anmodades nämligen år 1940 av Folkskolans besparingssakkunniga att var och en inom sitt område uppgöra en femårsplan för rationaliseringsåtgärder inom folkskolan. Denna plan upptog indragning av ett stort antal skolor och lärartjänster. Av dessa senare indrogos, som redan nämnts, ett par tusen under de närmaste åren efter krigsutbrottet. Men rationaliseringen kunde icke — av många samverkande orsaker — genomföras i den utsträckning, som femårsplanen förut-satte. Det uppstod nämligen under krigsåren stora svårigheter att anordna de för rationaliseringen behövliga skolskjutsarna och inackorderingarna samt att uppföra erforderliga skolbyggnader. Vidare uppstod på många håll inom kommunerna ett ganska effektivt motstånd mot ytterligare rationaliseringsåtgärder. Allt detta jämte den i oväntad omfattning stigande nativiteten gjorde, att skolindragningar icke kunde ske i den utsträckning, man hade beräknat. Men då folkskolinspektörerna, som lojalt tänkte sig planens genomförande och i det längsta hoppades att så skulle kunna ske, läto sina

prognoser färgas av denna optimism, kommo prognoserna att under några år upptaga ett lägre antal tjänster än som sedan visade sig vara behöfligt. Då skolöverstyrelsens beräkningar rörande elevintagning och examination vid seminarierna grundats på dessa prognoser, är det givet, att även dessa beräkningar upptogo lägre antal än vad som egentligen varit erforderligt.

Såvitt de sakkunniga kunna bedöma denna fråga, har alltså den nuvarande lärarbristen uppstått dels på grund av de åtgärder i besparingssyfte, som företogs efter krigsutbrottet, dels och framförallt på grund av att man under ett antal år vid uppgörande av prognoserna rörande det framtida lärarbehovet räknat med genomförande av nämnda åtgärder i större utsträckning än vad som verkligt kunnat ske.

Nuvarande lärarbrist. Genom en undersökning rörande möjligheterna att under höstterminen 1945 erhålla kompetenta vikarier i folkskolan ha de sakkunniga ansett sig kunna ange den under innevarande läsår förefintliga bristen på kompetenta folkskollärare till omkring 450.

Läraryvgången. De sakkunniga ha med utgångspunkt från av skolöverstyrelsen under hösten 1945 gjorda undersökningar rörande läraryvgången beräknat denna på följande sätt. (Därvid har hänsyn tagits till den inverkan på läraryvgången, som 1945 års riksdags beslut om upphävande av övergångsbestämmelserna för pensionering av folkskollärare kan beräknas er- hålla.)

1946	199
1947	148
1948	351
1949	438
1950	439
1951	467

Antalet lärartjänster. Ökningen av antalet lärartjänster har på grundval av folkskolinspektörernas prognoser och med ett uppskattat vikariebehov av omkring 5 procent av tjänsternas antal beräknats sålunda.

1946/47	264
1947/48	342
1948/49	660
1949/50	324
1950/51	452

Sammanfattning. Av följande tablå framgår, hur stor lärarbrist (budget-åren 1946/48), respektive hur stort ytterligare examinationsbehov (budget-åren 1948/51) man har att emotse, därest hänsyn tages dels till förut angivna siffror rörande läraryvgång m. m., dels ock till utexaminationen av de elever, som redan nu finnas intagna vid folkskoleseminarierna. (Kolumn 1 + 2 + 3 — 4 = 5 respektive 6).

Läsår	Brist under föregående läsår	Ökning av lärarbehovet	Lärarytgång	Nuv. sem.elever, som utexamineras	Brist under läsåret	Ytterligare examinationsbehov
	1	2	3	4	5	6
1946/47 .	450	264	199	330	583	
1947/48 .	583	342	148	840	233	
1948/49 .	233	660	351	240 (4-årig linje)	?	1 004 (2-årig linje)
1949/50 .	?	324	438	300 (4-årig linje)	?	462 (2-årig linje)
1950/51 .	?	452	439	—	?	891 (2 årig och 4-årig linje)

I anslutning härtill ha de sakkunniga anfört följande.

De sakkunniga ha vid sina beräkningar utgått från att lärarbehovet kommer att öka i den omfattning, som folkskolinspektörerna i sina prognoser beräknat. Hur stor ökningen i verkligheten kommer att bli är beroende av flera ganska oberäkneliga faktorer. Å ena sidan kan införande av ett åttonde skolår, förändring av mindre folkskolor till folkskolor samt halvtidsläsningens borttagande öka lärarbehovet. I andra riktningen verkar den ökade centralisering, som blir möjlig, när skolskjutsar i större utsträckning än nu kunna anordnas. Svårigheter att erhålla byggnadsmaterial kan verka försenande på skolbyggnadsverksamheten, vilket i vissa fall kan hindra en utökning av läraravdelningarnas antal, i andra fall försena centralisering.

De sakkunniga måste emellertid räkna med de siffror, som för närvarande föreligga och föreslå en intagning, som i möjligaste mån kan täcka det nu beräknade lärarbehovet. Någon risk för att läraröverskott därigenom skulle komma att förorsakas, synes icke föreligga. Som framgår av senaste tabell kommer tvärtom en brist alltjämt att finnas under de närmaste åren. Och under 1950-talets förra hälft kommer lärarbehovet att stiga så avsevärt, att de närmaste årens examination ingalunda kommer att räcka. Däremot är det givetvis nödvändigt att man i god tid under 1950-talet vid elevintagningen uppmärksammar den sänkning i behovet, som kommer att inträda omkring år 1960.

Seminarieorganisationen.

Utvidgning av de nuvarande seminarierna. Den nuvarande seminarieorganisationen är uppbyggd för en normal intagning och utexamination av 16 klassavdelningar eller ($16 \times 28 =$) 448 elever årligen. Innevarande budgetår ha dock genom ianspråktagande till det yttersta av befintliga reservutrymmen vid seminarierna intagits sammanlagt 22 klassavdelningar eller 616 elever. De sakkunniga ha undersökt, vilka möjligheter som föreligga för den ytterligare utvidgning av seminarieorganisationen, som måste vidtagas för mötande av det stora lärarbehovet under de närmaste åren. Därvid ha de ansett sig kunna räkna med att vid de redan befintliga seminarierna skulle — efter vissa om- och tillbyggnadsarbeten — ytterligare 6 klassavdelningar kunna intagas. Av följande sammanställning framgår, hur

intagningen skulle fördela sig på olika seminarier respektive på 4-åriga och 2-åriga linjer (varvid siffrorna inom parentes angiva alternativa möjligheter). Till jämförelse har angivits elevintagningen vid den normala organisationen samt vid den innevarande budgetår — oavsett den provisoriska utbildningslinjen — utvidgade organisationen.

	Normal organisation		Organisation 1945/46		Organisation 1946/47	
	4-årig linje	2-årig linje	4-årig linje	2-årig linje	4-årig linje	2-årig linje
Falun	1	1	1	1	1	2
Göteborg . . .	1	1	1	1	1	1
Kalmar	1	—	1	—	1	1
Karlstad . . .	1	—	1	1	1(2)	2(1)
Linköping . . .	1	1	1	1	1(2)	2(1)
Luleå	1	—	2	—	2	1
Lund	1	1	1	2	1	2
Stockholm . .	1	—	1	1	1	2
Umeå	1	1	1	2	1(2)	2(1)
Uppsala	1	1	1	2	1	2
	<u>10</u>		<u>11</u>		<u>11(14)</u>	
	448 elever		616 elever		784 elever	

I anslutning härtill ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Möjligheterna äro givetvis begränsade för en utvidgning av de nuvarande seminarierna på grund av dels de nuvarande lokalernas beskaffenhet och läge, dels seminariestadens möjlighet att härbärgera nya skaror elever, dels också möjligheten att anskaffa lärare. Vidare måste också nämnas, att ett seminarium ej bör få svälla ut utöver vissa gränser, alldenstund rektor och lärare då förlora möjligheten att lära känna och rättvist värdesätta eleverna. De sakkunniga anse fördenskull, att man icke gärna bör i ett och samma seminarium sammantränga mer än tre avgångsklasser. De sakkunniga ha därvid också tagit hänsyn till de svårigheter, som föreligga vid ordnandet av den praktiska utbildningen vid de stora seminarierna.

Vid en utvidgning kan man alltså tänka sig följande seminarietyper (4 = fyraårig linje, 2 = studentlinje):

4 + 2	(6 seminarieavdelningar, 9 övningsskolavdelningar)		
4 + 4	(8 »	10	»
4 + 2 + 2	(8 »	13	»
4 + 4 + 2	(10 »	14	»
4 + 4 + 4	(12 »	15	»

Typen 2 + 2 + 2 synes icke böra ifrågakomma vid de permanenta seminarierna, men den kan givetvis tänkas inrättad vid ett provisoriskt seminarium med mera begränsade lokalmöjligheter.

Beträffande utvidgningsmöjligheterna vid de olika seminarierna ha de sakkunniga därefter anfört följande.

Falun. Seminariet har inga reservutrymmen. I själva verket har seminariet redan vid nuvarande organisation behov av en gymnastiksal för övningsskolan, enär en enda gymnastiksal är otillräcklig för seminariets elever och övningsskolans barn. Vidare saknas läkarrum. För en utvidgning till typ $4 + 2 + 2$ skulle dessutom erfordras ytterligare 6 klassrum. Då emellertid studentklasserna skulle kunna delvis använda samma rum, och då ett s. k. dagrum skulle kunna apteras till klassrum, kan det behövliga antalet nya klassrum möjligen nedbringas till 4.

Seminariet behöver sålunda tillföras minst 4 nya klassrum och en gymnastiksal. Detta kan ske genom uppförande av baracker på seminarietomten. Genom slopande av den relativt dåliga vaktmästarbostaden i seminariebyggnaden skulle utrymme kunna beredas för läkarrum och ett mindre dagrum. Ny vaktmästarbostad skulle då uppföras på tomten.

Givetvis kan man här i stället för nyssnämnda typ tänka sig typen $4 + 4 + 2$. Lokalbehovet blir då större. Det är emellertid att märka, att det för närvarande i staden råder stor brist på rum för seminaristerna, varför man nu knappast kan förorda upprättande av ett så stort seminarium i Falun.

Göteborg. De nuvarande seminarielokalerna äro för trånga, och förslag om tillbyggnad av desamma har redan länge förelegat. Denna tillbyggnad skulle dock tillgodose blott det nuvarande seminariets behov och icke tillåta någon utvidgning av organisationen. Tomten är så liten, att en ny eller tillbyggnad för ett utvidgat seminarium knappast kan föreslås.

Det är livligt att beklaga, att detta seminarium icke tål en utvidgning. Det vore nämligen i hög grad önskvärt, att Göteborg med sitt stora rekryteringsområde erhöle större möjligheter för utbildning av folkskollärare.

Kalmar. Seminariet är ett enkelseminarium med goda men otillräckliga lokaler. Bland annat saknas kollegierum, läkarrum, barnbespisningslokal och överspelningsrum. Vid en utvidgning av seminariet måste även behovet av dessa lokaler tillfredsställas. Barnbespisningslokal och överspelningsrum kunna inredas i källarvåningen. Ett av klassrummen kan möjligen förändras till kollegierum och läkarrum inredas i det nuvarande lilla lärarrummet. Vid seminariet måste då, därest seminariet skall förändras till typ $4 + 2$, nyuppföras 5 à 6 klassrum samt en gymnastiksal för övningsskolan. Detta synes kunna ske genom uppförande av barackbyggnader, varvid klassrumsbyggnaden kan förläggas å en närliggande, ursprungligen för rektorsbostad avsedd tomt. Gymnastikbyggnadens förläggning kan diskuteras. Möjlighet att förlägga den antingen å nyssnämnda tomt eller på seminarietomten finnes dock.

Karlstad. Seminariet, som i nuvarande organisationsplan är upptaget som enkelseminarium, har lokaler som tillåta utvidgning till typ $4 + 2$. För ytterligare utvidgning, exempelvis till typen $4 + 2 + 2$, erfordras ytterligare 4 à 6 klassrum. I vindsvåningen kunna 6 à 7 rum inredas. Härigenom kan seminariet, åtminstone vissa år, intaga dubbla klasser på fyraårig linje i stället för på tvåårig linje. Detta seminarium kan således, om ock med viss svårighet, utvidgas till typ $4 + 4 + 2$.

Lindköping. Seminariets lokaler äro avpassade för ett seminarium av typen $4 + 2$. Vid en utvidgning kunna emellertid två mindre utrymmen, nämligen

dels ett kartrum, dels ett s. k. hembygdsrum användas som klassrum, åtminstone för mindre övningsskolklasser. Därutöver behövas emellertid för typ 4 + 2 + 2 dels en slöjdsal, dels 2 à 4 klassrum. För detta ändamål kunna baracker på tomten uppföras.

Detta seminarium skulle eventuellt kunna förändras till typ 4 + 4 + 2, vilket dock torde medföra ytterligare lokalbehov.

Luleå. Övningsskolan är inrymd i en särskild byggnad, försedd med en rymlig vind, där nya lokaler med fördel kunna inredas. Fyra klassrum och en sal för kvinnlig slöjd kunna på detta sätt erhållas. I gymnastikbyggnadens källarvåning kan en träslöjdsal inredas. Dessutom behöves emellertid med nödvändighet en gymnastiksal. Denna kan uppföras som barackbyggnad i nära anslutning till det nuvarande gymnastikhuset. Häre böra även inrymmas överspelningsrum.

Om seminariet erhåller nu nämnda nya lokaler, kan det utvidgas till ett seminarium av typ 4 + 4 + 2.

Lund. Vid seminariet finnas goda lokaler för typ 4 + 2, om man bortser från att endast en gymnastiksal finnes, vilket är otillräckligt redan för nämnda seminarietyp och alltså i ännu högre grad vid en utvidgning. En gymnastiksal för övningsskolan måste alltså under alla förhållanden byggas. Ritningar härför föreligga sedan före krigsutbrottet.

Ytterligare lokaler inom seminarietyggnaden kunna vinnas på följande sätt. Ett påfallande rymligt klassrum uppdelas i två. Vidare erhålles ett rum genom inredning av vinden ovanför gymnastiksalen. Slutligen erhålles en slöjdsal genom omändring av en äldre vaktmästarbostad, nu använd som förrådslokal. Utöver detta erfordras två klassrum, som kunna uppföras i barack på tomten. Lämpligen kan även den erforderliga gymnastiksalen uppföras som barack.

Stockholm. Seminariebyggnaden är avsedd för ett enkelseminarium. Då detta emellertid ofta fått mottaga även en studentlinje, ha lokalerna varit otillräckliga. Härtill kommer dels att seminariet är provårseminarium, dels att en kurs för hjälpklasslärare varje vårtermin är förlagd hit, dels ock att övningsskolan på grund av provårs- och hjälpklasskurserna är större än vid vanliga seminarier. Slutligen må nämnas, att de naturvetenskapliga institutionerna ingalunda motsvara nutida fordringar, att gymnastiklokaler och överspelningsrum äro otillräckliga och att barnbespelningslokal saknas. Allt detta har gjort, att seminariet redan länge dragits med stora lokalsvårigheter och, i den mån det lyckats, måst hyra rum i närbelägna hus eller skolor.

Vid besiktning av byggnaden, som på de sakkunnigas önskan utförts av byggnadsstyrelsen, har det konstaterats, att byggnaden är väl underhållen, såväl utvändigt som invändigt. Vindsvåningens lokaler (handarbets-salar, en liten gymnastiksal, otillräckliga kemi- och biologirum, teckningssal) få emellertid anses vara såväl ur hygienisk som pedagogisk synpunkt undermåliga och dessutom icke riskfria ur brandsynpunkt. Vid besiktningen har vidare bland annat antecknats, att värmeanläggningen är bristfällig och vattenledningarna delvis igenrostade, att portvaktsbostaden är belägen mot norr och utan fönster i köket, att samtliga klassrum ha skurgolv och att en del klassrum ha nordläge.

Det synes vara uteslutet att här vidtaga någon mera omfattande om- eller tillbyggnad för att erhålla nya utrymmen. Ej heller kan gärna en barackbyggnad, innehållande tillräckligt antal lokaler, uppföras på den tränga tomten. En sådan har beräknats komma att kosta 120 000 kronor.

Lokalerna i vindsvåningen måste inom en nära framtid ersättas med nya. Om seminariet skall för längre tid fortsätta sin verksamhet, synes fråga därför snart uppstå om en nybyggnad, ersättande den nuvarande.

För den allra närmaste tiden synes ingen annan utväg finnas, än att seminariet söker hyra erforderliga lokaler i närheten. Detta behov föreligger, som nämnts, redan nu, och blir ännu mera trängande, om en utvidgning skall ske. Då vissa hyresmöjligheter, åtminstone för det eller de närmaste åren, synas föreligga, ha de sakkunniga funnit, att studentlinjen bör kunna dubbleras nästa år, och seminariet alltså utvidgas till typ 4 + 2 + 2.

För denna utvidgning synas emellertid vissa ändringsarbeten inom seminariebyggnaden böra verkställas. Den naturvetenskapliga undervisningen vid seminariet har, som ovan nämnts, mycket otillräckliga lokaler, och det är önskvärt, att bättre utrymme beredes. Sedan 1938 föreligger en plan att flytta kemirummet från vindsvåningen till ett klassrum i anslutning till fysiksalen i en annan våning, varigenom kemiundervisningen skulle erhålla såväl laboratorium som hörsal (den senare gemensam för fysik och kemi). Det nuvarande kemirummet skulle upplätas för övningsskolans naturkun- nighetsundervisning, och ett rum, som nu användes för denna sistnämnda undervisning, skulle förändras till klassrum. Byggnadsstyrelsen erhöll på sin tid medel för upprättande av erforderliga entreprenadhandlingar. Kostnaderna för arbetets utförande beräknades till 44 000 kronor. Medel för ändamålet anvisades å allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40.

Byggnadsstyrelsen har beräknat, att kostnaderna numera komma att belöpa sig till 65 000 kronor.

Umeå. Detta seminarium har goda lokaler för ett vanligt dubbelseminarium av typen 4 + 2. Med ett tillskott av fyra klassrum skulle parallell avdelning i den tvååriga linjen kunna mottagas. Eventuellt skulle, åtminstone vissa år, den fyraåriga linjen kunna dubbleras i stället för den tvååriga. De behövliga fyra klassrummen kunna erhållas i barackbyggnad på tomt.

Uppsala. För att seminariet skall kunna utvidgas till typ 4 + 2 + 2 erfordras 4 à 6 klassrum samt en gymnastiksal för övningsskolan. Gymnastiksalen är i själva verket erforderlig redan vid nuvarande organisation, eftersom byggnaden endast har en gymnastiksal. De nya lokalerna kunna erhållas, dels genom inredande av fem rum på vinden, dels genom uppförande av en gymnastiksalsbarack.

Nya seminarier. Den av de sakkunniga förordade utvidgningen av de nu befintliga seminarierna skulle alltså möjliggöra en intagning av sammanlagt 28 klassavdelningar eller 784 elever. De sakkunniga ha funnit detta otillräckligt och därför föreslagit inrättande omedelbart av tre nya seminarier, nämligen i Gävle, Hälsingborg och Stockholm. Intagning av elever vid dessa seminarier skulle ske redan höstterminen 1946. Dessa seminarier skulle organiseras sålunda:

Gävle — två 4-åriga linjer,

Hälsingborg — tre 2-åriga linjer och

Stockholm — en 4-årig och en 2-årig linje.

De sakkunniga ha vidare föreslagit, att, intill dess de nya 4-åriga linjerna blivit slutligt organiserade, ett motsvarande antal 2-åriga linjer skulle åren

1946/48 kunna förläggas till ifrågavarande seminarier. Detta skulle alltså innebära, att intagning hösten 1946 skulle ske i Gävle, förutom å de två 4-åriga linjerna, jämväl å två 2-åriga linjer och i Stockholm, förutom å den 4-åriga linjen, å ytterligare en 2-årig linje. Beträffande lokalfrågan för de nya seminarierna ha de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

Gävle. Dövstumskolan i Gävle — vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte — kommer inom den närmaste framtiden att flytta till egendomen Mogård i Östergötland. Vid diskussionen om den framtida användningen av dövstumskolbyggnaden i Gävle har redan tidigare framkastats tanken på att ett seminarium skulle kunna inrymmas däri. Så yttrade t. ex. chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen nr 221 till 1945 års riksdag (sid. 35), att om de sakkunniga funne skäl föreslå en utbyggnad av seminarieorganisationen genom inrättande av nya folkskoleseminarier, det icke föreföll osannolikt, att dövstumskolan i Gävle lämpligen skulle kunna tagas i anspråk för ett dit förlagt seminarium.

I nämnda byggnad skulle kunna inrymmas ett dubbelt fyraårigt seminarium med övningsskola. Då rumsstorlek och rumsfördelning i viss utsträckning måste ändras, tarvas åtskilliga kostnader för byggnadens färdigställande. Då emellertid densamma icke behöver i sin helhet tagas i bruk genast vid seminariets start, synas ändringsarbetena kunna verkställas samtidigt som seminariet är i verksamhet. Seminariet skulle därför kunna inrättas från och med hösten 1946. Under seminariets två första år, då lokalerna ännu icke helt utnyttjas för den fyraåriga linjen, skulle klassavdelningar kunna intagas även på tvåårig linje.

Gävle stad har stort behov av nya lokaler för folkskolan i den del av staden, där dövstumskolan är belägen. Det vore därför en lättnad för staden, om en övningsskola där kunde upprättas. Hänsyn härtill har också tagits vid skolöverstyrelsens prövning av lokalbehovet för nya folkskolebyggnader i staden.

Byggnaden har blott en gymnastiksal, varför en gymnastikbarack för övningsskolan bör uppföras på tomten.

Hälsingborg. I samband med kommunaliseringen av flickskolorna i Hälsingborg sammanslogos två flickskolor, varigenom lokalerna i den ena skolbyggnaden blevo lediga. Till detta skolhus, den s. k. Wintzellska skolan, skulle ett seminarium kunna förläggas. Huset bör genomgå reparation, varvid vissa ändringsarbeten måste utföras för att större lärosalar skola erhållas. Kostnaderna för byggnadens iordningställande komme att bekostas, dels av ägaren, dels av staden. Staden inköper inventarier och ställer dessa till seminariets förfogande mot erläggande av en årlig hyra av cirka 675 kronor. Den hyra, som staten skulle erlägga för byggnaden, beräknas till 9 500 kronor. Härtill kommer hyra för tillgång till vissa lokaler i folkskola och läroverk.

Byggnaden kommer att rymma följande lokaler, nämligen fyra klassrum, rektorsexpedition, lärarum, teckningssal, musiksal, lärosal för kvinnlig slöjd, skolkök, bibliotek, materielrum och ett elevrum. Däremot saknas gymnastiksal, sal för manlig slöjd samt specialsalar för den naturvetenskapliga undervisningen. Vidare saknas utrymme för en övningsskola.

Lämpligen kan hit förläggas ett seminarium med endast studentlinje. Två parallella avdelningar i varje klass kunna väl rymmas i byggnaden, men det torde även vara möjligt att dit förlägga en tredje parallellavdelning, eftersom

klassrummen i viss utsträckning kunna vara gemensamma och eleverna under fria timmar kunna vistas i biblioteket och elevrummet. För undervisning i gymnastik och manlig slöjd stå lokaler i en närbelägen folkskola till förfogande. Under de relativt få lektioner i naturvetenskapliga ämnen, som äro behöfvliga vid ett studentseminarium, kunna specialsalar i de närbelägna läroverken påräknas.

För den praktiska lärarutbildningen måste de närbelägna folkskolorna anlitas. Folkskolorna i Hälsingborg äro väl skickade att tjänstgöra som övningsskolor. Det kan dock tänkas, att någon anordning bör vidtagas, varigenom vissa klasser mera direkt komma att knytas till seminariet såsom en under rektor sorterande övningsskola. Även om det är av stor betydelse, att ett seminarium kan få anlita en stor vanlig folkskola som fält för elevernas praktiska utbildning, så är det ur många synpunkter erforderligt, att seminariet har tillgång till en fast stomme av övningsskolklasser, som äro mera intimt knutna till seminariet, och vilka på ett helt annat sätt än folkskolklasserna kunna inordnas i seminariets löpande arbete. Visserligen ha under det nu pågående läsåret tre provisoriska småskoleseminarier arbetat utan egen övningsskola och endast haft tillgång till vissa klasser i närbelägna folkskolor, och detta med gott resultat. Men när dessa seminarier nå full utveckling kommer säkerligen behovet av ett antal särskilda övningsskolklasser att göra sig gällande. Detta skulle kunna ske genom att vissa av folkskolans lärare erhöles anställning som övningsskollärare, exempelvis extra ordinarie, varigenom såväl de som deras lärjungar komme att mera direkt sortera under rektor och inrangeras i seminariet.

Under läsåret 1946/47 synas emellertid några åtgärder i nu nämnd riktning icke behöva vidtagas.

Stockholm. Vid utredningsarbetet rörande möjligheter till utvidgning av seminarieverksamheten ha de sakkunniga funnit det naturligt, att i första hand Stockholm, med sitt stora såväl rekryterings- som mottagningsområde i fråga om lärare, borde förses med ökade utbildningsmöjligheter. I Stockholm finnes visserligen sedan gammalt ett folkskoleseminarium för kvinnliga elever, men för stadens manliga aspiranter inom yrket finnes icke någon utbildningsanstalt. Vid den nu planerade utvidgningen borde därför ett manligt seminarium upprättas. Detta bör bli ett dubbelseminarium men måste till att börja med erhålla provisorisk karaktär. Huruvida även för framtiden manliga elever böra kunna utbildas i Stockholm, är det nu för tidigt att yttra sig om.

Det torde vara uteslutet att tänka sig, att detta seminarium skulle kunna förenas med det nuvarande kvinnliga seminariet under samma ledning. Både seminariernas storlek och lokalförhållandena göra icke detta möjligt. Seminariet bör alltså bli ett självständigt sådant.

Vid överläggning med Stockholms folkskoledirektion rörande möjligheten att tillfälligt hyra skollokalerna för ett seminarium har det framkommit, att så skulle kunna ske endast i de centrala delar av staden, där ingen nämnvärd barnökning kan väntas och dit barn endast med svårighet kunna hänvisas från stadens ytterområden. Den skola, där lokaler lämpligen skulle kunna ställas till förfogande, är Jakobs folkskola vid Brunngatan. Seminariet skulle där under läsåret 1946/47 kunna erhålla 5 å 6 klassrum av vilka ett skulle kunna anordnas som expeditjonsrum, samt därjämte tillgång till lärosalar för teckning, musik, gymnastik, träslöjd och naturkunighetsundervisning. Även bibliotek och läkarrum finnas. Gymnastiksalen är dock väl

liten och naturkunnighetssalen något bristfällig, varför undervisning i dessa ämnen i viss utsträckning torde behöva förläggas till närliggande skolor.

Hyresbeloppen för lokalerna med inventarier torde komma att utgå efter samma grunder som nu äro bestämda för de lokaler, som av staden upplåtits för ett småskoleseminarium i Maria folkskola.

För elevernas praktiska utbildning kunna folkskoleklasser i samma skola användas.

I denna skola skulle seminariet kunna inrymmas under tvenne år, varefter andra möjligheter måste utfinnas, såvida icke ytterligare klassrum skulle för något år kunna frigöras för seminariets räkning i skolbyggnaden.

Elevintagningen 1946. Den av de sakkunniga i anslutning till i det föregående redovisade undersökningar föreslagna elevintagningen vid de olika seminarierna år 1946 framgår av efterföljande sammanställning. Därav framgår också den avsedda proportionen mellan manliga och kvinnliga elever.

Seminarium	A n t a l k l a s s a v d e l n i n g a r			
	4-årig linje		2-årig linje	
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga
Falun	—	1	—	2
Göteborg	1	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
Kalmar	—	1	—	1
Karlstad	2	—	1	—
Linköping	2	—	1	—
Luleå	1	1	1	—
Lund	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	1	1
Stockholm kv.	—	1	—	2
Umeå	1	1	—	1
Uppsala	1	—	2	—
Gävle	1	1	1	1
Hälsingborg	—	—	2	1
Stockholm m.	1	—	2	—
Summa	10 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	11 $\frac{1}{2}$	9 $\frac{1}{2}$

Förslaget innebär alltså en intagning av 17 avdelningar eller ($17 \times 28 =$) 476 elever på 4-åriga linjer och 21 avdelningar eller ($21 \times 28 =$) 588 elever på 2-åriga linjer eller alltså *sammanlagt 38 klassavdelningar med 1 064 elever.*

Beträffande proportionen mellan manliga och kvinnliga elever anför de sakkunniga följande.

Under de senaste åren ha vid folkskoleseminarierna intagits omkring 60 procent manliga och 40 procent kvinnliga elever. Denna proportion är un-

gefär densamma som råder i fråga om fördelningen mellan manliga och kvinnliga ordinarie lärare i folkskolan. Det synes lämpligt att hittillsvarande proportion tills vidare bibehålles, bland annat på grund av nödvändigheten att erhålla kvalificerade sökande i tillräckligt antal. Enligt de sakkunnigas förslag blir proportionen på den 4-åriga linjen 62: 38 och på studentlinjen 55: 45.

Som av tabellen framgår ha de sakkunniga tänkt sig intagning av enbart manliga elever på studentlinje i Luleå och enbart kvinnliga på samma linje i Umeå, ehuru dessa seminarier äro samseminarier. Att så skett beror på att det med hänsyn till undervisningen i vissa ämnen, särskilt gymnastik, är både billigare och enklare med »enkönade» avdelningar. För att neutralisera de eventuellt ofördelaktiga verkningarna av den föreslagna fördelningen, kan år 1947 seminariet i Luleå erhålla kvinnliga och seminariet i Umeå manliga elever.

Lärarbehov och seminarieorganisation under de närmaste 20 åren. Inledningsvis har framhållits, att de sakkunniga icke ansett sig i stånd att nu avgiva slutligt förslag rörande lärarbehovet och seminarieorganisationens omfattning under hela den tid, som stegringen av antalet folkskolebarn kan väntas pågå. Emellertid ha de meddelat vissa uppgifter för en längre tid framåt, vilka lämna en föreställning om graden av den ökning av barnantalet och den utvidgning av lärarexaminationen, som kunna väntas.

Av efterföljande tabell framgår sålunda dels det för ett vart av åren 1950/66 beräknade antalet barn, vilka befinna sig i de fem årsklasser, som motsvara folkskolestadiets klass 3—7, dels ock det under samma år erforderliga antalet läraravdelningar i folkskolan, varvid förutsattes, att detta antal kommer att stiga i proportion till barnantalet.

Budgetår	Antal barn	Antal läraravdelningar	Budgetår	Antal barn	Antal läraravdelningar
1950/51	450 745	17 549	1958/59	610 891	23 781
1951/52	474 256	18 474	1959/60	603 696	23 507
1952/53	503 963	19 621	1960/61	596 120	23 216
1953/54	538 519	20 973	1961/62	588 166	22 908
1954/55	573 238	22 326	1962/63	579 833	22 583
1955/56	602 163	23 439	1963/64	571 124	22 240
1956/57	615 695	23 969	1964/65	561 938	21 881
1957/58	618 122	24 072	1965/66	553 509	21 555

Eftersom lärare behövas ej blott för att besätta befintliga tjänster utan också för att tjänstgöra som vikarier (cirka 5 procent av antalet tjänster), blir det erforderliga antalet folkskollärare åtskilligt större än vad talen här ovan ange.

Stegringen är avsevärd. Eftersom under innevarande läsår antalet läraravdelningar på folkskolestadiet är ungefär 15 600, skulle ökningen till maximumet 1957/58 utgöra närmare 55 procent.

För att visa det antal lärare, som behöver utexamineras under vart och ett av de ovan angivna åren, ha de sakkunniga gjort upp följande tabell.

Läsår	Ökning (+), resp. minskning (—) i antalet tjänster från föregående år	Lärarytgång på grund av pensionering, dödsfall m. m.	Behov av nya lärare
1950/51	+ 428	439	867
1951/52	+ 925	467	1 392
1952/53	+ 1 147	490	1 637
1953/54	+ 1 352	498	1 850
1954/55	+ 1 353	543	1 896
1955/56	+ 1 113	593	1 706
1956/57	+ 530	621	1 151
1957/58	+ 103	655	758
1958/59	— 291	661	370
1959/60	— 274	668	394
1960/61	— 291	676	385
1961/62	— 308	677	369
1962/63	— 325	685	360
1963/64	— 343	692	349
1964/65	— 359	729	370
1965/66	— 326	738	412

I anslutning till ovan lämnade siffror ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Den utvidgning av seminarieorganisationen, som de sakkunniga nu föreslagit, medgiver en utexaminering av i regel 35 avdelningar d. v. s., om varje avdelning utgör 28 elever, maximalt omkring 975 elever per år. Som tabellen utvisar skulle detta emellertid vara mycket otillräckligt under de sex åren 1951/57, i synnerhet som tabellen icke räknat med vikariebehovets ökning. Under nämnda sex år skulle enligt tabellen erfordras en examination av i medeltal över 1 600 elever per år, vilket skulle betyda en ytterligare ökning av seminariernas examinationskapacitet, motsvarande (625:28 =) 22 å 23 klassavdelningar. Om hänsyn tages även till det ökade vikariebehovet, finner man, att ej mindre än omkring 25 klassavdelningar borde utexamineras per år utöver vad den av de sakkunniga nu föreslagna organisationen mäktar åstadkomma, vilket betyder upprättande av ytterligare ett 10-tal provisoriska dubbelseminarier.

De siffror, som givit anledning till dessa reflexioner, alltså siffrorna i närmast ovanstående tabell, representera en framtidsberäkning under vissa förutsättningar, vilkas rimlighet givetvis kan diskuteras. Framförallt frågar man sig, huruvida verkligen antalet folkskollärartjänster kommer att öka i samma tempo som barnantalet. Naturligtvis kan man tänka sig, att folkskollärartjänsternas antal kommer att stiga saktare än barnantalet. Så har varit fallet med antalet småskollärartjänster. För en sådan utveckling talar bland annat, att centraliseringen av skolväsendet kan väntas taga

ökad fart, då skolskjutsar nu kunna anordnas i större utsträckning. Vidare kunna mångenstädes skolorna mottaga ett ökat antal barn utan att nya lärare behöva anställas. Å andra sidan kommer införande av 8 skolåret, avskaffande av ännu förekommande halvtidsläsning samt förändring av mindre folkskolor till folkskolor att öka lärarbehovet utöver vad det ökade barnantalet kräver. De sakkunniga ämna här icke närmare diskutera detta spörsmål, enär det hör mera samman med innehållet i det betänkande, som de sakkunniga senare komma att lämna angående det framtida lärarbehovet.

Vad de sakkunniga här anfört visar emellertid med tydlighet, att problemet om seminarieorganisationens omfattning under den närmaste tiden icke är löst genom de förslag, som de sakkunniga nu framlagt. Organisationen måste ytterligare vidgas.

Fråga är emellertid, om man verkligen skall utöka seminarieorganisationen i en sådan omfattning, att lärarantalet skulle komma att enligt nu gängse normer helt motsvara barnantalet under de år, som bilda toppen av barnantalets kurva. Måhända kan även andra utvägar stå till buds för problemets lösning. Hur härmed än må förhålla sig, torde dock ytterligare några provisoriska seminarier böra upprättas. Dessa böra helst förses med 4-åriga linjer, bland annat därför att man svårigen kan tänka sig en utökning av studentlinjernas antal utöver vad de sakkunniga föreslagit och samtidigt — åtminstone under de närmaste åren — trygga en tillräcklig och god rekrytering. En stor svårighet blir emellertid att finna erforderliga lokaler i denna lokalbristens tid. Vissa möjligheter erbjuda sig dock. De sakkunniga vilja här nämna, dels att den gamla seminariebyggnaden i Linköping, som för närvarande användes av länsstyrelsen men som torde bli ledig under den närmaste tiden, skulle kunna apteras för ett kvinnligt seminarium, dels att den nuvarande dövstumskolebyggnaden i Härnösand kommer att utrymmas och att man där provisoriskt skulle kunna upprätta ett dubbelt 4-årigt seminarium, dels ock att vissa byggnader tillhörande A 3:s kaserner i Kristianstad bli lediga och eventuellt skulle kunna inredas för ett likaledes dubbelt 4-årigt seminarium. De sakkunniga förutsätta att, därest den fortsatta utredningen giver vid handen, att nu nämnda eller andra lokaler skulle kunna användas för ändamålet, medel kommer att ställas till byggnadsstyrelsens förfogande för byggnadsteknisk utredning.

Remissyttranden angående förslaget till seminarieorganisation. *Skolöverstyrelsen* har icke haft något att erinra mot de sakkunnigas beräkningar rörande lärarbehovet under de närmast kommande åren eller mot den föreslagna utvidgningen från och med nästa budgetår av seminarieorganisationen. Överstyrelsen framhåller, att av de framlagda siffrorna att döma till och med en ännu större intagning kunnat föreslås utan att vägande invändningar kunnat resas däremot. För erhållande av fullgod rekrytering kunde det måhända varit önskvärt, att en proportionsvis något större del av intagningen fallit på den 4-åriga linjen. De sakkunniga syntes emellertid ha tagit all den hänsyn till den 4-åriga linjen, som lokaltillgången vid seminarierna tillätit. Därtill komme, att rekryteringen till den s. k. snabbutbildningslinjen vid seminarierna vid innevarande vårtermins början

varit så god, att man kunde hysa hopp om en tillfredsställande rekrytering till studentlinjen även i fortsättningen.

Överstyrelsen ville i detta sammanhang understryka, vad de sakkunniga anfört rörande det framtida behovet av en särskild övningsskola även vid de provisoriska seminarierna. Visserligen hade under det nu löpande läsåret tre provisoriska småskoleseminarier arbetat utan egen övningsskola och varit hänvisade till respektive städers folkskolor för ordnande av elevernas praktiska utbildning. Det hade dock visat sig föreligga ett starkt behov av att åtminstone en mindre övningsskola upprättades även vid dessa seminarier, varigenom seminariet erhöle en till läroanstalten fastare anknuten grupp av övningsskollärare, som kunde på ett smidigare sätt än nu användas vid metodikundervisning m. m. samt inrangeras i det under rektors myndighet stående lärarkollegiet. Både organisatoriskt och pedagogiskt skulle vissa fördelar därigenom stå att vinna. Fortfarande skulle dock en del av utbildningen kunna förläggas till folkskolorna, varigenom de pedagogiska fördelar, som vore förenade med en sådan anordning, skulle bibehållas. Överstyrelsen funne sig icke nu böra föreslå någon ändring i de sakkunnigas förslag men ansåge, att frågan borde tagas upp till övervägande vid uppgörandet av planer för de kommande årens undervisning.

Statskontoret har funnit den föreslagna provisoriska utökningen av folkskoleseminariernas examinationskapacitet vara av behovet påkallad. Det syntes emellertid statskontoret tveksamt, om den framlagda planen för om- och tillbyggnad av de nuvarande seminarierna med hänsyn till den föreliggande knappheten på byggnadsmateriel skulle kunna genomföras i avsedd utsträckning. Byggnadsprogrammet borde därför inskränkas i den mån så kunde ske utan alltför stora olägenheter. Ämbetsverket har vidare icke ansett sig kunna tillstyrka ett genomförande av programmet, i vad detsamma avser en utökning av övningsskolornas lokaler. Härom har statskontoret anfört följande.

Ämbetsverket har uppmärksammat, att de planerade byggnadsarbetena avse — förutom vissa i och för sig önskvärda reparationer och förbättringar, vilka icke stå i samband med utvidgningen av seminarieorganisationen — anskaffande av såväl erforderligt antal klassrum för eleverna som ock nya lokaler för övningsskolorna. I anledning härav må erinras att, då fråga uppkom om de praktiska övningarnas anordnande vid den s. k. snabbutbildningen av folkskollärare och den provisoriska utvidgningen av småskoleseminarierna, särskilda övningsskolor icke ansågos böra upprättas. I stället skulle för elevernas auskultationer och övningslektioner närbelägna folkskolor anlitas, vilka läroanstalter sålunda skulle komma att tjänstgöra såsom övningsskolor. Enligt statskontorets mening bör den praktiska utbildningen anordnas på liknande sätt icke allenast — såsom i ärendet föreslagits — vid de provisoriska folkskoleseminarierna i Stockholm och Häl-singborg utan jämväl vid det provisoriska seminariet i Gävle och samtliga nya linjer vid de permanenta seminarierna. Med hänsyn härtill kan ämbetsverket icke tillstyrka, att byggnadsprogrammet genomföres i vad det

samma avser en utökning av övningsskolornas lokaler, utan får för sin del föreslå, att detsamma begränsas till att omfatta allenast oundgängligen nödvändiga reparations- och förbättringsarbeten samt inredande av nya klassrum för seminarieelevernas behov.

Vidare har statskontoret icke ansett sig kunna biträda förslaget om förläggande av ett provisoriskt seminarium till Stockholm, enär denna stad med sina höga bostads- och vivrekostnader finge anses vara mindre lämplig som seminarieort. Frågan om en annan förläggningsplats för ifrågavarande seminarium borde därför upptagas till övervägande.

I en av *de sakkunnigas ordförande* i anledning av statskontorets utlåtande upprättad promemoria anföres i huvudsak följande rörande behovet av särskilda övningsskolor.

För min del är jag övertygad om att övningsskolorna i framtiden måste avsevärt utvidgas. Övningsskolornas klasser äro för närvarande så överbelastade med övningslektioner m. m., att barnen alltför sällan få se sin egen lärare eller lärarinna i katedern. Härigenom blir barnens arbetsdag splittrad och deras arbetsro störd. Och övningsskolan i sin helhet kommer att bli ganska olik en vanlig folkskola, vilket givetvis är en olägenhet ur utbildningssynpunkt.

Detta sistnämnda kan nog aldrig undvikas, men olägenheterna bli mindre framträdande, om klassavdelningarna bli flera och elevlektionerna därigenom mera spridda över skolans klasser.

De sakkunniga ha i själva verket icke föreslagit någon förbättring i fråga om övningsskolorna. Den utvidgning, som föreslagits, är enbart betingad av att antalet seminarieelever kommer att ökas. De enskilda övningsskolklassernas belastning med övningslektioner m. m. torde bli ungefär densamma som nu. Skulle de sakkunnigas förslag på denna punkt icke bifallas, skulle detta medföra en försämring av de nuvarande förhållandena.

Häremot kan invändas, att man borde kunna förlägga övningslektioner m. m. till stadens folkskolor och vinna samma resultat som med en utvidgning av övningsskolan. Detta är emellertid endast delvis riktigt. Folkskolorna böra givetvis utnyttjas för att eleverna skola få tillfälle att undervisa eller följa undervisning i klasser, som arbeta under mera normala förhållanden. Eleverna böra också få tillfälle att lära sig arbetsformerna i B₂- och B₃-skolor, specialklasser o. s. v. Men folkskolan kan icke helt ersätta övningsskolan. Seminarieeleverna kunna aldrig få sådan kontakt med folkskolans barn som med övningsskolans.

Härtill komma olägenheter av organisatorisk art. Folkskolläraernas medverkan är frivillig, och det har emellanåt visat sig ganska svårt att erhålla sådan medverkan. Deras arbetsordning är bunden av hänsyn till folkskolan, och det är svårt att samordna den med seminariets. Rektor har ingen myndighet gent emot folkskollärarna o. s. v. Skulle seminarieelevernas praktiska utbildning i större utsträckning förläggas till folkskolorna, ökas dessa svårigheter.

Nu har visserligen vid de provisoriska småskoleseminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm den praktiska utbildningen förlagts uteslutande till folkskolorna. Detta har dock betraktats som en ren nödfallsutväg, enär det icke kunde komma i fråga att för en kort tid upprätta helt nya övningsskolor. Erfarenheterna under det nuvarande läsåret ha emellertid

visat behovet av att åtminstone ett mindre antal lärjungeklasser mera intimt bör knytas till seminariet såsom övningsskolklasser. Sannolikt kommer skolöverstyrelsen att i sina petita i höst föreslå någon anordning, som möjliggör detta.

Enligt min mening bör således ett seminarium vara försett med en ganska stor övningsskola (helst åtskilligt större än vad de sakkunniga föreslagit) samt dessutom ha möjligheter att förlägga ett stort antal lektionsserier icke endast till stadens folkskolor utan även till skolor av lägre skolformer på landsbygden.

Departementschefen.

I syfte att så snabbt som möjligt minska den akuta lärarbristen vid folkskolorna ha enligt beslut vid 1945 års höstriksdag innevarande vårtermin å en provisorisk studentlinje vid folkskoleseminarierna intagits 14 klassavdelningar med sammanlagt 392 elever, vilka komma att utexamineras till hösten 1947. Genom denna åtgärd torde bristen på folkskollärare, vilken enligt de sakkunnigas beräkningar eljest läsåret 1947/48 skulle uppgått till i runt tal 630 lärare, nämnda år komma att nedbringas till endast omkring 230 lärare. Såsom jag vid anmälan av frågan om nämnda provisoriska utbildning framhöll, måste vid sidan därav särskilda åtgärder vidtagas för en utvidgning av själva seminarieorganisationen i syfte att säkerställa det på längre sikt beräknade behovet av folkskollärare. På grund av frågans stora omfattning ha seminariesakkunniga icke varit i tillfälle att redan nu framlägga ett slutligt förslag till organisation av seminarierna, avseende hela den tid, som den pågående utvidgningen av seminarieverksamheten kan väntas räcka. Jag hoppas emellertid att kunna förelägga nästa års riksdag ett sådant förslag. För närvarande har därför riksdagen endast att taga ställning till frågan om elevintagningen vid folkskoleseminarierna under år 1946 och de organisatoriska åtgärder, som därav föranledas.

Enligt de sakkunnigas beräkningar, beträffande vilka jag icke funnit anledning till erinran, kan behovet av nya lärare med ledning av senast tillgängliga uppgifter rörande dödstal m. m. för läsåren 1948/49 och 1949/50 beräknas till 1 004 respektive 462 lärare. Därvid har hänsyn redan tagits till de elever, sammanlagt omkring 540, vilka åren 1944 och 1945 intagits på den 4-åriga linjen och sålunda komma att utexamineras våren 1948 respektive våren 1949. Nyssnämnda lärarbehov måste alltså fyllas genom utexamination på studentlinjen. De av de sakkunniga anförda siffrorna rörande behovet av nya lärare under tiden till och med 1950-talet äro visserligen endast preliminära men ge likafullt en klar bild av graden av den väldiga utveckling av folkskolan, man för det närmaste decenniet har att emotse.

Innevarande läsår ha vid folkskoleseminarierna — förutom å den förutnämnda provisoriska utbildningslinjen — intagits sammanlagt 22 klassavdelningar med lika fördelning på de 4- och 2-åriga linjerna. Detta har möjliggjorts genom utnyttjande till det yttersta av befintliga seminarielokaler,

vilka egentligen endast äro avpassade för en normal årlig intagning av 16 klassavdelningar. Antalet detta år intagna elever utgör alltså ($22 \times 28 =$) 616 mot normalt ($16 \times 28 =$) 448. Som nyss påpekats, skulle egentligen till hösten 1948 behöva utexamineras i runt tal 1 000 lärare och till hösten därpå ytterligare omkring 460 lärare på studentlinjen. Att instundande höst och hösten 1947 å studentlinjen intaga sammanlagt närmare 1 500 elever torde emellertid med hänsyn främst till svårigheten att få väl kvalificerade sökande icke vara möjligt. Det torde därför icke kunna undvikas, att även för åren 1948/50 en viss brist på lärare kommer att föreligga. Med en intagning hösten 1946 av, som de sakkunniga föreslagit, 588 elever på studentlinjen och en måhända lika stor intagning hösten 1947 på denna linje skulle dock lärarbehovet för ifrågavarande år till större delen bli tillgodosett.

Förutom nämnda intagning av 588 elever på studentlinjen ha de sakkunniga räknat med att även 476 elever skulle intagas på den 4-åriga linjen. För att möjliggöra detta ha de sakkunniga föreslagit dels en ytterligare utvidgning av de nuvarande seminarierna med 6 klassavdelningar och dels inrättandet av tre provisoriska seminarier med en sammanlagd intagningskapacitet av normalt 7 men för nästa budgetår, då de olika linjerna icke ännu äro färdigorganiserade, 10 avdelningar. Sammanlagt skulle alltså detta år intagas ($22 + 6 + 10 =$) 38 klassavdelningar.

Det är sålunda en mycket omfattande elevintagning vid seminarierna nästa läsår, som förordas av de sakkunniga. De förut anförda siffrorna rörande det beräknade lärarbehovet visa emellertid, att den är erforderlig och att ytterligare väsentliga utvidgningar av organisationen för en rätt avsevärd tid framåt komma att bli nödvändiga. Jag tillstyrker därför en intagning nästa läsår av det föreslagna antalet, 1 064 elever, och finner ingen erinran mot att dessa fördelas med 588 elever på 2-åriga och med 476 elever på 4-åriga linjer.

Den utvidgning av seminarieorganisationen, som detta kommer att innebära, kräver givetvis genomförandet av vissa byggnadsarbeten. Vad först beträffar de redan befintliga seminarierna, innebär det av de sakkunniga efter samråd med byggnadsstyrelsen framlagda byggnadsförslaget, som i huvudsak avser antingen inredning av förefintliga utnyttjade utrymmen i seminarierna eller uppförande av barackbyggnader, enligt min mening en lämplig lösning. För relativt obetydliga kostnader skulle man därmed erhålla för det tillfälliga behovet fullt tillfredsställande lokaler, samtidigt som man icke riskerar att vid en återigen inträdande minskning av seminarieorganisationen stå med värdefulla lokaler utnyttjade. Ehuru jag först i det följande ämnar taga definitiv ställning till dessa och andra byggnadsfrågor, vill jag därför redan nu i princip ansluta mig till det framlagda byggnadsprogrammet. Med biträdande av de synpunkter i ämnet, som från de sakkunnigas och skolöverstyrelsens sida anförts, delar jag sålunda icke stats-

kontorets uppfattning, att byggnadsprogrammet icke bör genomföras, i vad detsamma avser en utökning av övningsskolornas lokaler.

Beträffande förläggningen av de provisoriska seminarierna synes till en början icke någon erinran kunna göras mot inrättandet av sådana seminarier i Gävle och Hälsingborg, varvid jag förutsätter, att dövstumskolans i Gävle respektive Wintzellska skolans i Hälsingborg lokaler komma att utnyttjas för ändamålet. Till frågan om ombyggnad av förstnämnda lokaler återkommer jag senare. Vad därefter det föreslagna provisoriska seminariet i Stockholm beträffar, kan visserligen visst fog föreligga för statskontorets uppfattning, att Stockholm med dess högre levnadskostnader är mindre lämplig som seminarieort, men å andra sidan synes det rimligt, att denna stad med sitt stora rekryterings- och mottagningsområde i fråga om lärare förses med ökade utbildningsmöjligheter. Det bör även erinras, att det nuvarande seminariet i Stockholm endast är avsett för kvinnliga elever, varför det måste anses motiverat med en utbildningsanstalt jämväl för de manliga aspiranterna inom folkskolläraryrket. Jag vill därför tillstyrka de sakkunnigas förslag även i denna del.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då jag icke heller funnit något att erinra mot den av de sakkunniga föreslagna proportionen mellan manliga och kvinnliga elever, skulle alltså för nästa läsår elevintagningen vid de olika seminarierna komma att gestalta sig på sätt som framgår av den å sid. 14 upptagna sammanställningen.

Personalfrågor m. m.

Rektorernas lönegradsplacering. I enlighet med av 1944 års riksdag godkända principer för lönegradsplaceringen av folkskoleseminariernas rektorer äro rektorerna vid dubbelseminarierna ävensom rektor vid seminariet i Stockholm med hänsyn till dettas egenskap av provårsanstalt placerade i avlöningsgrupp I (lönegraden E 13), medan rektorerna vid de tre enkelseminarier, som ej äro provårsanstalter, tillhöra avlöningsgrupp III (lönegraden E 11).

De sakkunniga ha föreslagit, att rektorerna icke blott vid samtliga nu befintliga folkskoleseminarier utan även vid de föreslagna nya seminarierna från och med nästa budgetår hänföras till avlöningsgrupp I. De nuvarande enkelseminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå komme nämligen redan från och med hösten 1946 att erhålla lika stor omfattning som ett dubbelseminarium eller, vad de två senare anginge, till och med ännu större. Vad de nya seminarierna beträffade, komme dessa visserligen ej redan då att ha motsvarande omfattning, men rektorernas arbete med uppbyggande av ett nytt seminarium vore så betungande, att anledning icke syntes föreligga att icke redan från början giva även dessa rektorer den definitiva lönegradsplaceringen.

De sakkunniga ha vidare i detta sammanhang föreslagit, att rektorerna

skulle kunna beredas en ännu större nedsättning av undervisningsskyldigheten än för närvarande är fallet. De sakkunniga ha härom anfört följande.

Det kan givetvis diskuteras, huruvida icke rektorerna vid de seminarier, som erhålla tre examinationsavdelningar, borde erhålla högre avlöning än rektorerna vid seminarier med två examinationsavdelningar (= de nuvarande dubbelseminarierna). Det synes dock de sakkunniga vara lämpligare att giva dem kompensation på annat sätt än genom ekonomiskt vederlag, nämligen i form av lägre undervisningsskyldighet. I § 94 seminariestadgan angives rektors undervisningsskyldighet till 10 à 14 veckotimmar. Detta gäller dock i regel endast för rektorer vid enkelseminarier. Enligt samma paragraf kunna nämligen rektorerna vid provårseminarier och dubbelseminarier få undervisningsskyldigheten nedsatt till 8 veckotimmar, och Kungl. Maj:t har i vissa fall medgivit ytterligare nedsättning. För den tid den s. k. snabbutbildningen vid seminarierna pågår, kan rektor till och med helt befrias från undervisning. I detta sammanhang kan nämnas, att rektorer vid provårsläroverk medgivits nedsättning ned till 5 veckotimmars undervisning.

Det synes vara rimligt, att man av rektorerna vid de seminarier, som omfatta tre linjer, icke fordrar mer än 5 veckotimmars undervisning. De sakkunniga vilja därför föreslå, att i seminariestadgan intages en föreskrift om möjlighet till sådan nedsättning i dessa rektors undervisningsskyldighet. Denna bör dock ej ifrågakomma, förrän seminarierna fått en omfattning av mera än sex klassavdelningar.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt förslagen.

Statskontoret har — ehuru med viss tvekan — biträtt förslaget om uppflyttning av rektorerna vid seminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå till avlöningsgrupp I redan från och med nästa budgetår. Vissa skäl syntes också tala för att rektor vid det nya seminariet i Gävle redan från och med första verksamhetsåret hänfördes till nämnda avlöningsgrupp. Däremot borde rektorstjänsterna vid de nya seminarierna i Hälsingborg och Stockholm med hänsyn till dessa läroanstalters ringa omfattning tills vidare placeras i högst avlöningsgrupp II.

Emot förslaget rörande ytterligare nedsättning av rektors undervisningsskyldighet har statskontoret icke funnit något att erinra.

Allmänna lönenämnden har funnit tveksamt, om en omedelbar placering av rektor vid det provisoriska seminariet i Hälsingborg i avlöningsgrupp I kunde vara motiverad. Lönenämnden har anfört bland annat följande.

Lönenämnden vill erinra, att lönenämnden i utlåtande den 2 december 1943 angående avlöningsgruppering för rektorer vid folk- och småskoleseminarier bland annat förordade, att rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm skulle för sådant läsår, då antalet avdelningar vid seminariet befunnes mera avsevärt överstiga det enligt normalorganisationen bestämda, få komma i åtnjutande av en särskild gottgörelse å förslagsvis 500 kronor. Prövningen av frågan, huruvida dylik gottgörelse finge för visst läsår utgå, borde åvila Kungl. Maj:t. Lönenämnden ville tillägga, att det föreslagna förfarings sättet syntes i princip kunna tillämpas även beträffande andra

folkskoleseminarier där likartade förhållanden som vid stockholmsseminariet kunde komma att föreligga.

Den omständigheten, att vid 1944 års riksdag folkskoleseminariet i Stockholm i egenskap av provårsseminarium uppflyttades från lönegrupp II till lönegrupp I kan knappast tagas till intäkt för att statsmakterna underkänt den principiella ståndpunkt, som lönenämnden sålunda tidigare intagit till frågan om ersättning till rektor vid provisorisk utvidgning av folkskoleseminarium. Såvitt framgår av den av de sakkunniga förebragta utredningen, torde emellertid den nu ifrågavarande utbyggnaden av seminarieorganisationen få större varaktighet än lönenämnden räknade med, då lönenämnden gjorde ovanberörda uttalande. Det synes sålunda ställt utom all tvekan, att behovet av den föreslagna utökningen av folkskoleseminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå kommer att kvarstå åtminstone under de närmaste fem åren och med all sannolikhet betydligt längre tid. Vid sådant förhållande och då möjlighet kommer att föreligga att taga ifrågavarande rektorers avlöningsgruppering under omprövning vid utgången av löpande förordnandeperiod den 1 juli 1949, vill lönenämnden icke motsätta sig de sakkunnigas förslag i här ifrågavarande del. Erinras må emellertid, att vid den provisoriska utbyggnaden av vissa småskoleseminarier uppflyttning av vederbörande rektor till högre lönegrupp icke ansetts böra ske, förrän seminariets utbyggnad fullbordats (jfr propositionen 1946: 77, sid. 13).

Med hänsyn till angelägenheten av att för rektorstjänsterna vid de tre provisoriska folkskoleseminarierna kunna förvärva väl kvalificerade personer, vill lönenämnden icke heller framställa någon erinran mot att dessa tjänster inrättas såsom ordinarie. En förutsättning härför torde dock vara, att ifrågavarande provisoriska seminarier kunna beräknas bli erforderliga under minst sex läsår. Vad angår lönegruppsplaceringen för rektorerna för dessa seminarier synes det i och för sig icke vara något att erinra mot att rektorerna för seminariet i Gävle, vilket fullt utbyggt kommer att omfatta ett dubbelt 4-årigt seminarium med övningsskola, samt för seminariet i Stockholm med en 4-årig linje och två studentlinjer placeras i avlöningsgrupp I. Då vidare de administrativa arbetsuppgifterna vid uppbyggandet av dessa seminarier torde bli krävande, finner lönenämnden skäligen, att rektorsbefattningarna därstädes placeras i lönegrupp I redan från och med läsåret 1946/47. Däremot måste lönenämnden finna tveksamt, om det provisoriska seminariet i Hälsingborg (2, möjligen 3, parallellavdelningar av studentlinjen) blir av sådan omfattning, att en omedelbar placering av rektor i avlöningsgrupp I är motiverad. Därest icke en sådan placering anses påkallad för att tillförsäkra detta seminarium en kvalificerad person å rektorstjänsten, torde tills vidare en placering i avlöningsgrupp II kunna övervägas.

I anledning av förslaget om nedsättning i vissa fall av rektorernas undervisningsskyldighet till 5 veckotimmar har lönenämnden framhållit, att vid de allmänna läroverken en så långt gående nedsättning endast förekommer i undantagsfall.

Ämneslärare. Enligt 1936 års riksdagsbeslut upptog personalförteckningen 10 lektorer vid seminariet i Falun och 9 lektorer vid övriga dubbelseminarier. Att det förstnämnda seminariet erhöll en lektor mer än de övriga, berodde på att detsamma enligt organisationsplanen skulle vara för-

sett med en s. k. småskollärarynnelinje, vilken fordrade något flera lärare i kunskapsämnen än studentlinjen. Linjen i fråga rönne emellertid föga efterfrågan och har under senare år ersatts av en studentlinje. I besparingssyfte genomfördes sedermera en reduktion av lektorernas antal, varvid seminariet i Falun fick 9 och övriga dubbelseminarier 8 lektorer.

Beträffande behovet av nya lektorstjänster ha *de sakkunniga* anført följande.

Den genomförda reduktionen av antalet lektorstjänster har i vissa fall visat sig olycklig. Så erhöil t. ex. seminariet i Göteborg vid reduktionen endast en modersmålslektor, och då denne på grund av riksdagsmannauppdrag är tjänstledig större delen av läsåret, uppehälles tjänsten i detta viktiga ämne i allmänhet av relativt oerfarna lärare. En sådan anordning är givetvis otillfredsställande för en lärarutbildningsanstalt och blir det desto mera i detta fall, då det samtidigt gäller en provårsanstalt.

Även om icke seminarierna skulle utvidgas, vore det lämpligt att nu söka återfordra de lektorat, som i besparingssyfte indrogos. Seminariet i Göteborg bör därför nu återfå det nionde ordinarie lektoratet.

Övriga seminarier komma att väsentligt utvidgas och deras behov av seminarielärare att öka. Vad lektoraten beträffar torde behovet kunna uppskattas till:

9	vid typen	4 + 2
10	»	» 4 + 2 + 2
13 à 14	»	» 4 + 4 + 2

Enligt de sakkunnigas mening är det av avgörande betydelse, att seminarierna hava goda och erfarna lärarkrafter till sitt förfogande. Lärarutbildningens resultat är ju i väsentlig grad beroende av seminarielärarnas kvalifikation. Det är därför av vikt, att man genom ordinarie anställning kan locka erfarna lärare till seminarierna. De ovan uppräknade tjänsterna borde därför göras ordinarie. Ett mindre antal skulle dock måhända kunna utbytas mot extra ordinarie adjunktstjänster.

Under läsåret 1946/47 bör åtminstone 9 lektorat finnas vid varje seminarium med undantag av seminariet i Kalmar, som synes kunna nöja sig med 7.

Resten av ovan nämnda tjänster synes, åtminstone till största delen, böra inrättas 1947.

Även vid de nya, provisoriska seminarierna böra vissa ordinarie och extra ordinarie ämneslärtjänster inrättas. Givetvis gäller här i lika hög grad som vid de permanenta seminarierna, att erfarna lärare böra lockas dit, men det ligger dock i sakens natur, att man här bör vara försiktigare med inrättande av ordinarie tjänster. De sakkunniga finna icke anledning att redan nu taga ställning till frågan om det antal ordinarie och extra ordinarie tjänster vid dessa seminarier som erfordras, när de nått full storlek. Under deras första läsår 1946/47 synes det vara tillräckligt, om det största av dem, nämligen seminariet i Gävle, erhåller 1 ordinarie lektorstjänst.

De sakkunniga ha i anslutning till vad sålunda anförts föreslagit inrättande av sammanlagt 16 nya ordinarie lektorstjänster enligt följande sammanställning.

Seminarium	Antal lektorstjänster		
	nu	föreslagna nya	summa 1946/47
Falun	9	—	9
Göteborg	8	1	9
Kalmar	6	1	7
Karlstad	6	3	9
Linköping	8	1	9
Luleå	6	3	9
Lund	8	1	9
Stockholm (kvinnligt) .	6	3	9
Umeå	8	1	9
Uppsala	8	1	9
Gävle	—	1	1
Hälsingborg	—	—	—
Stockholm (manligt) . .	—	—	—
Summa	73	16	89

Dessutom ha de sakkunniga föreslagit inrättande av en extra ordinarie adjunktstjänst vid vardera seminariet i Luleå och Gävle.

Skolöverstyrelsen har, i betraktande av att seminarierna enligt överstyrelsens beräkningar ändock måste räkna med ett ganska stort antal extra lärare och timlärare, funnit de sakkunnigas förslag om inrättande av ett till synes relativt stort antal nya ordinarie och extra ordinarie tjänster rätt blygsamt. Överstyrelsen har därför framhållit vikten av att någon minskning icke vidtages av det sålunda föreslagna antalet.

Statskontoret, som endast tillstyrkt inrättande av 8 nya lektorstjänster, har anfört följande.

Då utvidgningen av seminarierna blivit till fullo genomförd, lärar med hänsyn till vad besparingsberedningen vid tidigare tillfällen anfört (referat i propositionen nr 175/1942, sid. 33) antalet lektorsbefattningar böra beräknas till högst 8, 9 och 12 à 13 mot föreslagna 9, 10 och 13 à 14 vid de i framställningen angivna olika typerna av seminarier. Härtill kommer, att på grund av de nya seminarielinjernas provisoriska karaktär stor försiktighet överhuvudtaget bör iakttagas vid inrättandet av nya ordinarie lärarbefattningar. För nästkommande budgetår synes sålunda utökningen av antalet lektorstjänster böra begränsas till högst 8 mot föreslagna 15 befattningar. Då vidare några skäl icke anförts, som skulle kunna motivera inrättandet av ytterligare ett lektorat vid seminariet i Göteborg, som icke kommer att beröras av den nu planerade utvidgningen, torde det sammanlagda antalet lektorsbefattningar vid folkskoleseminarierna för budgetåret 1946/47 fastställas till 81 mot föreslagna 89.

Allmänna lönenämnden framhåller, att det knappast stode i överensstämmelse med eljest inom statsförvaltningen vedertagna principer att inrätta

ordinarie eller ens extra ordinarie befattningar vid provisoriska organisationer. De sakkunnigas förslag om inrättande av ordinarie och extra ordinarie befattningar vid de provisoriska folkskoleseminarierna samt för de provisoriska avdelningarna av redan befintliga seminarier torde därför böra vinna bifall endast under förutsättning, att dylika befattningar ansåges erforderliga för att en tillfredsställande rekrytering skulle kunna erhållas. Vidare borde i god tid före avvecklingen av de provisoriska anordningarna åtgärder vidtagas för att möjliggöra en successiv indragning av sådana tjänster, som icke då befundes erforderliga enligt normalorganisationen.

Övningslärare. Ehuru antalet lektioner i övningsämnena kommer att stiga högst betydligt vid de utvidgade seminarierna, ha *de sakkunniga* likväl för budgetåret 1946/47 endast velat föreslå inrättandet av en ny ordinarie tjänst i dessa ämnen, nämligen en kvinnlig gymnastiklärartjänst i Luleå. Därmed skulle överensstämmelse ernås med de nuvarande dubbla samseminarierna i Göteborg, Lund och Umeå, där det finnes två ordinarie lärare i gymnastik, en manlig och en kvinnlig.

För närvarande äro lärarna i trädgårdsskötsel vid dubbelseminarierna placerade i lönegraden A 17, medan motsvarande lärare vid enkelseminarierna äro placerade i lönegraden A 14. De sakkunniga ha föreslagit, att från och med nästa budgetår samtliga lärare i trädgårdsskötsel vid de nuvarande seminarierna skola placeras i lönegraden A 17. Till stöd härför ha de sakkunniga anfört:

Det kan ifrågasättas huruvida denna skillnad i lön är rättvis. Antalet undervisningstimmar i ämnet är knappast så olika vid de båda slagen av seminarier att det motiverar den stora skillnaden i lönegradsplacering. Och vad skötseln av seminariets trädgård beträffar, så är trädgårdslärorens arbetsbörda mera beroende av trädgårdens omfattning än av seminariets karaktär av dubbel- eller enkelseminarium.

De sakkunniga ha fått taga del av framställningar till skolöverstyrelsen dels från rektor, dels från läraren i trädgårdsskötsel vid seminariet i Kalmar, vari på ett ganska övertygande sätt nyssnämnda förhållanden påtalats och lärarens placering i lönegraden A 17 påyrkats.

Om sålunda skäl kunna tala för lika lönegradsplacering för samtliga trädgårdslärare redan under nuvarande förhållanden, så är detta så mycket mera motiverat, därest samtliga seminarier enligt de sakkunnigas förslag utvidgas till dubbelseminarier. De sakkunniga vilja därför föreslå, att lärarna i trädgårdsskötsel vid seminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå uppflyttas i lönegraden A 17. Det nu utgående personliga lönetillägget till läraren i Karlstad synes vid sådant förhållande böra bortfalla.

Slutligen ha de sakkunniga föreslagit inrättandet av ett antal extra ordinarie övningslärartjänster, nämligen 8 i musik (vid seminarierna i Falun, Karlstad, Linköping, Luleå, Lund, Stockholm [manligt], Umeå och Uppsala), 3 i gymnastik (vid seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala) samt 3 i manlig slöjd (vid seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala). De sak-

kunniga ha framhållit, att beträffande samtliga föreslagna övningslärartjänster gällde, att vederbörande innehavare komme att erhålla minst 30 veckotimmars undervisning.

Skolöverstyrelsen har icke funnit något att erinra mot förslagen.

Statskontoret har avstyrkt förslaget om inrättande av en ordinarie kvinnlig lärartjänst i gymnastik i Luleå samt om ändrad löneställning för vissa lärare i trädgårdsskötsel. Ämbetsverket har anfört följande.

Enligt statskontorets mening föreligga icke tillräckliga skäl att nu inrätta en ordinarie kvinnlig lärartjänst i gymnastik vid seminariet i Luleå. Undervisningen ifråga bör tills vidare omhänderhavas av en extra ordinarie befattningshavare. I övrigt synes icke vara något att erinra mot beräkningen av antalet extra ordinarie övningslärarbefattningar vid seminarierna under nästkommande budgetår.

Statskontoret kan på föreliggande utredning icke bedöma, huruvida skäl föreligga för en uppflyttning av de för närvarande till lönegraden A 14 hänfödda befattningarna såsom lärare i trädgårdsskötsel vid seminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå. Då ifrågavarande lärare åvilande göromål, som omfatta såväl praktisk och teoretisk undervisning som skötsel av seminarie-trädgårdarna, i vart fall icke torde komma att undergå någon väsentlig ökning redan under nästkommande budgetår, bör för närvarande icke någon jämkning av löneställning vidtagas. Frågan om en uppflyttning av befattningarna till högre lönegrad synes böra upptagas till övervägande av 1941 års lärarlönesakkunniga i samband med den nu pågående allmänna översynen av övningslärarnas avlöningsförmåner.

Allmänna lönenämnden har icke ansett sig kunna på grundval av den föreliggande utredningen taga ställning till frågan, huruvida skäl i och för sig föreligga för att i lönehänseende jämställa lärarna i trädgårdsskötsel vid dubbel- och enkelseminarierna. Däremot syntes det lönenämnden motiverat, att ifrågavarande lärare placerades i 17 lönegraden under den tid, enkelseminarierna vore utbyggda till dubbelseminarier. Lönenämnden ville därför förorda, att tills vidare extra ordinarie lärartjänster i trädgårdsskötsel i lönegraden Eo 17 finge vara inrättade vid seminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå. Under tiden borde de ordinarie lärartjänsterna i trädgårdsskötsel i lönegraden A 14 hållas vakanta.

Övningsskollärare m. m. Enligt 1936 års organisationsplan för folkskoleseminarierna skulle det finnas 5 övningsskollärare vid varje enkelseminarium och 9 vid varje dubbelseminarium. Provårsseminarierna i Göteborg och Stockholm skulle dock förses med 11 respektive 7 övningsskollärare. Sedermera har seminariet i Stockholm erhållit ytterligare en övningsskollärare med anledning av den till seminariet förlagda hjälpklasslärarkursen.

Beträffande behovet av nya övningsskollärartjänster ha *de sakkunniga* anfört i huvudsak följande.

Den nuvarande organisationen av övningsskolan måste anses otillräcklig. Om elevernas praktiska utbildning med auskultationer, övningslektioner och

serier av olika slag skall fullt tillgodoses, blir övningsskolan så belastad och dess undervisning så sönderstyckad, att övningsskolans barn måste bli lidande därpå. Vid det nyligen av skolöverstyrelsen anordnade mötet med seminariernas rektorer framkommo bestämda krav på förbättringar härutinnan. Bristerna ha ytterligare poängterats, sedan elevantalet i seminarieklasserna ökats till 28, även om de medel, som ställts till förfogande för utnyttjande vid den praktiska utbildningen av folkskolornas lärare varit till stor nytta.

Rektorn vid seminariet i Stockholm har i en P. M. till de sakkunniga påpekat, att, om utbildningen skulle kunna rationellt ordnas, övningsskolan vid nämnda seminarium borde förses med icke mindre än 22 klassavdelningar.

Även om de sakkunniga äro av den åsikten, att den praktiska utbildningen vid seminarierna är i behov av förbättring och rationalisering, ha de sakkunniga dock icke ansett sig böra framställa några förslag härom. Lärarutbildningen torde inom den närmaste framtiden komma att bli föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, och dessa komma då givetvis att såsom en viktig punkt på sitt program hava frågan om reformering av den praktiskt pedagogiska utbildningen.

De sakkunniga ha därför vid sina beräkningar utgått från 1936 års plan med de modifieringar därav, som äro betingade av den föreslagna utvidgningen av organisationen. Det behöfliga antalet övningsskollärare synes från dessa utgångspunkter bliva följande.

9 vid typ 4 + 2
 13 » » 4 + 2 + 2
 14 » » 4 + 4 + 2

Härtill komma 2 övningsskollärare vid provårsseminarierna och 1 vid hjälpklasskursen i Stockholm.

För budgetåret 1946/47 ha de sakkunniga föreslagit inrättandet av sammanlagt 9 ordinarie och 15 extra ordinarie tjänster enligt följande tablå.

	Antal övningsskollärartjänster					
	nu		föreslagna nya		summa 1946/47	
	ord.	e.o.	ord.	e.o.	ord.	e.o.
Falun	7	1	2	1	9	2
Göteborg	11	—	—	—	11	—
Kalmar	5	—	1	1	6	1
Karlstad	5	2	3	—	8	2
Linköping	9	—	—	1	9	1
Luleå	5	—	2	2	7	2
Lund	9	—	—	3	9	3
Stockholm (kv.)	8	1	1	2	9	3
Umeå	9	—	—	2	9	2
Uppsala	9	—	—	3	9	3
	77	4	9	15	86	19

De sakkunniga ha därvid räknat med att seminarierna i Lund och Uppsala skola bli provårsanstalter, varom skolöverstyrelsen enligt vad som närmare framgår av det följande gjort framställning.

Vad angår de provisoriska seminarierna ha de sakkunniga ånyo framhål- lit, att dessa böra förses med åtminstone en mindre övningsskola, fast ansluten till seminariet. En sådan anordning syntes dock icke ovillkorligen behöva genomföras första året. Under detta år borde den praktiska utbild- ningen kunna förläggas uteslutande till respektive städers folkskolor.

För närvarande utgår ett belopp av 800 kronor till vart och ett av åtta folkskoleseminarier för beredande av möjligheter att för seminarieelevernas praktiska utbildning utnyttja jämväl folkskolorna på seminarieorterna. Be- loppet är avsett att utgå till en folk- eller småskollärare, som biträder vid elevernas handledning i ungefär samma omfattning som en övningsskollä- rare. Därest flera lärare anlitas för mindre uppgifter, uppdelas beloppet i proportion till de olika lärarnas medverkan.

De sakkunniga, som funnit en väsentlig ökning av anslagsmedlen för ifrågavarande ändamål behövlig, ha därom anfört följande.

Vid en utvidgning av seminarierna blir behovet av folkskolornas bistånd för anordning av auskultation, serier m. m. ännu större. En dubbling av anslaget synes vara mer än behövt. I detta sammanhang vilja de sakkun- niga påpeka, att höjningen av antalet elever per klassavdelning från 24 till 28 betydligt stegrat anspråken på övningsskolornas kapacitet, och att därför folkskolornas biträde är alldeles nödvändigt.

Att, då det gäller detta anslag för 1946/47, göra skillnad mellan de olika permanenta seminarierna, synes knappast motiverat. De sakkunniga vilja alltså föreslå, att vart och ett av de permanenta seminarierna tilldelas ett anslag för detta ändamål av 1 600 kronor.

Härtill kommer det behov, som föreligger med anledning av de vid semi- narierna anordnade särskilda (»snabb-»)utbildningskurserna. För vårter- minen 1946 är härför beräknat arvoden till två lärare för var och en av de 14 avdelningarna. Då den praktiska utbildningen vid denna kurs blir av betydligt större omfattning under läsåret 1946/47 erfordras då arvoden till fyra lärare för varje avdelning, alltså 3 200 kronor per avdelning.

För samma ändamål behövs vid de provisoriska seminarierna i Gävle 3 200 kronor, i Hälsingborg 4 800 kronor och i Stockholm 3 200 kronor eller tillsammans 11 200 kronor.

Sammanlagt erfordras sålunda till arvoden åt folk- och småskollärare, som biträda vid seminarieelevernas praktiska utbildning ($10 \times 1\,600 + 14 \times 3\,200 + 11\,200 =$) 72 000 kronor.

I detta sammanhang ha de sakkunniga framfört vissa förslag rörande vikarierande, respektive extra och biträdande övningsskollärares avlönings- förhållanden, vilka frågor komma att i annat sammanhang anmälas av che- fen för finansdepartementet.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Statskontoret däremot har ställt sig avvisande till desamma. Ämbetsverket har anfört:

Med hänsyn till den ståndpunkt, som statskontoret intagit till frågan om anordnandet av den praktiska utbildningen av eleverna vid de provisoriska seminarielinjerna, kan ämbetsverket svårligen tillstyrka en utökning av antalet ordinarie och extra ordinarie övningsskollärartjänster. Elevernas ökade behov av auskultationer och övningslektioner bör i stället kunna tillgodoses genom utnyttjande av närbelägna folkskolor. I de fall, då undervisningen vid övningsskola ersättes med praktik vid folkskola, torde såsom för innevarande budgetår och i enlighet med nu gällande beräkningsgrunder arvoden böra utgå till de folk- och småskollärare, som biträda med elevernas handledning. Vid bedömande av medelsbehovet för sådant ändamål bör beaktas, att det belopp å 6 400 kronor, som av riksdagen för innevarande budgetår anvisats till dylika arvoden, avsåg att eliminera de olägenheter, som kunde väntas uppstå vid den praktiska utbildningen till följd av höjningen av elevantalet från 24 till 28 i varje klass (riksdagens skrivelse 201/1942, sid. 33). Att av berörda anledning ytterligare uppräknas anslagsposten i fråga synes icke vara motiverat. Ej heller böra medel för ändamålet i ökad utsträckning ställas till förfogande för seminariet i Göteborg, som icke beröres av den planerade utvidgningen av seminarieorganisationen.

Vaktmästarpersonal. *De sakkunniga* ha föreslagit inrättande vid det provisoriska seminariet i Gävle av två vaktmästarbefattningar, en i lönegraden A 6 och en i lönegraden Eo 6, vilket skulle ske genom överflyttning av dessa befattningar från dövstumskolan därstädes. *De sakkunniga* ha härom anfört följande.

Föreståndaren för anstalten har meddelat, att båda dessa befattningshavare bliva överflödiga vid anstalten efter dennas förflyttning till egendomen Mogård. Tjänsterna komma därför att indragas. Den ordinarie vaktmästaren bör då givetvis beredas annan statlig anställning. Detta bör om möjligt ske även med den extra ordinarie värmeledningsskötaren.

I skrivelser till de sakkunniga ha vaktmästaren Alfred Broström och värmeledningsskötaren Gustaf Lundbäck anhållit, att de sakkunniga ville föreslå dem till överflyttning till det nya seminariet i Gävle.

Föreståndaren har meddelat, att Broström är född 1901 och att han anställdes som vaktmästare vid dåvarande sjätte distriktets dövstumskola i Gävle 1930. Vid dövstumväsendets förstatligande övergick han i statlig tjänst 1938 och blev ordinarie vaktmästare i lönegraden A 6 från den 1 juli 1939. Lundbäck är född 1903, antogs till värmeledningsskötare vid sjätte distriktets dövstumskola 1936 och övergick i statlig tjänst 1938. Han är extra ordinarie i lönegraden Eo 6. Föreståndaren vitsordar deras stora lämplighet för befattningarna och anser, att det för seminariets del bör vara av värde att få ett par befattningshavare, som ha god kännedom såväl om fastigheten som om ortens förhållanden. Han tillstyrker därför på det varmaste deras framställningar. *De sakkunniga* vilja föreslå att Broström och Lundbäck utan ansökning erhålla respektive befattningar.

Beträffande behovet av ökad vaktmästarpersonal i övrigt anföra de sakkunniga följande.

Vid seminariet i Hälsingborg och det provisoriska seminariet i Stockholm torde en halvtidstjänstgörande extra vaktmästare vara tillfyllest.

De sakkunniga kunna icke nu avgöra, huruvida utvidgningen av de permanenta seminarierna kommer att medföra behov av ökning i fråga om vaktpersonal eller krav på höjda löner för denna personal. Den närmaste framtiden får utvisa om åtgärder i denna riktning bliva erforderliga. Skulle emellertid utökningen av personalen visa sig under någon tid av året vara oundgängligen nödvändig, synes medel till avlönande av extra personal kunna disponeras ur anslaget till icke-ordinarie personal.

Förslaget om överflyttning av två vaktmästarbefattningar från dövstumskolan i Gävle till det provisoriska seminariet därstädes har icke mött erinran från någon av de hörda *myndigheterna*.

Höjda arvoden åt seminariebibliotekarierna. Till arvoden åt seminariebibliotekarier utgår för närvarande ett belopp om sammanlagt 10 000 kronor. Skolöverstyrelsen äger fördela arvoden, varvid skall iakttagas, att desamma, där ej överstyrelsen finner anledning fastställa högre eller lägre arvode, skola utgå med för budgetår räknat 1 080 kronor vid dubbelseminarium och 600 kronor vid enkelseminarium. För innevarande budgetår har arvodesbeloppet bestämts till 1 120 kronor vid ett vart av fyra seminarier, till 1 080 kronor vid ett vart av tre seminarier, till 840 kronor vid ett vart av två seminarier och till 600 kronor vid ett seminarium.

De sakkunniga ha nu föreslagit en väsentlig höjning av ifrågakvarande arvoden och därvid anfört följande.

De arvoden, som sålunda utgå, stå enligt de sakkunnigas mening icke i rimlig proportion till det med bibliotekariebefattningarna förenade arbetet. Biblioteket har vid seminarierna med deras friare arbetsformer på ett helt annat sätt än t. ex. vid de allmänna läroverken kommit att bliva ett verksam och oundgängligt hjälpmedel vid undervisningen. Det bör, för de humanistiska ämnenas vidkommande, hava samma betydelse som laboratorierna för de naturvetenskapliga. Denna bibliotekets ställning som ett humanistiskt laboratorium ställer stora krav på bibliotekarien, som icke blott skall handhava den tekniska sidan av bibliotekets skötsel — ombesörja inköp, verkställa katalogisering etc. — utan därjämte i betydande utsträckning meddela individuell handledning rörande bibliotekets utnyttjande åt seminariets elever. Detta betyder, att man vid ett dubbelseminarium, om biblioteket skall kunna fylla den här antydda platsen i seminarieundervisningen, enligt vad förste biblioteksskonsulenten i skolöverstyrelsen meddelat, måste räkna med en genomsnittlig arbetstid för bibliotekarien av mellan 10 och 12 timmar per vecka.

Ännu ett skäl till ökning av de nu utgående bibliotekariearvodena utgör den omständigheten, att bibliotekarien som regel även är den som har att meddela undervisning i biblioteksskötsel. Därigenom är åt honom anförtrödd utbildningen icke endast av de blivande skolbibliotekarierna utan jämväl i stor omfattning av de blivande folkbibliotekarierna. Från dessa utgångspunkter synes det vara angeläget, att arvodet bestämmas till ett sådant belopp, att det blir möjligt att som bibliotekarie förvärva den för uppgiften mest lämplige.

Härtill kommer nu, att verksamheten vid de flesta seminarier kommer att betydligt vidgas. De sakkunniga vilja därför föreslå ett väsentligt ökat arvode. Då bibliotekarierna även under en stor del av ferierna äro sysselsatta med bibliotekets skötsel synes arvodet böra beräknas efter ett visst månadsarvode, som lämpligen bör sättas till 200 kronor (alltså 2 400 kronor per år) vid de nio större seminarierna, 150 kronor (1 800 kronor per år) vid seminariet i Kalmar och 100 kronor (1 200 kronor per år) vid de provisoriska seminarierna. Det sammanlagda anslagsbeloppet för budgetåret 1946/47 skulle sålunda bliva ($9 \times 2\,400 + 1\,800 + 3 \times 1\,200 =$) 27 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med ($27\,000 - 10\,000 =$) 17 000 kronor.

Skolöverstyrelsen har funnit de föreslagna arvodena väl motiverade. Överstyrelsen har påpekat den stora betydelse, som biblioteken ha för det friare studiearbete, som överstyrelsen gärna ville understödja. Detta slag av arbete torde enligt överstyrelsens uppfattning bli ännu mer önskvärt efter den reformering av lärarutbildningen, som under en nära framtid torde aktualiseras. Att redan nu giva biblioteken en starkare ställning vid seminarierna syntes därför vara en åtgärd av förutseende.

Statskontoret, som icke funnit anledning att införa nya grunder för beräkningen av ifrågavarande arvoden, har anfört följande.

Statskontoret vill framhålla, att överstyrelsen äger befogenhet att med hänsyn till i varje särskilt fall föreliggande omständigheter vidtaga en jämkning uppåt eller nedåt av nyssnämnda arvodesbelopp. Någon anledning att införa nya grunder för beräkningen av ifrågavarande gottgörelse lär icke föreligga. Statskontoret får fördenskull föreslå, att framställningen i denna del icke måtte föranleda annan åtgärd, än att vederbörande anslagspost uppräknas med skäligt belopp. Inom ramen av sålunda anvisade medel bör överstyrelsen med stöd av berörda befogenhet och med beaktande av den ökning i arbetsbördan, som vid vissa seminarier kan hava inträtt till följd av utvidgningen av seminarieorganisationen eller av annan anledning, tillgodose det i varje särskilt fall föreliggande behovet av arvodesförhöjning.

Allmänna lönenämnden har funnit förslaget värt beaktande men ifrågasatt, om icke frågan borde prövas i samband med motsvarande spörsmål vid de allmänna läroverken.

Biträdeshjälpen å rektorsexpeditionerna. I avlöningsstaten för folkskoleseminarierna är under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, uppförd en delpost till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna, för närvarande upptagen till 10 000 kronor. Skolöverstyrelsen äger fördela arvodena, varvid skall iakttagas, att dessa, där ej överstyrelsen finner anledning fastställa högre eller lägre arvode, skola utgå med för budgetår räknat 690 kronor vid dubbelseminarium och 560 kronor vid enkelseminarium samt därutöver 100 kronor vid provårseminarium. För innevarande budgetår har anslagsbeloppet bestämts till 1 100 kronor vid ett vart av fyra seminarier, till 1 000 kronor vid ett vart av tre semina-

rier, till 900 kronor vid ett vart av två seminarier och till 800 kronor vid ett seminarium.

Av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må dessutom utgå till vardera seminariet i Göteborg och Stockholm ett belopp av högst 1 350 kronor för anställande av arvodesavlönat skrivbiträde och till övriga seminarier för bestridande av utgifter för renskrivning ett belopp av sammanlagt 2 400 kronor att enligt överstyrelsens bestämmande fördelas mellan dessa seminarier.

De sakkunniga ha funnit nu rådande förhållanden otillfredsställande och föreslagit, att vid varje seminarium skulle anställas ett heltids- eller halvtidstjänstgörande kontorsbiträde i lönegraden Ex 4. Halvtidstjänstgörande biträden skulle finnas vid seminariet i Kalmar och vid de provisoriska seminarierna i Gävle, Hälsingborg och Stockholm, medan biträdena vid övriga seminarier skulle vara heltidstjänstgörande. Därest detta förslag bifölles, syntes de nuvarande anslagsmedlen till renskrivning icke längre behöva utgå. Till stöd för förslaget ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Ett spörsmål, som intimt sammanhänger med utvidgningen av seminarierna, är frågan om rektorernas arbetsbörda. Det är ett länge känt och ofta omvittnat förhållande, att såväl seminarie- som läroverksrektorerna i alltför stor utsträckning måste använda sin tid till arbetet med expeditiönsärendena och därigenom hindras att ägna sig åt andra ur pedagogisk synpunkt viktigare göromål. Vissa tider på läsåret äro rektorerna vid de stora seminarierna och läroverken så upptagna av expeditiöns- och organisationsgöromål, att de icke på långt när på sätt som vore önskligt kunna följa det kontinuerliga undervisningsarbetet inom sina skolor. Det kan ju icke ur det allmännas intresse försvaras, att rektorerna på detta sätt förvandlas till ett slags skolkamrerare eller kanslistar, och det har också från rektorerna själva, från skolöverstyrelsen, genom motioner i riksdagen, i sakkunnigutredningar rörande skolväsendet och från ekklesiastikdepartementet i olika sammanhang framhållits vikten av att en ändring härvidlag komme till stånd.

Det kan i detta sammanhang ha sitt intresse att erinra om förhållandena inom det kommunala skolväsendet i landet. Hel-, trefjärdedels- eller halvtidsanställda kontorsbiträden förekomma numera i stor utsträckning å skol-expeditionerna. I Stockholm t. ex. finnas å stadens samtliga överlärarexpeditioner heltidsanställda eller trefjärdedelsanställda kontorsbiträden med en daglig arbetstid av 7 respektive 5 timmar, å de kommunala flickskolornas rektorexpeditioner äro anställda biträden med 5 timmars daglig tjänstgöring och å de kommunala mellanskolornas och de praktiska mellanskolornas rektorexpeditioner heltidsanställda kontorsbiträden. Anordningen har i det hela fungerat väl och visat sig mycket fördelaktig.

Vad beträffar seminarierna kvarstår frågan om nödig hjälp åt rektorerna i deras expeditiönsarbete i stort sett olöst. De gamla skrivbiträdesbefattningarna, som i regel bestridas av någon seminariets lärare, äro så lågt avlönade, för närvarande ungefär 1 000 kronor per år, att de icke kunna fylla det behov, som det här rör sig om. De sakkunniga anse emellertid, att dessa rektorsbiträden kunna bibehållas och avlönas med ungefär enahanda belopp som hittills. De böra vara lärare vid seminariet och deras uppgifter skola framförallt bestå i att vara rektorerna behjälpliga i frågor av sådan art,

som kräva pedagogisk insikt eller i övrigt mera facklig kannedom om organisationen och dylikt än vad som i allmänhet kan begäras av eller påläggas kontorsutbildade biträden. Sålunda böra dessa fackliga rektorsbiträden vara till hjälp vid uppgörandet av schema för skolarbetet, för anordningarna i samband med prov, examina m. m. Deras åligganden torde kunna bestämmas och regleras av vederbörande rektorer.

Dessutom böra emellertid finnas fast anställda biträden med en fixerad daglig arbetstid, antingen som heltidsbiträden eller halvtidstjänstgörande biträden å rektorsexpeditionerna. De förutsättas äga kontorsutbildning, såsom kunnighet i maskinskrivning och stenografi, kunna föra böcker och längder, uträkna avlöningar till lärare och övrig personal etc. samt i det hela under rektors ledning verkställa en stor del av de mångskiftande arbeten av daglig och kontinuerlig art, som förekomma å en större skolexpedition. För folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, som äro provårseminarier och under en del av året dessutom ha kurser för utbildning av hjälpklasslärare, synas heltidsanställda biträden under alla förhållanden oundgängliga. Biträdena äro behövlige inte blott under lästerminerna. På rektorsexpeditionerna förekommer nämligen så gott som hela sommaren igenom ett stort antal mångskiftande arbetsuppgifter, som gör bitrådets närvaro även under större delen av ferien nödvändig, så t. ex. statistik, skriftliga och muntliga förfrågningar, registrering av ansökningar till studentlinjen, m. m. Samtliga folkskoleseminarier torde med hänsyn till den förestående utvidgningen — seminarierna i Lund och Uppsala därjämte med hänsyn till deras ombildning till provårsanstalter — vara i behov av heltidstjänstgörande biträden med undantag möjligen för seminariet i Kalmar, som är avsett att vara något mindre än de övriga. För detta seminarium föreslå de sakkunniga halvtidstjänstgörande biträde, liksom tills vidare även för de nya seminarierna i Gävle, Hälsingborg och Stockholm. Sammanlagt skulle då från höstterminens början 1946 vid folkskoleseminarierna erfordras 9 heltidsanställda och 4 halvtidsanställda biträden. De böra ha kontorsbiträdens löneställning och sålunda avlönas i lönegrad Ex 4.

Mot förslaget om fast anställda biträden kan möjligen invändas, att man i stället borde giva rektorerna arbetshjälp genom ökning av det anslag till renskrivning, som nu utgår. De sakkunniga vilja emellertid bestämt taga avstånd från ett sådant förslag. Vad rektorerna nu behöva är icke tillfällig skrivhjälp utan en regelbunden och under viss tid av dagen året runt ständigt tillgänglig arbetshjälp. Om detta beviljas, synes det nuvarande anslaget till renskrivning kunna bortfalla.

Kostnaderna för biträden på rektorsexpeditionerna skulle alltså bli följande.

För de fackliga biträdena skulle liksom nu utgå 10 000 kronor för de 10 nuvarande seminarierna samt dessutom 3 000 kronor för de 3 provisoriska, summa 13 000 kronor.

För kontorsbiträden i Ex 4 skulle enligt ovanstående förslag erfordras 25 959 kronor eller i runt tal 26 000 kronor, vilket belopp torde böra utgå ur anslaget till övrig icke-ordinarie personal.

Ökningen i anslag i förhållande till budgetåret 1945/46 skulle bliva (13 000 + 26 000 — 10 000 — 5 100 =) 23 900 kronor.

Skolöverstyrelsen har biträtt förslaget om anställande av hel- eller halvtidstjänstgörande kontorsbiträden. Däremot har överstyrelsen icke kunnat dela de sakkunnigas uppfattning, att särskilda anslagsmedel till renskrivning hädanefter icke skulle vara behövlige. Överstyrelsen har anfört:

Under vissa tider av året är arbetet på rektorsexpeditionerna så forceerat, att rektor torde vara nödsakad anlita extra arbetshjälp utöver det föreslagna kontorsbiträdet. En mindre summa borde därför stå till rektors förfogande för sådant ändamål. Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att läroverksrektorerna vid sådana tillfällen äga möjlighet att ur ljus- och vedkassan disponera visst belopp. I avvaktan på att erfarenhet vinnes av de nya kontorsbiträdenas verksamhet vill överstyrelsen emellertid icke nu föreslå någon ändring i de sakkunnigas förslag annat än beträffande provårseminarierna.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 21 februari 1946 ha rektorerna vid de båda nuvarande provårseminarierna i Göteborg och Stockholm framhållit nödvändigheten av ett anslag, som kan disponeras vid de tillfällen, då arbetet på rektorsexpeditionerna är särskilt hopat. De ha bland annat påpekat, att det varit nödvändigt att vid terminernas början anlita två à tre extra arbetskrafter, som vid sidan av skrivbiträdet arbetat nästan hela dagarna under en à två veckor. Endast besvarandet av telefonpåringningar kan under den brådaste tiden så gott som helt upptaga en person. Rektorerna föreslå, att ett belopp av 1 200 kronor ställes till rektors förfogande för avlönan- de av tillfällig hjälp på expeditionen.

Överstyrelsen tillstyrker denna hemställan men föreslår, att beloppet måtte utgå med 800 kronor till varje provårseminarium. Därest seminarierna i Lund och Uppsala bliva provårseminarier, behövs för ändamålet ett anslag av ($4 \times 800 =$) 3 200 kronor utöver vad de sakkunniga föreslagit.

Statskontoret har förordat en annan anordning beträffande biträdeshjälpen å rektorsexpeditionerna än den av de sakkunniga föreslagna. Ämbetsverket har anfört:

Någon möjlighet att på föreliggande utredning bedöma behovet av ökad biträdeshjälp å rektorsexpeditionerna eller den lämpliga fördelningen av förekommande kamerala göromål mellan de fackliga och de kontorsutbildade biträdena föreligger icke. Därest kontorsutbildad personal i ökad utsträckning anställes, torde emellertid — trots utvidgningen av seminarierna — de arbetsuppgifter, som nu åvila de fackliga biträdena, komma att väsentligen minskas, och förty en nedsättning av till dessa biträden utgående arvoden böra vidtagas. Då organisationen av biträdeshjälpen och fördelningen av göromålen å expeditionerna lämpligen böra bestämmas av rektor i varje särskilt fall, synes storleken av arvodena till de olika biträdena icke böra fastställas av skolöverstyrelsen. I stället kan till rektors förfogande ställas ett lämpligt avvägt belopp att disponeras för avlönan- de av såväl fackliga som kontorsutbildade biträden. I avlöningsstaten bör därför uppföras en gemensam anslagspost, avseende avlöningskostnaderna för samtliga biträden, att av överstyrelsen fördelas mellan de olika läroanstalterna. Ämbetsverket får för sin del föreslå, att ett belopp av högst 26 000 kronor anvisas för ändamålet för nästkommande budgetår, innebärande i förhållande till medelsanvisningen för innevarande budgetår en anslagsförhöjning å icke mindre än (26 000 — 10 000 — 5 100) i runt tal 11 000 kronor.

Allmänna lönenämnden har funnit de sakkunnigas förslag värt beaktande men ansett frågan böra prövas i samband med motsvarande spörsmål vid de allmänna läroverken.

Enligt den år 1944 för tiden intill utgången av juni månad 1949 beslutade lönegradsplaceringen för rektorerna vid folkskoleseminarierna hänförs för närvarande rektorerna vid samtliga dubbelseminarier ävensom rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm på grund av dettas egenskap av provårsanstalt till avlöningsgrupp I (lönegraden E 13), medan rektorerna vid de tre enkelseminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå tillhöra avlöningsgrupp III (lönegraden E 11). Då nu även de senare seminarierna avses bli dubbelseminarier, torde vederbörande rektorer böra uppflyttas i avlöningsgrupp I. Detta synes, med hänsyn till att ifrågavarande seminarier — på grund av den föreslagna elevintagningen nästa läsår och förekommande klassavdelningar av den provisoriska utbildningslinjen — redan från och med nästa läsår beräknas omfatta minst sex klassavdelningar eller lika mycket som ett färdigorganiserat dubbelseminarium, böra ske redan från och med budgetåret 1946/47. Vad beträffar de provisoriska seminarierna synes fog finnas för att rektor vid seminariet i Gävle med hänsyn till dess redan från början stora omfattning placeras i grupp I. Däremot synas tillräckliga skäl knappast kunna anföras för en motsvarande placering av rektorerna vid de provisoriska seminarierna i Hälsingborg och Stockholm. Jag biträder därför statskontorets uppfattning, att dessa rektorer tills vidare icke böra placeras högre än i avlöningsgrupp II.

I anledning av förslaget om nedsättning i vissa fall av rektorernas undervisningsskyldighet till 5 veckotimmar vill jag erinra, att skolöverstyrelsen för närvarande äger att efter framställning i varje särskilt fall medgiva rektor den lättnad i eller befrielse från undervisningsskyldighet, som kan befinnas påkallad av det merarbete, som vållas av den provisoriska utbildningslinjen. Då, oavsett nämnda utbildning, förhållandena för en längre tid framåt torde motivera en nedsättning i vissa fall av rektors undervisningsskyldighet utöver vad i seminariestadgan medgives, vill jag förorda, att det överstyrelsen givna bemyndigandet tills vidare utsträcker att gälla även då detta icke föranledes av den provisoriska utbildningen.

Den avsevärda utvidgningen av seminarieorganisationen medför givetvis krav på nya lärartjänster. Vid bifall till de sakkunnigas förslag om inrättande av nya ordinarie lektorstjänster skulle seminariet i Kalmar få 7 och övriga nuvarande seminarier vardera 9 lektorstjänster eller lika många, som enligt 1936 års organisationsplan avsetts för ett dubbelseminarium. Bortsett från seminariet i Göteborg, som emellertid är provårsanstalt, komma dessa sistnämnda seminarier nu att erhålla större omfattning än ett dubbelseminarium. Jag finner därför den föreslagna förstärkningen av lektorsrepresentationen vid ifrågavarande seminarier väl motiverad. Vid de provisoriska seminarierna har endast föreslagits en ordinarie lektorstjänst i Gävle. Med hänsyn till detta seminariums stora omfattning synes någon erinran icke kunna göras däremot. Jag tillstyrker alltså, att sammanlagt 16 nya ordinarie lektorstjänster inrättas från och med nästa budgetår med

den fördelning på de olika seminarierna, som de sakkunniga föreslagit (se sid. 26). Jag förutsätter därvid, att de nya tjänsterna komma att ledigförklaras i sådana ämnen, där kvalificerade sökande kunna väntas. Jag tillstyrker även inrättandet av en extra ordinarie *adjunktstjänst* vid vardera seminariet i Luleå och Gävle.

Jag förordar vidare inrättande av extra ordinarie *övningslärare* *tjänster* vid seminarierna i enlighet med de sakkunnigas förslag. Icke heller finner jag anledning till erinran mot inrättandet av en ordinarie kvinnlig gymnastiklärartjänst i Luleå. Enligt vad jag under hand inhämtat kommer innehavaren av densamma redan nästa läsår att bestrida en undervisning av minst 30 veckotimmar. Mot förslaget om uppflyttning av lärarbefattningarna i trädgårdsskötsel vid de nuvarande enkelseminarierna i Kalmar, Karlstad och Luleå från lönegraden A 14 till den för motsvarande lärare vid övriga seminarier gällande lönegraden A 17 ha invändningar rests av såväl statskontoret som allmänna lönenämnden. Lönenämnden har därvid i stället föreslagit inrättande av extra ordinarie befattningar i 17 lönegraden. Det torde, såsom de sakkunniga framhållit, kunna ifrågasättas, om den nuvarande stora skillnaden i lönegradsplacering mellan dubbel- och enkelseminarier överhuvudtaget är sakligt berättigad. Med hänsyn även till den förestående utvidgningen av nämnda enkelseminarier torde en uppflyttning av ifrågavarande befattningar i 17 lönegraden böra ske. De synas därvid alljämt böra vara placerade på ordinarie stat. Med hänsyn till de nuvarande innehavarnas ålder kommer frågan om en återgång till gällande förhållanden med säkerhet icke att bli aktuell under deras tjänstetid. Vid bifall till detta förslag torde det för närvarande till läraren i trädgårdsskötsel vid seminariet i Karlstad utgående personliga lönetillägget böra indragas.

Jag har redan tidigare förklarat mig icke kunna biträda statskontorets uppfattning, att den praktiska lärarutbildningen för seminarieeleverna vid det provisoriska seminariet i Gävle och samtliga nya linjer vid de redan befintliga seminarierna borde helt och hållet ske genom anlitande av närbelägna folkskolor. Den föreslagna utvidgningen av övningsskolorna torde nödvändigöra inrättandet av ett antal nya *övningskollärartjänster*. Jag har icke funnit förslaget härutinnan oskäligt. I enlighet därmed torde alltså för nästa budgetår böra inrättas sammanlagt 9 ordinarie och 15 extra ordinarie sådana befattningar.

För beredande av möjligheter att för seminarieelevernas praktiska utbildning utnyttja jämväl folkskolorna på seminarieorten anvisade fjolårets riksdag ett belopp av 800 kronor till ett vart av folkskoleseminarierna med undantag av dem i Kalmar och Luleå att användas till arvoden åt de folk- och småskollärare, vilka förordnas som handledare för seminarieeleverna. Denna anordning har visat sig synnerligen värdefull, särskilt i betraktande av att den från och med innevarande budgetår genomförda höjningen av maximiantalet elever per klassavdelning från 24 till 28 betydligt stegrat

anspråken på övningsskolornas kapacitet. Starka skäl tala därför för ett fortsättande på den inslagna vägen. Förmånen synes nu böra komma alla seminarier till del. De sakkunniga ha förordat ett belopp av 1 600 kronor för vart och ett av de nuvarande seminarierna. Detta avser emellertid endast den så att säga normala verksamheten vid dessa. För den praktiska utbildningen på den provisoriska studentlinjen, vilken helt är förlagd till andra folkskolor, erfordras särskilda medel, av de sakkunniga beräknade till 3 200 kronor för varje avdelning. Slutligen ha vid de provisoriska seminarierna sammanlagt 11 200 kronor, nämligen 3 200 kronor vid vardera seminariet i Gävle och Stockholm samt 4 800 kronor vid seminariet i Hälsingborg, ansetts erforderliga. Jag har icke funnit anledning till erinran mot dessa beräkningar och vill alltså tillstyrka, att sammanlagt $(10 \times 1\,600 + 14 \times 3\,200 + 11\,200 =)$ 72 000 kronor anvisas för nu ifrågavarande ändamål.

Förslaget om överförande av två v a k t m ä s t a r t j ä n s t e r, den ena i lönegraden A 6 och den andra i lönegraden Eo 6, från vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte i Gävle till det provisoriska seminariet därstädes synes ur olika synpunkter lämpligt, varför jag tillstyrker det samma. Jag förutsätter därvid, att de nuvarande innehavarna av ifrågavarande tjänster, Broström respektive Lundbäck, skola utan ansökning erhålla de nya befattningarna. Medel torde vidare böra beräknas till en extra vaktmästare med halvtidstjänstgöring vid vardera av de provisoriska seminarierna i Hälsingborg och Stockholm.

I anledning av de sakkunnigas förslag om höjning av och ändrade grunder för seminariebibliotekariernas arvoden, vilka enligt nu gällande grunder i regel skola utgå med 1 080 kronor vid dubbelseminarium och 600 kronor vid enkelseminarium, vill jag erinra, att skolöverstyrelsen äger att med hänsyn till i varje särskilt fall föreliggande omständigheter företaga jämkningar av nämnda arvodesbelopp. I likhet med statskontoret finner jag icke anledning att frångå denna principiella anordning. Förslaget synes därför icke böra föranleda annan åtgärd än att delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier uppräknas med skäligt belopp. Därvid torde hänsyn böra tagas icke blott till det merarbete, som den utvidgade seminarieorganisationen kommer att medföra, utan även därtill, att — som de sakkunniga framhållit — seminariebibliotekariernas uppgifter och arbete i och för sig torde motivera en något högre ersättning än som för närvarande kan utgå. Jag förordar därför, att delposten för nästa budgetår uppföres med ett belopp av 18 000 kronor, innebärande en minskning i förhållande till de sakkunnigas förslag med 9 000 kronor och en höjning i jämförelse med anslaget för innevarande budgetår med 8 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen fastställa de ändrade grunder för ifrågavarande arvodens beräkning, som kunna föranledas av vad förut anförts.

För närvarande utgår ur delposten till arvoden åt b i t r ä d e n på

rektorsexpeditionerna ett belopp av i genomsnitt 1 000 kronor till varje seminarium. Ifrågavarande biträden utgöras i regel av seminarie-lärare och äro framförallt rektorerna behjälpliga i frågor, som fordra mer pedagogiska och fackliga insikter, såsom uppgörande av schema m. m. De sakkunniga ifrågasätta ingen ändring i dessa biträdens ställning eller av-löningsförhållanden. Därjämte böra emellertid enligt de sakkunnigas mening för bestridandet av sedvanliga expeditionsgöromål finnas särskilda kontorsbiträden, vilka skulle placeras i lönegraden Ex 4 och vara antingen halvtidstjänstgörande — vid seminariet i Kalmar och vid de provisoriska seminarierna — eller heltidstjänstgörande — vid övriga seminarier. Dessa biträden äro avsedda att ersätta den tillfälliga hjälp för renskrivning m. m., som rektorerna för närvarande i begränsad utsträckning ha rätt att anlita. Jag delar helt de sakkunnigas uppfattning, att åtgärder äro erforderliga för att inför den förestående ansvällningen av seminarieverksamheten befria rektorerna från de mångahanda rutinmässiga göromål, som nu upptaga deras tid till förfång för deras viktiga pedagogiska uppgifter. Jag erinrar, att jag vid anmälan av de allmänna läroverkens anslagsbehov för nästa budgetår förordat en icke oväsentlig förstärkning av biträdeshjälpen åt rektorerna vid läroverken. Vid seminarierna, vilkas egenskap av lärarutbildningsanstalter i särskild grad torde kräva rektorernas personliga ledning och medverkan vid utbildningen, synes det synnerligen viktigt, att rektorerna frigöras från tyngande expeditionsarbete. Jag vill därför tillstyrka de sakkunnigas förslag i denna del. Däremot är jag i likhet med skolöverstyrelsen icke av den uppfattningen, att ett genomförande härav skulle göra särskilda anslagsmedel till renskrivning m. m. onödiga. Särskilt vid provårsseminarierna torde vissa tider av året ytterligare arbetshjälp vara erforderlig. Det synes därför önskvärt, att vissa rörliga anslagsmedel även i fortsättningen ställas åtminstone till dessa rektorers förfogande. Jag tillstyrker skolöverstyrelsens förslag, att ett sammanlagt belopp av 3 200 kronor anvisas för ändamålet. Det synes böra ankomma på överstyrelsen att fördela detta belopp mellan provårsseminarierna.

Till den inverkan på anslagsberäkningarna, som mitt ställningstagande i förutberörda frågor kan väntas få, återkommer jag i det följande.

II. Åtgärder för underlättande av lärarrekruteringen vid avlägset belägna skolor m. m.

I en framställning från *Tornedalskommunernas förbundskommitté* den 29 januari 1944 anhölls om vissa åtgärder för att tillgodose behovet av kompetenta sökande till folkskollärartjänster i finnbygden. I skrivelsen redogjordes för de svårigheter, som föreligga att få folkskollärartjänsterna i finnbygden rekryterade på ett tillfredsställande sätt. Särskilt framhölls, att lärare, som komma från andra delar av Sverige och som icke äro finsktalande, endast under en kortare tid stanna kvar i finnbygden. De finsktalande lärarna, som ha sin hembygd i gränstrakterna, söka sig däremot gärna tillbaka dit och stanna kvar för att där utföra sin livsgärning. Kommittén önskade, att möjligheter skapades att i större utsträckning än nu erhålla finsktalande lärare till dessa bygder, och hemställde därför, att kunskap i finska språket skulle räknas som särskild merit vid inträdesprovningarna till seminarium. Detta syntes förutsätta, att en provning i finska språket verkställdes vid seminariet.

Kommittén framhöll även, att bestämmelserna rörande de s. k. finnbygdsstipendierna vid seminarierna vore otillfredsställande samt att rekryteringen lidit avbräck på grund av att de s. k. språktilläggen till folkskollärare i finnbygden upphört att utgå. Något särskilt yrkande i dessa punkter hade kommittén emellertid icke.

Vid anmälan av 1945 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, framhöll föredragande departementschefen (sid. 338), att han icke fann anledning vidtaga åtgärder i syfte att utöver vad redan praktiserats låta inträdessökande i folkskoleseminarierna tillgodoräkna sig kunskap i finska språket. För att minska den brist på folkskollärare inom Luleå stifts finskspråkiga områden, som gjort sig alltmer gällande, föreslog emellertid Kungl. Maj:t samtidigt i annat sammanhang (1945 års åttonde huvudtitel, sid. 398) viss höjning av de s. k. finnbygdsstipendierna vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå, vilket förslag bifölls av riksdagen. I samband med anmälan av denna fråga framhöll departementschefen, att den sålunda föreslagna åtgärden säkerligen icke vore tillräcklig för åstadkommande av någon mer avsevärd förbättring av lärartillgången i de nordligaste gränstrakterna utan att även andra åtgärder syntes erforderliga. Departementschefen delade därför skolöverstyrelsens åsikt, att en utredning om vilka ytterligare åtgärder, som i detta hänseende kunde vidtagas, borde komma till stånd.

Det torde emellertid icke blott vara finnbygdens skolor, som ha svårt att erhålla lärare. Även från andra delar av landet höras klagomål, som visa att i allmänhet mer avlägset liggande skolor och särskilt då sådana av

lägre skolform icke erhålla tillräckligt antal kvalificerade sökande till ledigförklarade tjänster. Detta förhållande synes ha skärpts under det sista året, då överhuvudtaget tillgången på lärare inom landet minskat. Detta torde gälla icke blott folkskollärare utan även småskollärarinnor.

I två likalydande motioner (I: 50 och II: 92) vid 1945 års riksdag framhöllos med skärpa dessa förhållanden. Motionärerna förklarade, att det ofta rådde stor svårighet att erhålla för folkskolan fullt utbildade lärarkrafter till mera avlägset belägna skolor. I många fall hade endast sådana sökande anmält sig, som i merithänseende icke kunnat bestå i tävlan om lärarplatserna i städerna och tätorterna, där bättre skolor och en bättre skolform erbjudit sig. De ansågo, att en förbättring av berörda förhållanden skulle kunna åstadkommas, därest det föreskreves, att ordinarie tjänst vid skola av A-form eller B1-form finge besättas endast med sökande, vilken tidigare under minst fem år tjänstgjort vid skolor av lägre typ än de nämnda. För tjänstgöring i skolor belägna inom ödebygdsområdena borde vidare dubbla tjänstår få beräknas under de första fem åren.

Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd. Statsutskottet erinrade emellertid om att de frågor, som behandlades i motionerna, sammanhänge med det uppdrag, som 1945 års seminariesakkunniga erhållit.

Seminarieakkunniga ha, såsom inledningsvis nämnts, övervägt möjligheterna av en förbättrad lärarekrytering icke blott i finnbygden utan även å avlägset belägna orter i allmänhet. Av de sakkunnigas utredning och förslag inhämtas i huvudsak följande.

Åtgärder vid avlägset belägna skolor i allmänhet.

Vilka skolor som böra komma i fråga.

I syfte att skaffa sig en någorlunda tillförlitlig uppfattning om de förhållanden, som inverka på lärarekryteringen till stad och landsbygd, till olika skolformer och olika delar av landet samt utröna vilken roll olika faktorer kunna spela, när det gäller sökandefrekvensen, ha de sakkunniga vidtagit en omfattande statistisk undersökning rörande de till ett antal av mellan 3 000 och 4 000 ordinarie lärartjänster, som under åren 1940—1944 ledigförklarats vid folk- och småskolorna i landet med undantag av dem i finnbygdens skoldistrikt. Beträffande dessa skoldistrikt har en särskild undersökning, omfattande åren 1934—1944, företagits, till vilken jag återkommer i ett följande avsnitt, där speciella åtgärder i dessa distrikt komma att övervägas.

Beträffande resultatet av den förstnämnda undersökningen anföra de sakkunniga följande.

Av de inkomna svaren ha de från städerna ej bearbetats, enär inga egentliga svårigheter syntts föreligga, då det gällt lärarekryteringen till dessa. Antalet sökande till städernas lärartjänster har varit fullt tillfreds-

ställande, till de större städerna till och med mycket stort. De sakkunniga ha därför som nämnts utförligt bearbetat endast de från landsbygden inkomna svaren. Dessa uppgå — finnbygden oberäknad — till ett antal av 1 849, därav 1 418 folkskollärartjänster och 431 småskollärartjänster. Av dessa folkskolelärartjänster komma 213 på A-skolor, 442 på B1-skolor, 493 på B2-skolor och 248 på B3-skolor, resten på C-skolor.

Beträffande det statistiska materialets värde vilja de sakkunniga framhålla, att tiden varit för knapp för en mera noggrann prövning av svarens noggrannhet och värde i en del punkter. Dock torde de i väsentliga hänseenden ge en tämligen riktig bild. Mest eftertraktade ha tjänsterna vid A-skolor genomgående varit. Medeltalet sökande för hela riket per tjänst har till dessa uppgått till 13,6. Motsvarande tal för B1-skolor är 10,1, för B2-skolor 7,0 och för B3-skolor 6,6. Ser man på de olika länen har medeltalet sökande i allt varit högst inom Kopparbergs län, därefter komma i ordning Stockholms, Uppsala, Västernorrlands, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län. Lägst stå Västerbottens, Kronobergs, Jämtlands, Kalmar och Norrbottens län (utom Tornedalen, som står lägre än varje annan del av riket) samt Gotland med ett medeltal sökande av endast 2,6.

Fäster man sig endast vid medeltalen för riket, kan sökandefrekvensen visserligen förefalla ganska tillfredsställande, men undersöker man de olika landsdelarna var för sig och ännu mer om man går till de olika skolformernas tjänster, ter sig saken delvis annorlunda. Sålunda finner man, att till de 493 ledigförklarade platserna vid B2-skolorna i icke mindre än 47 fall ingen enda sökande anmält sig, att i 75 fall sökandantalet per tjänst varit 1, i 42 fall 2 o. s. v. Detta innebär för B2-skolornas vidkommande, att man i en tredjedel av fallen ledigförklarade tjänster icke kunnat fylla de tre förslagsrummen. Något gynnsammare har situationen varit för B1-skolorna. Av 442 tjänster har där sökandetalet varit 0 i 25 fall, 1 i 51 fall och 2 i 36 fall. I en fjärdedel fall ha följaktligen förslagsrummen även här ej kunnat fyllas. Sökandefrekvensen till B3-skolorna har varit ungefär enahanda som till B2-skolor.

Angående de olika faktorernas inverkan på sökandefrekvensen är det beträffande en del av dem icke möjligt att utläsa något bestämt ur de inkomna svaren. Dock torde man våga påstå, att förefintligheten av tjänstebostad i många fall spelat en viss roll, likaså att skolans läge i förhållande till s. k. tätort, järnvägsstation etc. kan ha haft betydelse. Flera samverkande »ofördelaktiga» faktorer ge i regel ett något klarare utslag, men *den allt dominerande faktorn har dock uppenbarligen varit skolformen*. Även i län, sådana som Blekinge, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs och Stockholms har man i ett icke ringa antal fall till B2- och B1-skolor fått blott 1 eller 2 sökande till ledigförklarade tjänster, medan praktiskt taget alla tjänster vid A-skolorna fått 3 eller flera sökande.

Det viktigaste resultatet av den gjorda undersökningen torde sålunda kunna sägas vara, att det statistiskt framgått för den tid och de tjänster undersökningen gällt, att det som regel ställt sig betydligt svårare att rekrytera lärarbefattningarna vid de rena landsbygdsskolorna och framförallt vid de lägre skolformerna än tjänster vid tätorternas och städernas folkskolor. Även om detta varit ett länge känt förhållande, är det dock rätt anmärkningsvärt att så alltjämt är förhållandet, då den senaste lärarlöneregleringen av år 1937 framför allt innebar en förbättring i lands-

bygdslärarnas ekonomiska ställning, därigenom att likartade löneprinciper kommo till tillämpning över hela riket.

Ett närmare angivande av de skolor, vilka äro av sådan art, att åtgärder måste vidtagas för en bättre lärarrekrutering vid desamma, möter vissa svårigheter. I första hand böra härvid givetvis, framhålla de sakkunniga, de skolor, vilka äro på samma gång avlägset och ensligt belägna, komma i betraktande. Men att finna en gemensam formel för denna skoltyp av ödemarkskaraktär vore knappast möjligt. Den i vissa andra sammanhang — t. ex. i kungörelsen angående statsbidrag till åtgärder för åstadkommande av förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden (1923: 227) — förekommande avgränsningen av ödemarksområdena till Norrbottens och Västerbottens lappmarker samt västra delen av Jämtland vore icke möjlig att tillämpa i nu föreliggande fråga. Inom nämnda områden finnes nämligen åtskilliga skolor, som icke torde vara i behov av särskilda åtgärder för lärarrekruteringen. Å andra sidan finnes många skolor i andra delar av vårt land — även i södra Sverige — där åtgärder i denna riktning tarvades. Det syntes därför överhuvudtaget icke lämpligt med en geografisk indelning. Ville man verkligen söka fastställa, vilka skolor som kunde klassificeras som ödemarksskolor, kunde man knappast undgå att göra en allmän inventering av landets samtliga skolor och upprätta en förteckning på de skolor, som kunde hänföras till denna grupp. En sådan förteckning torde man sedan vara nödsakad att med vissa tidsmellanrum revidera. Arbetet med en sådan inventering vore både tidsödande och vanskligt, varför det vore att föredraga, om man kunde finna en mera allmän föreskrift för vilka skolor det här gällde.

De sakkunniga ha därför funnit det naturligare att låta skolformens beskaffenhet vara avgörande, varvid föreslagits, att samtliga B2-skolor och B3-skolor samt mindre folkskolor ävensom vissa b-skolor skulle komma i betraktande vid eventuella åtgärder för underlättande av lärarrekruteringen. Till stöd för denna ståndpunkt ha de sakkunniga anfört följande.

Som av de verkställda undersökningarna framgår, locka de lägre skolformerna ett färre antal sökande och sådana skolor få därför svårare att erhålla lärare. Det är då utan vidare givet, att B3-skolor och mindre folkskolor (= D-skolor) skola i första hand bli föremål för omtanke. Dessa äro som regel belägna på avlägsna platser, där barnantalet är ringa och bebyggelsen gles. Huruvida även de halvtidsläsande C-skolorna skola medtagas är tveksamt. Många gånger äro dessa visserligen avlägset belägna, men de äro stadda på snabb avskrivning och komma att övergå till skolor av högre typ. Åtskilliga av dem ha så pass stort barnantal, att de vid en förändring förvandlas till B1-skolor. För närvarande finnas endast något över etthundra folkskollärartjänster vid C-skolor. Då det är önskvärt, att halvtidsläsningen så snart som möjligt försvinner, synes det knappast vara lämpligt att vidtaga särskilda åtgärder för befrämjande av densamma genom en förbättrad lärarrekrutering vid C-skolorna. Samma motivering skulle kunna gälla i avseende på D2- och D3-skolor, men då dessa ligga

mycket avlägset, dels finnas i mycket ringa antal, torde de böra i här förevarande avseende jämnställas med D1-skolorna.

Tveksamhet kan också råda beträffande B2-skolorna. Av ovan relaterade undersökning framträda emellertid B2-skolorna såsom i det hela lika litet eftertraktade som B3-skolorna. Många av B2-skolorna ha dock ett sådant läge, att de icke torde ha större svårigheter att erhålla goda lärare, och de borde därför knappast räknas till den kategori, varom här är fråga. Men andra B2-skolor åter kunna ha ett mycket avlägset läge och behöva otvivelaktigt den hjälp, som särskilda åtgärder kunna lämna för lärarrekruteringen. Att draga en gräns mellan olika slag av B2-skolor torde vara svårt. Antingen får man taga med dem alla eller också inga. Innan de sakkunniga deklarerar sin ståndpunkt i denna fråga, vilja de redogöra för en undersökning rörande B2- och B3-skolornas belägenhet i Norrland och Dalarna.

Folkskolinspektörerna i Norrbotten och Västerbotten företogo vårterminen 1945 vissa undersökningar för att inom sina respektive inspektionsområden utröna svårigheterna rörande lärarrekruteringen. De ansåge sig kunna konstatera, att en skolas läge har ett avgörande inflytande i detta sammanhang. Svårigheten att få lärare till en skola syntes ungefärligt sett växa med avståndet till större ort samt avlägsenheten från kustlandet och järnvägslinjerna. Inspektörerna hade för ändamålet infordrat uppgifter rörande B2- och B3-skolornas avstånd från närmaste ort med A- eller B1-skola. De sakkunniga, som beretts tillfälle att taga del av denna undersökning, ha fortsatt undersökningen och utsträckt den att omfatta hela Norrland och Dalarna. Det har därvid visat sig, att hela antalet B2- och B3-skolor inom det undersökta området är 1 022, och att 555 av dessa äro belägna på ett avstånd av minst 10 km från en ort av sådan storlek, att den är försedd med en skola av A- eller B1-form. Härtill komma 78 mindre folkskolor, som äro avsedda att i en snar framtid förvandlas till B3-skolor och av vilka säkerligen större delen i detta sammanhang rätteligen kunna hänföras till sistnämnda kategori. Det är sålunda uppenbart, att betydligt mer än hälften av B2- och B3-skolorna inom Norrland och Dalarna äro att betrakta som avlägset belägna och på den grund också mindre eftertraktade av lärarna.

Härav och av övriga erfarenheter ha de sakkunniga funnit, att jämväl B2-skolorna böra medtagas bland de skolor, som skola komma att beröras av eventuella åtgärder för tryggande av god lärarrekrutering.

Vad därefter beträffar friliggande b-skolor, d. v. s. småskolor, som lämna sitt barnmaterial till folkskolor av B1- eller B2-form, så kunna dessa ej alltid betecknas som avlägset belägna. De sakkunniga ha därför funnit lämpligt föreslå, att samtliga till B2-skolor hörande småskolor här utan vidare medräknas men att för de småskolor, som lämna sina lärjungar till B1-skolor, det i varje särskilt fall måtte prövas av skolöverstyrelsen, huruvida de kunna betecknas som avlägset belägna eller ej.

Skolöverstyrelsen delar de sakkunnigas uppfattning, att den viktigaste faktorn i fråga om lärarrekruteringen är skolformen. Överstyrelsen anser emellertid, att till de av de sakkunniga föreslagna grupperna av skolor böra läggas även vissa skolor av C-form. Härom anföres följande.

Detta gäller i synnerhet sådana C-skolor, som vid införande av heltidsläsning skulle förändras till skolor av andra B-formen och således efter

förändringen vara berättigade att inräknas i gruppen avlägset belägna skolor. Att en skolform står på avskrivning kan enligt överstyrelsens mening icke utgöra tillräckligt skäl för att eftersätta de åtgärder, som i ett givet läge anses nödvändiga i syfte att tillförsäkra skolan erforderliga lärare, och icke heller för att undanhålla skolans lärare en ur andra synpunkter berättigad förmån. Däremot synas icke till denna grupp böra räknas C-skolor, som vid införande av heltidsläsning skulle förändras till första B-form. Överstyrelsen anser, att frågan om C-skolornas ställning i detta avseende bör i varje särskilt fall bli föremål för överstyrelsens prövning på samma sätt som de sakkunniga föreslagit beträffande friliggande småskolor av b-form.

I frågasatta åtgärder.

De sakkunniga avvisa till en början det i förutnämnda motioner framförda förslaget, att alla folkskollärare först måste tjänstgöra 5 år vid annan skola än A- eller B1-skola, innan de erhölle rätt att söka och inneha tjänst vid skola av sistnämnda slag. En sådan åtgärd skulle visserligen kunna säkerställa en bättre rekrytering till de lägre skolformerna, men säkerligen skulle då arbetet i dessa skolformer komma att framstå som en tvångstjänstgöring, som vederbörande, så fort den föreskrivna tiden gått till ända, sökte lämna för att erhålla plats på annat håll. En sådan utveckling vore enligt de sakkunnigas uppfattning föga önskvärd. Det syntes vara vida bättre, om man i stället kunde vidtaga sådana åtgärder, att de lägre skolformerna kunde göras så atråvärda i lärarnas ögon, att de åtminstone i viss mån kunde konkurrera med de högre skolformerna om de bästa lärarkrafterna.

De sakkunniga ha diskuterat följande åtgärder för en förbättrad lärarrekrytering, nämligen

- a) avskaffande av den s. k. karenstiden vid nu ifrågasatt skolformer,
- b) förbättring av tjänstebostäderna,
- c) dubbel tjänstårsberäkning, möjlighet till förflyttning och större hänsyn till tjänstgöringstiden vid meritvärderingen, samt
- d) särskilt lönetillägg.

Förslag har emellertid endast framlagts beträffande förstnämnda fråga.

Karenstidens partiella avskaffande. I § 18 mom. 1 och 2 folkskolestadgan och § 1 mom. 2 folkskolans avlöningsreglemente stadgas, att för anställning såsom ordinarie eller extra ordinarie folkskollärare eller småskollärlarinna bland annat erfordras, dels att, då tjänsten skall tillträdas, minst två år förflutit från dagen för lärarens examen och dels att läraren efter nämnda examen intill ansökningstidens utgång tjänstgjort minst 256 dagar med full tjänstgöring inom det statliga eller det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet.

Till stöd för sitt förslag om dessa villkors upphävande vid anställning

vid skolor av nu ifrågavarande slag ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Dessa föreskrifter innebära, att en folkskollärare under de båda första åren efter examen icke kan anställas såsom ordinarie eller extra ordinarie lärare utan endast såsom extra lärare. Då antalet läraravdelningar vid A- och B1-skolor i vårt land tillsammans är mer än tre gånger så stort som det sammanlagda antalet läraravdelningar vid B2- och B3-skolor, är det för en nyexaminerad lärare i regel lättare att erhålla extraläraryrke vid någon av de förstnämnda skolformerna. När han blivit van vid arbetet och förhållandena där, är det sannolikt, att han efter karenstidens slut icke med någon större längtan söker sig till en ensligare belägen skola av lägre form. Säkerligen skulle han däremot med ganska stor tillfredsställelse hälsa en möjlighet att vid en sådan skola erhålla ordinarie eller extra ordinarie anställning så fort som möjligt efter sin examen, därest gällande föreskrifter gäve honom rätt därtill. Om nuvarande karenstidsbestämmelse bortföle i fråga om B2- och B3-skolor, men bibehölles, då det gäller de högre skolformerna, skulle många unga lärare med all sannolikhet söka sig till de förra skolformerna, och dessa därigenom erhålla en bättre rekrytering. De yngre lärarna hysa sannolikt icke samma rädsla för de ensligt belägna skolorna eller de lägre skolformerna, som de äldre göra. Och den lockelse, som en extra ordinarie eller ordinarie tjänst med följande säkrare anställningsförhållanden och högre avlöning utövar, borde utan tvivel kunna draga sökanden även till avlägset belägna skolor. Visserligen skulle väl troligen en hel del av de lärare, som på detta sätt erhöle en sådan plats, efter några år söka sig till en mera välbelägen ort, men åtskilliga komme måhända att stanna. För skoldistriktet vore dock i vissa fall ett ombyte då och då på lärartjänsten att föredraga framför ett tillstånd, som innebär, att man endast kan erhålla svagt meriterade sökande eller till och med inga alls.

Vad nu sagts gäller icke blott folkskollärarna utan även småskollärarinorna. Om karenstiden upphäves för folkskollärare, då det gäller B2- och B3-skolor, så bör den givetvis upphävas även för småskollärarinnor vid B2-skolor, vissa friliggande b-skolor och vid mindre folkskolor.

De sakkunniga finna sålunda, att ifrågavarande villkor böra upphöra att gälla i fråga om anställning vid skola av B2- eller B3-form samt vid mindre folkskola och flertalet b-skolor. Häri se de sakkunniga ett av de viktigaste medlen för erhållande av en god rekrytering till de nämnda skolformerna och därigenom även till de mera avlägset belägna skolorna.

De kostnader, som realiserandet av ovanstående förslag skulle medföra, äro sannolikt ganska obetydliga. I de fall, då en yngre mera meriterad lärare tack vare karenstidens upphörande skulle i konkurrensen slå ut en äldre medsökande, uppstå givetvis inga merkostnader. Däremot bli kostnaderna större i de fall, då man med nuvarande bestämmelser icke skulle erhålla någon formellt kompetent sökande. Merkostnaden skulle i sådant fall utgöra skillnaden mellan ordinarie (respektive extra ordinarie) lärares och extra lärares lön, alltså på A-ort ungefär 1 150 (respektive 400) kronor. Det sammanlagda antalet B2- och B3-skolor samt mindre folkskolor är omkring 5 000, och man kan beräkna, att måhända 150 av dessa lärare avgå varje år. Om ovanstående kostnadsökning skulle inträffa i en femtedel av fallen, skulle den sammanlagda kostnadsökningen för ett år måhända uppgå till 25 000 kronor.

Skolöverstyrelsen och *domkapitlet i Luleå* ha helt anslutit sig till förevarande förslag.

Statskontoret, som likaledes biträtt förslaget, har ifrågasatt, om icke en ytterligare förbättring av lärartillgången skulle erhållas, om tillika karenstiden i återstående fall utsträcktes från två till tre år. Genom en dylik åtgärd skulle jämväl den fördelen vinnas, att de manliga folkskollärare, vilka efter avlagd examen hava att fullgöra dem åliggande värnpliktstjänstgöring och på grund härav icke alltid kunna medhinna 256 dagars lärartjänstgöring under en så kort tidsperiod som 2 år, icke vidare av denna anledning skulle vara försatta i sämre läge än övriga lärare.

Allmänna lönenämnden har — under framhållande av att behörighetsvillkoren för extra ordinarie anställning vore införda i folkskolans avlöningsreglemente och att betänkligheter kunde anföras mot att rubbning, låt vara partiell, skedde av ifrågavarande i avlöningsreglementet meddelade grundläggande föreskrifter — icke ansett sig böra motsätta sig förslaget under uttrycklig förutsättning, att ett tillmötesgående av förslaget icke borde få anses vara av prejudicerande natur.

Sveriges folkskolläraryrkesförbund och *Sveriges småskolläraryrkesförbund* ha ansett, att förevarande bestämmelser borde upphävas icke blott partiellt utan överhuvudtaget inom folkskoleväsendet.

Förbättring av tjänstebostäderna. De sakkunniga ha — under hänvisning till av 1941 års lärarlönesakkunniga numera framlagt förslag i ämnet — inskränkt sig till att understryka den stora betydelse för lärarrekryteringen, som tjänstebostädernas beskaffenhet har. De ha därför uttalat önskvärdheten av att statsbidrag måtte kunna beviljas för uppförande av sådana bostäder.

Dubbel tjänstårsberäkning. Möjlighet till förflyttning. Större hänsyn till tjänstgöringstiden vid meritvärderingen. De sakkunniga ha avvisat tanken på en dubbel tjänstårsberäkning, då en sådan åtgärd vore främmande icke blott för undervisningsväsendet överhuvudtaget utan även på det hela taget beträffande övriga statens befattningshavare. En rimlig beräkning av tjänstgöringstidens meritvärde syntes i stället vara att föredraga.

I skrivelse den 20 februari 1945 med utredning rörande ändring i gällande ordning för tillsättning av ordinarie lärartjänst vid folkskoleväsendet har skolöverstyrelsen bland annat föreslagit vissa enhetliga bestämmelser rörande meritvärderingen vid lärartillsättningarna. Överstyrelsen har därvid sökt giva ökad betydelse åt tjänstetiden.

De sakkunniga ha, utan att taga ställning till frågan om hur långt man borde gå härutinnan, blott velat understryka vikten av att tjänstgöringstidens längd vid lärartillsättningarna tillmättes större värde än hittills, då detta skulle i sin mån bidra till att locka flera sökande till de avlägset liggande skolorna.

Skolöverstyrelsen har i sin förutnämnda skrivelse föreslagit, att i syfte att åstadkomma en möjlighet till förflyttning av lärare utanför den vanliga befordringsgången ett antal ordinarie tjänster årligen skulle få tilläggas av statlig myndighet, lämpligen skolöverstyrelsen. Då detta spörsmål emellertid intimt berörde den kommunala självbestämmanderätten, syntes frågan enligt överstyrelsens mening böra göras till föremål för ytterligare utredning, innan slutlig ställning togs till förslaget. De sakkunniga ha tillstyrkt, att ifrågavarande utredning med det snaraste måtte komma till stånd. Enligt deras mening skulle en möjlighet till förflyttning efter många års tjänstgöring i en avlägset belägen skola minska lärarnas obekymradhet att söka befattningar vid sådana skolor.

Särskilt lönetillägg. Härom ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Det har ifrågasatts, huruvida icke införandet av ett »enslighetstillägg», »ödebygdstillägg», »skolformstillägg» eller dylikt skulle kunna väsentligen bidra till en bättre rekrytering till de skolor, om vilka här är fråga. Om ett sådant tillägg skulle verka rekryteringsfrämjande, finge det icke vara alltför litet utan torde böra uppgå till minst 500 kronor per år. Ifall det komme att utgå till lärarna vid de lägre skolformerna, finge man räkna med en sammanlagd årlig kostnad av cirka 4 miljoner kronor. Det finns nämligen över 4 000 folkskoleavdelningar i B2- och B3-skolor och sammanlagt ungefär lika många läraravdelningar i de mindre folkskolorna och på småskolestadiet i B2-skolorna.

Som de sakkunniga förut framhållit, är det svårt att direkt utpeka vilka skolor som böra kallas för ensligt liggande eller för ödebygdsskolor. Även om i många fall låg skolform och enslig belägenhet sammanfalla, är detta icke allmängiltig regel. Ett lönetillskott till lärarna vid de lägre skolformerna skulle därför i många fall te sig som en orättvisa gentemot lärare i högre skolformer. De sakkunniga anse det därför uteslutet att knyta lönetillskottet till skolformen, om detsamma skall anses motiverat av skolans belägenhet.

Det återstår så att överväga, huruvida ett särskilt lönetillskott till lärarna i de lägre skolformerna skulle kunna motiveras med att deras arbete ofta kan vara mera betungande än arbetet i högre skolformer. Det kan emellertid framhållas, att antalet lärjungar i de lägre skolformerna ofta är mindre och att därigenom åstadkommes en kompensation särskilt i fråga om granskningen av lärjungarnas skriftliga arbeten. De sakkunniga ha den uppfattningen, att även en på tjänstgöringens besvärlighetsgrad fotad gradering av avlöningen icke skulle kunna bli fullt rättvis och att ett försök i den riktningen kan befaras medföra en icke oberättigad irritation bland berörda befattningshavare.

Utöver vad som ovan anförts önska de sakkunniga även framhålla, att frågan om särskilda lönetillskott till en viss grupp av lärare i folkskolan är ganska svårbesvarad också med hänsyn till lönesystemets konstruktion.

Både på grund av de svårigheter som sålunda framhållits och med hänsyn till angelägenheten att efter hand pröva sig fram till de effektivaste och samtidigt enklaste åtgärderna för åstadkommande av en tillfredsställande rekrytering till de svarbesatta lärartjänsterna ha de sakkunniga sålunda

ansett sig böra avstå från att föreslå införande av särskilda lönetillskott till ifrågavarande lärare. Ätminstone bör frågan därom anstå, tills erfarenhet vunnits, huruvida övriga av de sakkunniga föreslagna åtgärder äro tillräckliga eller ej.

En ledamot har *reserverat* sig mot de sakkunnigas ställningstagande och förordat, att ett skolformstillägg om 500 kronor per år måtte utgå till folkskollärare och småskollärarinnor vid i förevarande sammanhang avsedda skolor.

Skolöverstyrelsen har framhållit att, även om vissa skäl kunde tala för fastställandet av vissa lönetillägg i enlighet med reservantens förslag, resultatet av karenstidens partiella avskaffande dock borde avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtoges.

Statskontoret har i likhet med de sakkunnigas majoritet icke ansett sig kunna förorda införandet av ett särskilt lönetillägg.

Domkapitlet i Luleå har däremot anslutit sig till reservantens förslag.

Jag finner lämpligt att i detta sammanhang anmäla en framställning från *Sveriges folkskolläraryförbund*, att Kungl. Maj:t måtte i större utsträckning än hittills bevilja tillstånd till inrättande av nya ordinarie lärartjänster. Förbundet framhåller därvid, att trots den samtidigt pågående ökningen av antalet läraravdelningar antalet ordinarie tjänster under åren 1942/45 minskats från 14 072 till 14 026, medan antalet icke-ordinarie tjänster ökats från 994 till 1 317. En av förbundet i november 1945 gjord undersökning hade givit vid handen, att omkring 10 procent av den manliga folkskollärarkåren då varit icke-ordinarie. Detta antal syntes alltför stort. Förbundet ansåge därför, att icke blott ett avsevärt antal av de nuvarande icke-ordinarie tjänsterna borde förändras till ordinarie utan även de nya tjänster, som komme att erfordras, borde inrättas såsom ordinarie. Förbundet framhåller vidare, att befodringsförhållandena för de manliga icke-ordinarie lärarna vore otillfredsställande. Enligt en av förbundet den 1 mars 1945 företagen marknadsundersökning hade nämligen vid nämnda tidpunkt av de icke-ordinarie lärarna 32 procent tjänstgjort 5—9,9 år, 10 procent 10—14,9 år samt 2,8 procent 15—19,9 år.

Departement-
schefen.

I olika sammanhang har, särskilt under senare år, påtalats de svårigheter, som möta för uppehållandet av en tillfredsställande rekrytering av lärartjänsterna vid folkskoleväsendet. Berörda förhållande har måhända starkast framträtt i de finskspråkiga skoldistrikten i Norrbottens län, där den avlägsna belägenheten i förening med genom språkförbistringen uppkommande undervisningssvårigheter medfört en allvarlig brist på kompetenta lärare, särskilt vid folkskolorna. Men även i övriga delar av landet ha vid skolor av lägre skolform, särskilt de som tillika äro avlägset belägna, enahanda svårigheter gjort sig gällande. Angivna förhållanden föranledde min företrädare i ämbetet att uppdraga åt 1945 års seminariesakkunniga att

verkställa utredning i ämnet och inkomma med de förslag till åtgärder, som därav kunde föranledas.

De av de sakkunniga verkställda statistiska undersökningarna, för vilka redogjorts i det föregående, ha tydligt givit belägg för det berättigade i de anförda klagomålen. Till icke mindre än omkring en tredjedel av de tjänster vid B2- och B3-skolor, vilka ledigförklarats under åren 1940—1944, har sökandefrekvensen varit så låg, att man icke kunnat fylla de tre förslagsrummen. Vid B1-skolorna har samma förhållande gjort sig gällande i omkring en fjärdedel av fallen. I ett icke obetydligt antal fall har icke en enda sökande anmält sig. Vid B2-skolorna var detta förhållandet vid 47 av 493 ledigförklarade tjänster och vid B1-skolorna vid 25 av 442 tjänster.

Dessa fakta mana till allvarlig eftertanke. Situationen är för närvarande helt enkelt den, att undervisningen i åtskilliga av våra folk- och småskolor mer eller mindre kontinuerligt handhaves av icke kompetenta lärarkrafter. Genom den knappa tillgång på lärare överhuvudtaget, som på grund av folkskolans våldsamma expansion för relativt lång tid framåt kan väntas, torde detta förhållande komma att ytterligare accentueras. De ungas undervisning och fostran måste bli lidande härpå och detta oftast just i trakter, som även i avseende å övriga bildningsmöjligheter äro sämre lottade. Även om det av naturliga skäl givetvis ställer sig omöjligt att skapa lika gynnsamma förutsättningar härutinnan för alla delar av landet, synas dock alla de möjligheter böra tillvaratagas, vilka äro ägnade att göra den grundläggande skolutbildningen för alla barn så effektiv som möjligt. Detta är i själva verket endast ett led i de allmänna strävandena att så mycket som möjligt utjämna motsättningen mellan land och stad. Jag har redan förut haft anledning uppmärksamma detta spörsmål, bland annat då det varit fråga om tillstånd att inrätta nya ordinarie folkskollärartjänster. Jag har därvid ansett mig böra i förhållandevis större utsträckning tillmötesgå framställningar, som avsett skolor av lägre skolform och därvid särskilt sådana, vilka tillika varit att anse såsom avlägset belägna. I princip synas vid sådana skolor lärartjänsterna böra vara ordinarie. Detta torde nämligen i sin mån kunna bidra till att vid dessa skolor erhålla kompetenta lärare. I fråga om andra skolor än som nyss nämnts gör sig däremot denna synpunkt icke med samma styrka gällande. En relativt större del av undervisningen synes där kunna bestridas av icke-ordinarie lärare — jag räknar därvid med omkring 15 procent. Det kan erinras, att vid läroverken minst 20 procent av lärarna äro icke-ordinarie. I det följande ämnar jag i anslutning till de sakkunnigas förslag diskutera, vilka ytterligare åtgärder som kunna vara ägnade att bidra till en förbättrad lärarekrytering.

Det torde därvid till en början vara nödvändigt att på ett eller annat sätt avgränsa den grupp av skolor som närmast kan anses vara i behov av särskilda åtgärder. Erfarenheten synes ha visat, att det icke blott är det avlägsna läget i och för sig, som spelat en avgörande roll för sökandefrekven-

sen, utan även och kanske i ännu högre grad skolformen. Detta framgår därav, att svårigheter att erhålla lärare gjort sig gällande även vid sådana skolor av lägre skolform, som icke kunnat anses vara i egentlig mening avlägset belägna. Med hänsyn härtill synes det vanskligt att ange någon slags geografisk gräns. De sakkunniga ha också beträtt en annan väg, då de föreslagit, att samtliga B2- och B3-skolor, mindre folkskolor samt vissa b-skolor skulle anses som avlägset belägna. Förslaget kan synas väl schematiskt, enär inom dessa kategorier givetvis rymmas många skolor, där svårigheter att erhålla goda lärare i allmänhet icke brukar förekomma. På det hela taget torde man dock genom en sådan gränsdragning komma att träffa just de skolor, som åsyftas. Omöjligheten att draga en fullt adekvat gräns i förening med angelägenheten att skaffa ett system, som är så enkelt som möjligt i tillämpningen, synes även tala till förmån för förslaget. Jag anser mig därför i huvudsak kunna ansluta mig till detsamma och vill alltså förordna, att till de skolor, som kunna anses vara i behov av åtgärder för underlättande av lärarekryteringen, böra hänföras i första hand alla B2- och B3-skolor, mindre folkskolor samt vissa b-skolor, nämligen dels de, som lämna sina lärjungar till B2-skolor, och dels även de, som lämna sina lärjungar till B1-skolor, därest skolöverstyrelsen efter prövning i varje särskilt fall anser dem hänförliga till nu angivna kategorier. Till nämnda grupper av skolor böra emellertid därjämte, såsom överstyrelsen påpekat, läggas sådana skolor av C-form, vilka vid övergång till heltidsläsning skulle förändras till B2-skolor. Huruvida detta är fallet torde i varje särskilt fall böra bedömas av överstyrelsen. De skäl, som de sakkunniga anfört mot att medtaga C-skolorna i förevarande sammanhang, synas icke bärande.

De sakkunniga ha diskuterat dels vissa åtgärder för förbättrande av lärarekryteringen vid angivna skolor i allmänhet, dels ock därutöver vissa anordningar, ägnade att ytterligare befrämja detta syfte speciellt i finbygden. Därjämte har särskild uppmärksamhet ägnats föreliggande svårigheter att erhålla kompetenta vikarier. Flertalet av dessa frågor äro av löneteknisk natur och komma därför att upptagas till behandling av chefen för finansdepartementet.

Bland åtgärder, som skulle kunna vara av betydelse för en gynnsammare lärarekrytering i allmänhet, ha de sakkunniga särskilt angivit partiellt upphävande av bestämmelserna om den s. k. karenstiden, d. v. s. att ordinarie och extra ordinarie lärartjänst ej får tillträdas förrän viss tid — 2 år — förflutit efter avlagd examen, varjämte sökande under denna tid skall ha fullgjort viss tjänstgöring av minst 256 dagars längd. Därest dessa villkor slopades vid tillsättandet av tjänster vid nu ifrågavarande skolor, torde det icke vara oberättigat att antaga, att lockelsen att på ett tidigt stadium kunna erhålla en ordinarie eller i vart fall en extra ordinarie lärartjänst komme att hos mången öka benägenheten att söka sig till dessa skolor. Jag är medveten om att en sådan anordning icke står i överens-

stämmelse med inom den civila statsförvaltningen i allmänhet tillämpade principer. De rådande speciella förhållandena vid dessa skolor, vilka delvis torde vara av övergående natur, synas emellertid motivera ett sådant steg. Jag vill därför förorda, att en sådan åtgärd temporärt genomföres. Jag är däremot icke beredd att medverka till ett generellt upphävande av dessa bestämmelser, vilket vissa lärarsammanslutningar påyrkat, liksom icke heller till ett realiserande av den av statskontoret framförda tanken att utsträcka karenstiden för övriga skolor till tre år. Bestämmelser rörande förevarande kompetensvillkor finnas beträffande ordinarie lärartjänst införda i folkskolestadgan och beträffande extra ordinarie lärartjänst i folkskolans avlöningsreglemente. Frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva undantag från sistnämnda bestämmelser kommer att upptagas av chefen för finansdepartementet.

Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att även tjänstebostädernas beskaffenhet spelar en viktig roll för rekryteringen av lärare. Jag erinrar, att 1941 års lärarlönesakkunniga i nyligen avgivet betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. förordat, att statsbidrag skall kunna utgå till skoldistriktet för uppförande av tjänstebostäder. Jag hoppas att senare kunna förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Jag vill i detta sammanhang meddela, att skolöverstyrelsen i skrivelse den 20 februari 1945 framlagt vissa förslag till ändrade grunder för meritvärderingen vid tillsättandet av lärartjänster vid folkskoleväsendet, vilka förslag för närvarande äro föremål för överväganden inom ecklesiastikdepartementet. Jag hoppas inom en snar framtid kunna föreslå bestämmelser, som i huvudsak tillgodose de av överstyrelsen framförda önskemålen. Bland annat torde därvid tjänstgöringstiden böra tillmätas ett större meritvärde än för närvarande är fallet. Jag ämnar vidare föranstalta om utredning rörande möjligheterna till förflyttning av lärare även i andra fall än som för närvarande är möjligt, eventuellt genom att vissa lärartjänster tillsättas av statlig myndighet. Båda dessa åtgärder torde vara ägnade att i viss mån underlätta lärarekryteringen vid mindre eftersökta skolor.

Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att andra åtgärder till underlätande av lärarekryteringen först böra prövas, innan en så genomgripande åtgärd, som införandet av ett särskilt lönetillägg för alla lärare vid förut angivna skolor skulle innebära, tages under övervägande.

Speciella åtgärder i finnbygden.

Undersökning av läget.

Av de sakkunniga företagna undersökningar rörande medeltalet sökande till samtliga ledigförklarade ordinarie folkskollärartjänster inom de finskspråkiga skoldistriktet under de senaste 10 åren uppvisa i synnerhet för de talrika B2-skolorna mycket låg sökandefrekvens. Endast i kustdistriktet

eller å i övrigt mera välbelägna orter hade samtliga de tre förslagsrummen som regel kunnat fyllas. I de övre, avlägsnare skoldistriktet och på de mera svårbelägna orterna hade däremot medeltalet sökande både till tjänster vid B1- och framför allt till tjänster vid B2- och B3-skolor hållit sig så lågt som 1—2, där man inte i en del fall rent av saknat sökande och termin efter termin måst hjälpa sig fram med icke kompetenta vikarier. I påfallande hög grad syntes även här brist på tjänstebostäder samt dåliga kommunikationsförhållanden och avsides belägenhet från kyrkby eller annat centralsamhälle i bygden ha inverkat ofördelaktigt på sökandefrekvensen. Den av de sakkunniga företagna undersökningen rörande vikariatsförhållandena i riket den 15 september 1945 hade också givit vid handen, att dessa ingenstädes i landet varit så otillfredsställande som just inom Tornedalens inspektionsområde. Icke mindre än 85 procent av folkskollärarvikariaten där hade vid nämnda tidpunkt varit besatta med icke kompetenta vikarier. Endast till skolor av A- och B1-form hade kompetenta lärarkrafter delvis kunnat erhållas, medan för B2- och B3-skolor i regel icke kompetenta vikarier måst anställas.

De sakkunniga framhålla, att av dessa undersökningar liksom av tidigare kända och omvittrade förhållanden tämligen klart framgått, att särskilda rekryteringsåtgärder utöver de nu förefintliga måste vidtagas, om de finskspråkiga skoldistriktet ej skola riskera att bli avsevärt sämre ställda i lärarhänseende än övriga rikets bygder.

Föreslagna åtgärder.

De sakkunniga ha — förutom de i det föregående berörda åtgärderna vid avlägset belägna skolor i allmänhet — föreslagit följande särskilda åtgärder för en förbättrad lärarrekrytering i finnbygden skolor, nämligen

a) höjning av de s. k. finnbygdsstipendierna vid folkskoleseminarierna från 800 till 1 200 kronor och vid småskoleseminarierna från 300 till 600 kronor; samt

b) införande av fasta språktillägg för samtliga lärare vid folk- och småskolor i finnbygden.

Sistnämnda fråga kommer sedermera att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Höjning av finnbygdsstipendierna. Dessa stipendier äro av två slag, nämligen dels sådana, som närmast äro avsedda för elever vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå, och dels sådana, som äro avsedda för elever vid småskoleseminarierna i Haparanda och Lycksele. Före år 1924 utgingo de för folkskoleseminarieelever avsedda stipendierna med 300 kronor per år. Nämnda år höjdes beloppet till 400 kronor och utgör numera enligt beslut av 1945 års riksdag 800 kronor. Kungl. Maj:t bestämmer det anslagsbelopp, som för vartdera seminariet skall stå till förfogande för ändamålet. Vederbörande stipendiat har måst förbinda sig

att tjänstgöra i finskspråkig bygd — varifrån dock uteslutits stadsliknande samhällen sådana som Kiruna och Malmberget — lika många år som han uppburit stipendium. Någon kunnighet i finska språket har däremot ej varit föreskriven som villkor för erhållande av dylikt stipendium, utan endast vissa allmänna fordringar, såsom att stipendiat skall ha erhållit högsta vitsord i flit och uppförandebetyg samt ej visat bristande studiebegävninng eller mindre lämplighet för lärarkallet. Vederbörande seminarierector har varje år till domkapitlet i Luleå lämnat uppgift angående de utexaminerade folkskollärare, som uppburit finnbygdsstipendium, och i de fall, då vederbörande lärare ej velat hörsamma kallelse till tjänstgöring i finnbygden, ha de uppburna stipendiebeloppen i regel måst återbetalas.

Finnbygdsstipendierna vid småskoleseminarierna utgå med ett belopp av 300 kronor per år. Skolöverstyrelsen bestämmer det anslagsbelopp, som årligen skall stå till förfogande för ändamålet vid vartdera seminariet i Haparanda och Lycksele. För dessa stipendier gälla i övrigt i huvudsak enahanda bestämmelser som beträffande stipendierna vid folkskoleseminarierna.

I detta sammanhang bör vidare erinras, att tidigare ett särskilt anslag varit uppfört å riksstaten till stipendier åt lapsktalande elever vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå. Sedan anslaget under flera år icke utnyttjats, uteslöts det ur riksstaten från och med budgetåret 1943/44, varvid förutsattes att vid behov i stället åttonde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter skulle kunna tagas i anspråk. Dessa stipendier ha utgått i huvudsak med samma belopp och enligt samma grunder som finnbygdsstipendierna vid folkskoleseminarierna.

De sakkunniga ha, som nämnts, föreslagit, att finnbygdsstipendierna skulle höjas till 1 200 kronor vid folkskoleseminarierna och 600 kronor vid småskoleseminarierna. Samtidigt har förutsatts, att stipendierna till de lapsktalande eleverna skulle höjas i samma mån som nyssnämnda stipendier vid folkskoleseminarierna. De sakkunniga ha beträffande sitt förslag närmare anfört bland annat följande.

Beloppet å 1 200 kronor överensstämmer med det, som gäller i fråga om stipendier till teologie studerande, vilka efter avlagd prästexamen förbinda sig att tjänstgöra vissa år i finnbygden. De sakkunniga vilja även erinra om, att 1945 års riksdag förebådat en höjning av de nu till högst 800 kronor utgående stipendierna till landsbygdsungdom, så att helt omedelade studiebegävade lärjungar skulle få alla sina studiekostnader till väsentlig del täckta.

Då man hittills icke ansett nödvändigt att kräva vitsordade kunskaper i finska språket av stipendiat vid seminarierna utan endast avfordrat vederbörande en förbindelse att stå till förfogande för tjänstgöring i finnbygden vissa år, anse de sakkunniga, att även andra elever vid folkskoleseminarierna än de i Luleå och Umeå böra äga rätt att på föreskrivna villkor få uppbära finnbygdsstipendium. Givet är dock, att antalet stipen-

diater i det hela icke bör få bli större än vad som verkligen kräves för en tillfredsställande rekrytering av finnbygdens lärare. Skolöverstyrelsen bör lämpligen år för år göra framställning till Kungl. Maj:t om erforderligt antal stipendier. För läsåret 1946/47 torde med hänsyn till lärarnas avgång på grund av pensionering samt avflyttning från området antalet finn-stipendier vid folkskoleseminarierna bära beräknas till 30 à 35, varför ett anslag å tillsammans 36 000 — 42 000 kronor här blir erforderligt, vilket innebär en utgiftsökning på omkring 15 000 kronor.

Det skulle innebära en viss fördel, om ungdom, som växt upp i och känner finnbygden, lockades att söka in vid seminarium. Eftersom dessa ungdomar i regel äro svagt bemedlade, borde relativt stora stipendier verk-samt bidra till en sådan rekrytering.

Även beträffande stipendierna till småskollärarynnor, som utbildas vid seminarierna i Haparanda och Lycksele och som förbinda sig att vissa år tjänstgöra inom finsk- eller lapskspråkig bygd eller inom det nordliga stiftet i övrigt, vilja de sakkunniga föreslå en ökning av nu gällande belopp på 300 kronor per år till 600 kronor per år, vilket innebär, att det nuvarande anslaget för stipendier till dessa seminarier skulle fördubblas. Läsåret 1944/45 utbetalades vid de båda seminarierna sammanlagt 46 050 kronor i stipendier. För läsåret 1946/47 skulle då erfordras i runt tal 92 000 kronor. Jämväl för dessa stipendier bör gälla, att de, åtminstone i viss mån, skola kunna stå till förfogande även för elever vid andra seminarier än de nämnda. Vidare bör Kungl. Maj:t liksom i fråga om finnbygdsstipendierna vid folkskoleseminarierna bestämma det antal stipendier som skall utgå.

Vi vilja i detta sammanhang även erinra om, att stipendier till lapsktalande elever vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå hittills utgått i huvudsak enligt samma grunder och till samma belopp som för finnbygdsstipendierna. När dessa nu höjts av riksdagen 1945, bära jämväl stipendierna till de lapsktalande eleverna höjas till motsvarande belopp. Skulle finnbygdsstipendierna enligt vårt förslag ytterligare höjas, bör givetvis motsvarande höjning ske i fråga om de lapska stipendierna. Meromkostnaden härför kan beräknas till 900 kronor.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt förslaget.

Statskontoret däremot har avstyrkt den föreslagna stipendiehöjningen och har till stöd därför anfört följande.

Enligt ett av skolöverstyrelsen nyligen avgivet förslag till medelsanvisning för finnbygdsstipendier vid folkskoleseminarierna för innevarande läs-år ha icke mindre än 48 elever anmält sig såsom sökande till dylika stipendier enligt nu gällande grunder. Under sådana förhållanden synes någon höjning av stipendiebeloppen icke vara av behovet påkallad för erhållande av tillräckligt antal sökande, varför statskontoret får avstyrka bifall till de sakkunnigas förslag i denna del.

Vad vidare angår storleken av det studieunderstöd, som kan tilldelas lapsktalande elev vid folkskoleseminarierna, må erinras, att det under åttonde huvudtiteln anvisade anslaget till extra utgifter allenast i enstaka fall tagits i anspråk för ändamålet, senast genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 januari 1946. Ifrågavarande slag av stipendier ha sålunda icke någon nämnvärd betydelse för lärarekryteringen. Tillräckliga skäl att vidtaga någon ändring i nu gällande bestämmelser synas icke föreligga.

Till stipendier för elever vid småskoleseminarier ha för läsåret 1944/45 utbetalats icke mindre än 46 050 kronor, vilken summa med ett stipendiebelopp av 300 kronor för elev och läsår motsvarar ungefär 153 helårsstipendier. Då tillräckligt antal sökande synes kunna erhållas med nuvarande avvägning av stipendierna och — såsom de sakkunniga framhållit — någon kännbar brist på småskollärarinnor icke förefinnes i finnbygden, synes ej heller någon höjning av dessa studieunderstöd vara erforderlig.

Allmänna lönenämnden har funnit den föreslagna skillnaden mellan finnbygdsstipendiernas storlek vid folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna väl stor och knappast sakligt motiverad.

Domkapitlet i Luleå har framhållit, att den av de sakkunniga gjorda jämförelsen med vissa stipendier för präster icke vore fullt träffande. Såsom villkor för dessa stipendier vore nämligen föreskrivet, att stipendiaten förskaffade sig förtrogenhet med finska eller lapska språken, vilket innebure ett högst betydande onus för stipendiaten. Ett sådant villkor vore ju icke avsett att förbindas med stipendierna till seminarieeleverna. Emellertid ansåge domkapitlet i likhet med de sakkunniga, att stipendiebeloppen borde höjas. Däremot kunde domkapitlet icke finna vägande skäl för att skillnad skulle göras i stipendiebeloppen för elever vid folkskoleseminarier och småskoleseminarier. Den längre studietiden för förstnämnda elever kompenseras av möjligheter till ökat antal årsstipendier och, framförallt, av högre inkomster efter avlagd examen. Domkapitlet ville föreslå, att beloppen bestämdes lika för nu ifrågavarande elevkategorier och till 1 200 kronor för läsår för båda.

Därest stipendierna höjdes på sätt nu sagts, borde enligt domkapitlets uppfattning stipendiatens ovannämnda tjänstgöringsskyldighet något utsträckas. Domkapitlet ville föreslå, att stipendiat förpliktades till sådan tjänstgöring med två år för ett års stipendium samt ett år för varje ytterligare åtnjutet årsstipendium.

Sveriges småskolläraryrkesförbund har — under framhållande att utbildningen per år för elev vid småskoleseminarium säkerligen icke vore billigare än för elev vid folkskoleseminarium — anhållit, att finnbygdsstipendierna vid småskoleseminarierna jämnväl bestämdes till 1 200 kronor.

Det har förut framhållits, att svårigheterna med avseende å lärarrekruteringen äro störst i de finskspråkiga skoldistrikten i Norrbottens län. De speciella svårigheter vid undervisningen, som den utbredda dubbelspråkigheten där medför, ha ytterligare bidragit till att skapa bristande håg hos lärare, som icke själva härstamma från dessa trakter, att söka anställning där och detta icke endast vid skolor av de lägre skolformerna. Av de sakkunnigas undersökningar framgår, att i de flesta av de finskspråkiga skoldistrikten antalet sökande både till tjänster vid B1-skolor och framförallt till tjänster vid B2- och B3-skolor i genomsnitt utgjort endast 1 à 2.

Ehuru man torde vara berättigad att antaga, att det förut ifrågasatta upphävandet av bestämmelserna om den s. k. karenstiden vid tillsättning av ordinarie och extra ordinarie lärartjänster vid samtliga B2- och B3-skolor samt mindre folkskolor ävensom vid vissa b- och C-skolor i viss mån skall bidra till förbättrade förhållanden även i dessa trakter, synes det dock befogat att undersöka i vad mån ytterligare åtgärder kunna vidtagas. I detta sammanhang skall endast beröras av de sakkunniga väckt fråga om höjning av de s. k. finnbygdsstipendierna.

Det speciella problem, som lärarrekruteringen i finnbygden otvivelaktigt utgör, har länge varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Sålunda ha sedan åtskilliga år tillbaka funnits s. k. finnbygdsstipendier för elever företrädesvis vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå samt vid småskoleseminarierna i Haparanda och Lycksele. Stipendierna äro förbundna med det villkoret, att vederbörande stipendiat skall, vid risk att eljest få återbetala stipendiebeloppen, efter avlagd examen stå till disposition för tjänstgöring i de finskspråkiga skoldistrikten under lika lång tid, som stipendiet åtnjutits. De för folkskoleseminarieelever avsedda stipendierna utgjorde länge 400 kronor per år men höjdes av 1945 års riksdag till 800 kronor. Antalet stipendier av detta slag har årligen bestämts av Kungl. Maj:t; under krigsåren var antalet dock maximerat till 21. Stipendierna vid småskoleseminarierna ha hela tiden utgått med 300 kronor per år. De sakkunniga ha nu föreslagit en höjning av ifrågavarande stipendier till 1 200 kronor respektive 600 kronor per år. De sakkunniga ha därvid beträffande det förstnämnda slaget av stipendier framhållit, dels att vissa stipendier till teologie studerande, vilka efter avlagd examen förbinda sig att tjänstgöra vissa år i finnbygden, utgå med 1 200 kronor årligen, dels ock att de s. k. landsbygdsstipendierna, vilka för närvarande kunna utgå med 800 kronor, förmodligen skulle komma att ytterligare höjas. I sistnämnda avseende vill jag erinra, att Kungl. Maj:t i proposition nr 183 till innevarande års riksdag föreslagit en sådan höjning, varigenom dessa stipendier skulle kunna utgå med högst 1 040 kronor per år.

Ingendera av dessa jämförelser synes vid närmare betraktande riktigt bärande. Sålunda är, såsom domkapitlet i Luleå framhållit, hänvisningen till nyssnämnda stipendier för blivande präster i så måtto missvisande, att för dessa stipendiernas åtnjutande kräves kunskap i finska eller lapska språket, vilket däremot icke är fallet beträffande seminariestipendierna. Och vad landsbygdsstipendierna beträffar, så äro dessa avsedda att möjliggöra för mindre bemedlade ungdomar att komma i åtnjutande av högre undervisning. De äro därför avpassade ur synpunkten av större eller mindre behovstäckning. De s. k. finnbygdsstipendierna åter hava icke detta syfte. Jag erinrar, att behövande seminarieelever ha rätt till studielån. Finnbygdsstipendiet är till sin karaktär att betrakta såsom en gratifikation, som tillfaller seminarieelev, för att denne skall åtaga sig viss tjänstgöring i de

finskspråkiga skoldistriktet. Härav följer då också att dessa stipendiens belopp bör bestämmas enbart ur synpunkten att locka tillräckligt antal sökande. Såsom statskontoret framhåller, synas några svårigheter härvidlag knappast föreligga. De sakkunniga ha för nästa budgetår räknat med ett behov av 30 à 35 stipendier, medan antalet sökande till dylika stipendier för innevarande läsår enligt nu gällande grunder varit icke mindre än 48. Det vill sålunda synas, som om redan den från och med innevarande budgetår vidtagna höjningen av stipendiebeloppen skulle haft tillräckligt gynnsam inverkan på sökandefrekvensen. Jag kan därför icke finna, att en ytterligare höjning är av behovet påkallad. I varje fall synes därmed böra anstå ännu någon tid, till dess mer erfarenhet vunnits angående värdet av nu gällande bestämmelser. Då icke heller vid småskoleseminarierna några svårigheter synas föreligga att fylla stipendierummen, och, såsom de sakkunniga framhållit, någon kännbar brist på småskollärarinnor icke förefinnes i finnbygden, kan jag icke heller för dessa stipendiens vidkommande finna en höjning erforderlig.

Däremot synes det skäligt, att, därest för framtiden stipendier till lapsktalande elever vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå skulle beviljas, dessa bestämmas till 800 kronor per år, varigenom överensstämmelse alltjämt skulle bibehållas med motsvarande finnbygdsstipendier.

Vikariefrågan.

De sakkunniga ha i detta sammanhang även berört de stora svårigheter, som för närvarande möta för erhållande av kompetenta vikarier till skolorna, särskilt i fråga om s. k. korttidsvikariat. I syfte att förbättra förhållandena härutinnan ha de sakkunniga föreslagit vissa åtgärder, nämligen

a) införande av reseersättning till vikarier under vissa närmare angivna förutsättningar, samt

b) höjning av arvodet till pensionerad lärare under vikariat.

Vidare ha de sakkunniga diskuterat möjligheten för anställande av särskilda fasta vikarier, s. k. reservvikarier, vilka inom folkskolinspektionsområdena skulle vara tillgängliga att vid behov anlitas i olika skoldistrikt. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig kunna framlägga något förslag i ämnet.

Samtliga nu angivna frågor komma i annat sammanhang att upptagas till behandling av chefen för finansdepartementet.

III. Anslagsberäkningar.

1. Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 2 816 800 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med därtill hörande bestämmelser finnas intagna i statsliggaren sid. 632 ff.

Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 3 545 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 728 200 kronor. Av handlingarna i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

A v l ö n i n g a r t i l l o r d i n a r i e t j ä n s t e m ä n . Överstyrelsen har beräknat anslagsposten till 2 030 000 kronor, innebärande en ökning med 62 400 kronor, vilken hänför sig till de sakkunnigas av mig i det föregående tillstyrkta förslag beträffande nya ordinarie tjänster. Överstyrelsen framhåller, att hänsyn tagits till den verkliga belastningen, i den mån denna redan nu varit möjlig att beräkna. Sålunda ha tjänstemännens löner beräknats med hänsyn till de löneklasser, inom vilka de verkligen kunna antagas komma att utgå.

Den i anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, ingående delposten till **a r v o d e n å t s e m i n a r i e l ä k a r e m. m.**, som för närvarande är uppförd med 24 000 kronor, har av överstyrelsen föreslagits höjd med 14 100 kronor till 38 100 kronor. Av höjningen äro 8 600 kronor att betrakta såsom automatisk ökning till följd av seminarieorganisationens utvidgning. Återstoden, 5 500 kronor, hänför sig till förslag av överstyrelsen, att sköterskornas tjänstgöring, vilken för närvarande omfattar två veckor vid läsårets början såsom vid heltidstjänst och därefter under läsåret 4 timmar i veckan, skulle vid de permanenta seminarierna utökas med 4 timmar per vecka. Såsom skäl härför har särskilt framhållits, att sköterskornas sjukvårdande uppgifter och de därmed sammanhängande hembesöken befunnits mer tidskrävande än som vid planläggningen av deras verksamhet kunnat förutses.

A r v o d e n å t s e m i n a r i e b i b l i o t e k a r i e r . Arvoden å t b i t r ä d e n p å r e k t o r s e x p e d i t i o n e r n a . Skolöverstyrelsen har i anslutning till seminariesakkunnigas förslag förordat, att dessa delposter uppföras med 27 000 kronor respektive 13 000 kronor eller 17 000 kronor respektive 3 000 kronor mer än för innevarande budgetår.

S ä r s k i l d a a r v o d e n v i d p r o v å r s s e m i n a r i e r . Skolöverstyrelsen har föreslagit inrättande av tillfälliga provårskurser vid seminarierna i Lund och Uppsala. Beträffande motiveringen härför torde få hänvisas till proposition nr 142 till innevarande års riksdag angående anslag för nästa budgetår till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m., sid. 40 f. Överstyrelsen har beräknat förevarande delpost till i runt tal

46 700 kronor, innebärande en ökning med 30 400 kronor. Härav utgöra omkring 2 000 kronor automatisk ökning till följd av ökat antal lärare vid de nuvarande provårseminarierna. I huvudsak 18 600 kronor belöpa på de nya provårskurserna i Lund och Uppsala. Återstoden, i runt tal 10 000 kronor, hänför sig till att överstyrelsen, liksom förut beträffande provårsläroverken, förordat återgång till tidigare gällande grunder för särskilda arvoden åt ämneslärare och handledare vid ifrågavarande seminarier. Beträffande innebörden härav och motiveringen till förslaget hänvisas till nyssnämnda proposition, sid. 41 f.

Delposten till tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker har föreslagits uppförd med oförändrat belopp, 5 600 kronor, och delposten till arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare har föreslagits höjd med 500 kronor. Härom har överstyrelsen anfört följande.

För närvarande är på avlöningsstaten anvisat ett belopp av 11 600 kronor att användas till arvoden vid de i Stockholm och Göteborg anordnade kurserna för hjälpklasslärare. Beloppet är fördelat så, att ungefär en fjärdedel avsetts för den kortare kursen i Göteborg och resten för den längre kursen i Stockholm. Anslaget har under tidigare år varit fullt tillräckligt, enär dåvarande hjälpklasskonsulenten doktor Gideon Nordal då medverkade i stor utsträckning utan arvode eller för ett ringa sådant. Sedan Nordal avlidit och andra föreläsare måst anlitas, har det varit svårt att få anslaget att räcka. Skolöverstyrelsen har sålunda innevarande år varit nödsakad att nedskära den summa, som rektorerna ansett behöflig, med ungefär 500 kronor. Om föreläsningarna skola hållas på den höga standard som är önskvärd, bör anslaget höjas med nyssnämnda summa, varför skolöverstyrelsen får hemställa, att anslaget måtte utgå med $(11\ 600 + 500 =)$ 12 100 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Överstyrelsen har beräknat denna anslagspost till 953 000 kronor, innebärande en ökning med 550 600 kronor, enligt följande uppställning:

icke-ordinarie lärare (utom tjänstledighetsvikarier)	kronor	800 000 ¹
vaktmästarpersonal	»	30 000
kallortstillägg	»	3 800
tjänstledighetsvikarier	»	90 000
kontorsbiträden	»	26 000
extra expeditionshjälp	»	3 200
	Summa kronor	953 000.

Anslagsposten till rörligt tillägg har föreslagits höjd med 50 700 kronor till 420 000 kronor.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän torde i förhållande till skolöverstyrelsens beräkningar kunna minskas med i runt tal 1 000 kro-

Departementschefen.

¹ Därav 330 000 kronor till den provisoriska utbildningslinjen.

nor till följd av den föreslagna placeringen av rektorerna vid de provisoriska seminarierna i Hälsingborg och Stockholm i avlöningsgrupp II. I samband med anmälan av anslagsbehovet till avlöningar vid de allmänna läroverken för nästa budgetår (proposition 1946: 142, sid. 35) har jag förordat återbesättande av en lektorstjänst vid folkskoleseminariet i Lund. Detta medför en ökning av anslagsbehovet under ordinarie-posten med omkring 9 000 kronor. Posten ifråga torde alltså böra uppföras med $(2\ 030\ 000 - 1\ 000 + 9\ 000 =) 2\ 038\ 000$ kronor.

Med den av överstyrelsen förordade ökningen av skolsköterskornas tjänstgöringstid torde tills vidare kunna anstå. Delposten till arvoden åt seminarieläkare m. m. torde till följd härav med utgångspunkt från överstyrelsens beräkningar böra minskas med 5 500 kronor och uppföras med $(38\ 100 - 5\ 500 =) 32\ 600$ kronor. Delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier torde i enlighet med vad jag tidigare anfört böra upptagas till 18 000 kronor. Anslagsmedlen till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna torde med hänsyn till nytillkommande seminarier böra ökas med 3 000 kronor till 13 000 kronor.

Jag tillstyrker inrättande tills vidare av provårskurser vid seminarierna i Lund och Uppsala. I enlighet med den ståndpunkt, jag tidigare beträffande provårsläroverken (proposition 1946: 142, sid. 44) intagit till frågan om en återgång till förkrigsförhållandena ifråga om storleken av de särskilda arvoden vid provårsanstalter, synes en minskning av de beräknade anslagsmedlen för nämnda ändamål med i runt tal 10 000 kronor kunna ske. Delposten ifråga bör sålunda beräknas till $(46\ 700 - 10\ 000 =) 36\ 700$ kronor.

Jag biträder överstyrelsens förslag om uppförande av delposterna till tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker och till arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare med 5 600 kronor respektive 12 100 kronor.

Det föreslagna återbesättandet av en lektorstjänst vid folkskoleseminariet i Lund medför en minskning av anslagsbehovet under icke-ordinarie-posten med omkring 6 000 kronor. Då jag i övrigt icke funnit anledning till erinran beträffande beräkningen av ifrågavarande anslagspost, torde densamma alltså för nästa budgetår böra uppföras med $(953\ 000 - 6\ 000 =) 947\ 000$ kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra beräknas till 415 000 kronor (+ 45 700 kronor).

Hela avlöningsanslaget bör alltså uppföras med $(2\ 038\ 000 + 32\ 600 + 18\ 000 + 13\ 000 + 36\ 700 + 5\ 600 + 12\ 100 + 947\ 000 + 415\ 000 =) 3\ 518\ 000$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 701 200 kronor.

2. Folkskoleseminarierna: Omkostnader.

Detta anslag är nu uppfört med 351 000 kronor. Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 473 000 kronor, innebä-

rande en ökning med 122 000 kronor, enligt följande sammanställning (nuvarande belopp angivas inom parentes).

U t g i f t e r:

Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	13 000	(12 000)
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	»	235 000	(185 000)
Övriga expenser	»	183 000	(125 000)
Trädgårdarnas underhåll och skötsel, <i>förslagsvis</i>	»	66 000	(51 000)
Särskilda kurser och föreläsningar, <i>förslagsvis</i> ..	»	14 900	(7 700)
Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	500	(500)
Dagtraktamenten åt deltagare i kurser för utbildande av hjälpklasslärare	»	7 800	(7 800)
		<u>Summa kronor</u>	<u>520 200 (389 000).</u>

S ä r s k i l d a u p p b ö r d s m e d e l:

Upplåtelse av lokaler, ersättning för lyse m. m. kronor	8 500	(8 000)
Inkomster av trädgårdarna	»	38 700 (30 000)
		<u>Summa kronor 47 200 (38 000)</u>
		Nettoutgift kronor 473 000 (351 000).

Beträffande de föreslagna höjningarna av vissa utgiftsposter framgår av handlingarna i ärendet bland annat följande.

S j u k v å r d m. m. Med anledning av att belastningen å denna anslagspost för budgetåret 1944/45 utgjort i runt tal 12 700 kronor och med hänsyn till seminarieorganisationens utvidgning har överstyrelsen ansett en höjning av posten med 1 000 kronor erforderlig.

B r ä n s l e, l y s e o c h v a t t e n. Medelsätgången under budgetåret 1944/45 beräknas ha utgjort 216 000 kronor. Under hänsynstagande jämväl till den utökade verksamheten har överstyrelsen räknat med ett belopp av 235 000 kronor för nästa budgetår.

Ö v r i g a e x p e n s e r. Ökningen hänför sig främst till de stegrade städningsskostnaderna, vilka för budgetåret 1944/45 uppgått till nära 142 000 kronor. Ytterligare en avsevärd stegring av dessa utgifter är att vänta genom tillkomsten av åtskilliga nya lokaler.

T r ä d g å r d a r n a s u n d e r h å l l o c h s k ö t s e l. Överstyrelsen har anfört:

För innevarande budgetår är för detta ändamål anvisat ett nettobelopp av (51 000 — 30 000 =) 21 000 kronor. Rektorerne ha för nästa budgetår föreslagit en höjning av detta belopp med 7 150 kronor till 28 150 kronor. Detta motiveras bland annat med att även trädgårdsarbetarnas löner numera i stor utsträckning komma att regleras genom kollektivavtal, vilket exempelvis enbart för seminariets i Linköping del föranleder en merkostnad av 1 400 kronor. Det är tydligt, att denna omständighet samt de höjda omkostnaderna i övrigt för trädgårdarnas drift, vilka icke synas kunna kompenseras av de beräknade höjda inkomsterna från trädgårdarna, böra föranleda en

ökning av anslaget. Härtill kommer ett behövt mindre anslag för trädgårdsundervisningen vid de nya seminarierna, av vilka seminariet i Gävle är försett med en icke obetydlig trädgård. Skolöverstyrelsen beräknar bruttoanslaget till 66 000 kronor, inkomsterna till 38 700 kronor och nettoanslaget till 27 300 kronor, vilket innebär en höjning med (27 300 — 21 000 =) 6 300 kronor.

Särskilda kurser och föreläsningar. Skolöverstyrelsen har hemställt om anvisande av 5 000 kronor till särskilda kurser i tal- och röstvård och 600 kronor till anordnande av psykotekniska prov i samband med inträdesprovningarna vid det nuvarande seminariet i Stockholm. Beträffande det förstnämnda förslaget hänvisas till redogörelsen i proposition nr 77 till innevarande års riksdag angående anslag till småskoleseminarierna för nästa budgetår, sid. 18 f. I fråga om de psykotekniska proven har överstyrelsen anfört följande.

På framställning av rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm medgav skolöverstyrelsen den 5 juni 1945, att särskilda psykotekniska prov finge anordnas med de inträdessökande till den fyraåriga linjen vid seminariet vårterminen 1945, under förutsättning att dessa prov anordnades utan kostnad för statsverket.

Hos skolöverstyrelsen har rektor nu anhållit, att skolöverstyrelsen måtte utverka ett anslag av 600 kronor för anordnande av psykotekniska prov även vid inträdesprovningarna vårterminen 1946. Ur framställningen må anföras följande.

Enligt nämnda medgivande av den 5 juni 1945 anordnades under ledning av föreståndaren för Psykotekniska institutet vid Stockholms högskola dylika speciella prov i juni 1945. Dessa prov visade sig vara av ett mycket stort intresse såväl ur vetenskaplig som praktiskt-pedagogisk synpunkt. Meningen är nu att sedan de sålunda prövade eleverna några år tillhört seminariet verkställa en ingående jämförelse mellan de speciella proven inom olika grenar och läraromdömena om de intagna eleverna. Redan nu kan sägas, att inträdesproven vid seminariet och de nämnda psykotekniska proven visat en slående överensstämmelse så gott som genomgående, och i de två fall av 92, där de icke pekade i samma riktning, synas särskilda omständigheter ha förelegat; överensstämmelsen var påfallande även i de talrika fall, då vitsorden avsevärt skilde sig från de sökandes tidigare examensbetyg. Proven ha också uppmärksammats i olika avseenden och väckt intresse såväl i vetenskapliga kretsar som bland praktiskt verksamma pedagoger. Materialet är emellertid givetvis för litet för att tillåta några mera vittgående slutsatser. Det synes därför synnerligen önskvärt, att de sålunda påbörjade proven få fullföljas. Då detta emellertid icke kan ske utan att medel för ändamålet ställas till förfogande, synas statsmedel böra utverkas för provens fortsättande och fullföljande. För ändamålet torde böra beräknas 600 kronor årligen.

Skolöverstyrelsen, som finner det vara av vikt, att de sålunda började proven fortsättas, vill tillstyrka framställningen.

Återstoden av den föreslagna höjningen av förevarande delpost, 1 600 kronor, hänför sig till den utvidgade verksamheten.

Jag har tidigare tillstyrkt anvisande av medel för nästa budgetår till särskilda kurser i tal- och röstvård vid småskoleseminarierna. Enahanda kurser synas böra komma till stånd även vid folkskoleseminarierna. Mot de beräknade kostnaderna därför, 5 000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. Jag tillstyrker vidare anvisande av 600 kronor till psyko-tekniska prov vid inträdesprövningarna vid seminariet i Stockholm. Då jag även i övrigt ansluter mig till vad överstyrelsen i förevarande sammanhang föreslagit, torde omkostnadsanslaget i enlighet med överstyrelsens beräkningar för nästa budgetår böra uppföras med 473 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med (473 000 — 351 000 =) 122 000 kronor.

Departementschefen.

3. Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 75 000 kronor. Skolöverstyrelsen har hemställt om höjning av anslaget till 125 000 kronor. Överstyrelsen framhåller, att det av rektorerna, utan hänsyn till den av de sakkunniga föreslagna utvidgningen av organisationen, begärda anslaget uppginge till 99 000 kronor. Detta syntes icke räcka för de utvidgade seminarierna. Bland annat komme de många nybörjaravdelningarna att draga stora kostnader i fråga om materiel till slöjd- och skolköksundervisningen. Vidare tillkomme de provisoriska seminarierna.

En höjning av förevarande anslag synes erforderlig med hänsyn till den utvidgade seminarieverksamheten. Höjningen synes dock kunna begränsas till 40 000 kronor. Anslaget torde alltså för nästa budgetår böra uppföras med (75 000 + 40 000 =) 115 000 kronor.

Departementschefen.

4. Folkskoleseminarierna: Utrustning.

Under denna rubrik är för innevarande budgetår uppfört ett anslag av 50 000 kronor. *Seminariesakkunniga* ha, med tillstyrkan av skolöverstyrelsen, hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte uppföras med 326 000 kronor. Av detta belopp avses 220 000 kronor belöpa på de permanenta seminarierna och 106 000 kronor på de provisoriska. De sakkunniga ha närmare anfört följande.

I sina petita till 1945 års riksdag föreslog skolöverstyrelsen ett utrustningsanslag på 70 000 kronor, men anmärkte samtidigt, att ett större anslag kunde varit motiverat. Riksdagen anslog emellertid för ändamålet 50 000 kronor, varför fortfarande kvarstår ett behov av minst 20 000 kronor, huvudsakligen för inköp av musikinstrument. Den under de gångna åren eftersatta nyanskaffningen och renoveringen av inventarier m. m. föranleder enligt rektorernas uppgifter ett mycket stort behov av anslagsmedel. Såvitt de sakkunniga kunnat finna, torde detta vara riktigt. De sakkunniga vilja därför föreslå ett anslag av i medeltal minst 3 000 kronor för varje seminarium, förutom nyssnämnda 20 000 kronor. Därtill kommer att förste gymnastikkonsulenten bestämt påyrkat viss renovering och nyanskaffning av gymnastikredskapen vid vissa seminarier, vilket föranleder

en kostnad av i runt tal 10 000 kronor. Sammanlagt erfordras således ett anslag av (20 000 + 30 000 + 10 000 =) 60 000 kronor till de permanenta seminarierna, varvid dock icke hänsyn tagits till kostnaderna för inventarier till de nya lokaler, som de sakkunniga föreslagit. Till detta ändamål, alltså inredning av de nya klassrum, slöjdsalar och gymnastiksal, som föreslagits, erfordras enligt de sakkunnigas beräkningar följande belopp, nämligen

i Falun	kronor	17 750
i Kalmar	»	20 000
i Karlstad	»	24 600
i Linköping	»	17 000
i Luleå	»	27 150
i Lund	»	24 750
i Umeå	»	12 000
i Uppsala	»	18 950
Summa kronor		162 200

eller i runt tal 160 000 kronor. Då det är meningen, att samtliga lokaler skola uppföras och inredas snarast möjligt, bör denna summa anvisas redan på nästa budgetårs stat.

Härtill kommer inredning av de provisoriska seminarierna. Vad seminarierna i Hälsingborg och Stockholm beträffar torde emellertid inventarier i största utsträckning av respektive städer ställas till förfogande mot vederlag ingående i hyreskostnaderna. För inköp av musikinstrument och vissa andra inventarier bör dock anvisas ett anslag av exempelvis 5 000 kronor per seminarium.

Vid seminariet i Gävle erfordras däremot helt ny utrustning. Vårdanstalten får nämligen vid sin flyttning med sig samtliga användbara inventarier. Inventarier och annan utrustning till de lokaler, som kunna beräknas bli tagna i bruk under läsåret 1946/47 har av de sakkunniga beräknats draga en kostnad av 96 000 kronor. Därvid ha de sakkunniga förutsatt att de salar, som komma att användas som lokaler för stadens folkskoleklasser, utrustas av Gävle stad.

Det sammanlagda erforderliga utrustningsanslaget kommer således att uppgå till (60 000 + 160 000 + 10 000 + 96 000 =) 326 000 kronor.

Departement-
schefen.

Den ifrågasatta betydande utvidgningen av seminarieorganisationen kommer givetvis att ställa krav på icke oväsentliga anslagsmedel till inredning av nya lokaler m. m. Jag har icke funnit anledning till erinran beträffande de sakkunnigas av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslag i och för sig. Jag anser emellertid, att en del av den erforderliga anslagssumman bör kunna fördelas på två budgetår. Enär sålunda icke alla de nya lokaler, som nödvändiggöras av organisationens utbyggande, kunna väntas bli tagna i bruk redan första verksamhetsåret, synas av de till inredning av dessa lokaler avsedda medlen — vid de permanenta seminarierna 160 000 kronor och vid det provisoriska seminariet i Gävle 96 000 kronor eller sammanlagt 256 000 kronor — förslagsvis två tredjedelar eller i runt tal 170 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår. Härtill komma övriga beräknade

kostnader, 70 000 kronor, till vilka i sin helhet medel böra beräknas redan för detta år. Anslaget skulle alltså för budgetåret 1946/47 uppföras med $(170\ 000 + 70\ 000 =) 240\ 000$ kronor.

5. Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring.

För detta ändamål är för innevarande budgetår uppfört ett förslagsanslag av 290 000 kronor. Arvode utgår med 2 000 kronor för lärarkandidat, som genomgår provår under helt läsår, och 1 000 kronor för lärarkandidat, som genomgår provår under en termin.

Skolöverstyrelsen har beräknat antalet provårsplatser under budgetåret 1946/47 till 160, varav 132 vid de allmänna läroverken och 28 vid folkskoleseminarierna. Av de senare komma 7 på vardera av de föreslagna nya provårskurserna i Lund och Uppsala. Anslagsbehovet har därför angivits till $(160 \times 2\ 000 =) 320\ 000$ kronor.

Jag har ingen erinran mot det beräknade antalet provårskandidater under nästa budgetår. Anslaget torde alltså i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra uppföras med 320 000 kronor, innebärande en höjning med 30 000 kronor.

Departementschefen.

IV. Vissa byggnadsfrågor.

Vid anmälan av anslagsbehovet till småskoleseminarierna för nästa budgetår (proposition nr 77) förklarade jag mig ämna senare återkomma till frågan om de byggnadsarbeten vid småskoleseminarierna i Härnösand och Landskrona, vilka bleve erforderliga vid bifall till de i ifrågavarande sammanhang framlagda förslagen om utvidgning av seminariet i Härnösand med en avdelning och av seminariet i Landskrona med två avdelningar. *Byggnadsstyrelsen* har nu, efter samråd med skolöverstyrelsen, inkommit med förslag och kostnadsberäkningar rörande ifrågavarande arbeten. Samtidigt har byggnadsstyrelsen anmält, att vissa ytterligare medel visat sig erforderliga till de pågående byggnadsarbetena vid småskoleseminarierna i Haparanda, Skara, Strängnäs och Växjö, vartill medel anvisats av 1945 års riksdag. Förutom förutnämnda ärenden torde i förevarande sammanhang böra upptagas till behandling även vissa byggnadsfrågor vid folkskoleseminarierna, i huvudsak avseende sådana åtgärder, som föranledas av mitt förslag i det föregående till utvidgad organisation av ifrågavarande seminarier.

Småskoleseminarierna.

Härnösand. Enligt ett år 1944 av skolöverstyrelsen framlagt förslag till utvidgning av detta seminarium, vilket då icke föranledde någon framställning till riksdagen, beräknades kostnaderna för erforderliga om- och tillbyggnadsarbeten vid seminariet till 600 000 kronor. *Byggnadsstyrelsen* framhåller nu, att vid den förnyade utredningen av denna byggnadsfråga framkommit krav på lokaler för barnbispisning, varför en kostnadsstegring blivit ofrånkomlig. Kostnaderna kunde nu beräknas till 700 000 kronor.

Det nu framlagda förslaget, som åskådliggjorts å 6 å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättade, den 12 februari och den 6 april 1946 dagtecknade ritningar, innebär i huvudsak följande.

Den nuvarande seminariebyggnaden och gymnastikhuset sammanfogas genom en vinkelformad tillbyggnad. Inom den nuvarande skolbyggnaden utföras vissa ombyggnadsarbeten. Sålunda inredas rum för lärarinnor, bibliotek, läsrum och lokaler för gosslöjd och handarbete varjämte samlingsalen utökas. Tillbyggnaden utgöres dels av en tvåvåningsbyggnad, inrymmande 6 klassrum jämte lokaler för naturkunnighetsundervisning, varjämte musikal och 6 överspelningsrum anordnas i vindsvåningen, dels av en envåningsbyggnad inrymmande barnbispisningslokaler. I källarutrymmena under sistnämnda lokaler anordnas toaletter för seminaristerna och övningsskolans elever.

Landskrona. Även beträffande detta seminariums utbyggnad förelågo år 1944 vissa kostnadsberäkningar, vilka slutade på ett belopp av

700 000 kronor. *Byggnadsstyrelsen* framhåller, att jämväl dessa kostnader vid förnyad utredning visat sig otillräckliga och nu kunde uppskattas till 825 000 kronor, beroende på att vissa icke tidigare beräknade lokaler tillkommit, nämligen en barnbispisningslokal med tillhörande köksavdelning samt bibliotek och lärum för övningsskolan.

Beträffande det nu utarbetade byggnadsförslaget, som närmare utformats å 6 å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättade, den 12 februari och den 6 april 1946 dagtecknade ritningar, har byggnadsstyrelsen anfört:

Enligt det nu utarbetade om- och tillbyggnadsförslaget tillbygges den nuvarande seminariebyggnaden mot väster med lokaler, avsedda för en ny övningsskola samt utrymmen för barnbispisning. Sistnämnda utrymmen äro förlagda till en envåningsbyggnad, som tänkes förbinda det gamla seminariet med en nybyggnad inrymmande övningsskolan och förlagd utmed tomtens västra gräns. Denna byggnad uppföres i två våningar med en hög souterrängvåning och inrymmer 9 klassrum jämte bibliotek och lärum för övningsskolan, skolkök, slöjdsal för kvinnliga elever samt 6 på vinden inredda överspelningsrum jämte musik- och teckningssalar. Inom gamla seminariebyggnaden utföras vissa ombyggnadsarbeten. Sålunda inredas i källarvåningen toalettavdelning för seminarister samt bad, dusch och omklädningsrum och inom bottenvåningen iordningställas lokaler för rektors-expedition samt bibliotek. Inom våningen 2 trappor upp avses att utöka den nuvarande samlingsalen.

Det har visat sig lämpligt att nuvarande vaktmästarbostaden tages i anspråk för skoländamål och att i stället ny vaktmästarbostad uppföres.

Nuvarande rektorsbostad, som för närvarande icke disponeras såsom sådan, avses att under ombyggnadstiden tillfälligt utnyttjas för skolans behov. Det möter givetvis vissa svårigheter att mera bestämt angiva kostnaderna för här föreslagna arbeten, då inga entreprenadhandlingar föreligga och då de till stor del innebära ombyggnader, men hava de av styrelsen beräknats till 825 000 kronor.

H a p a r a n d a. Till om- och nybyggnadsarbeten för småskoleseminariet i Haparanda anvisades av 1945 års riksdag ett investeringsanslag av 580 000 kronor. *Byggnadsstyrelsen* har nu — under framhållande av att detta belopp torde komma att visa sig otillräckligt — hemställt om anvisande av ytterligare 95 000 kronor för ändamålet. Styrelsen har anfört följande.

Vid det pågående utarbetandet av slutgiltiga ritningar har nämligen med anledning av numera gällande bestämmelser för byggnader av denna art och omfattning funnits erforderligt att beräkna byggnaderna uppförda av sten i stället för trä. Vidare har det visat sig erforderligt att utöka värmeledningsutrymmena inom den befintliga byggnaden och slutligen har behovet av lokaler för barnbispisning föranlett en viss ökning av de till skolköket anslutna utrymmena. Denna ökning för barnbispisningen har medfört att nybyggnaden för övningsskolan måst givas något större längd, vilket gjort det möjligt att tillgodose framförda önskemål om viss ökning av klassrummens storlek.

Skara, Strängnäs och Växjö. Till vissa byggnadsarbeten vid dessa seminarier anvisade 1945 års riksdag 804 000, 680 000 respektive 507 000 kronor. Vid beräkningen av medelsbehovet för de båda sistnämnda seminarierna hade avsetts, att befintliga rörledningssystem för värme, vatten och avlopp skulle, ehuru de voro gamla och i dåligt skick, med hänsyn till då rådande materialsvårigheter tills vidare kunna bibehållas, varför byggnadsstyrelsen endast räknat med de för panncentralernas utvidgning erforderliga kostnaderna. *Byggnadsstyrelsen* har emellertid nu funnit lämpligt att redan i samband med de pågående byggnadsarbetena i övrigt verkställa utbyte av dessa ledningssystem. Styrelsen framhåller därvid, att de svåra materialförhållandena numera undergått en icke oväsentlig förbättring, ävensom att ett utbyte längre fram skulle komma att medföra icke oväsentliga extra kostnader för håltagningar och efterlagningar inom utrymmen, som berördes av byggnadsarbetena. Byggnadsstyrelsen har därför hemställt om anvisande för ifrågavarande ändamål av ytterligare 60 000 kronor vid seminariet i Strängnäs och 140 000 kronor vid seminariet i Växjö.

Bortsett från nämnda förhållanden har det emellertid, framhåller byggnadsstyrelsen vidare, vid såväl seminariet i Skara som seminariet i Strängnäs visat sig, att de beviljade anslagsbeloppen icke komma att täcka de med byggnadsföretagen förbundna kostnaderna. Styrelsen har härom närmare anfört följande.

Byggnadsstyrelsen, som i dessa ärenden samrått med skolöverstyrelsen, har icke kunnat finna någon möjlighet att vidtaga sådana inskränkningar i de från början starkt beskurna byggnadsprogrammen, att besparingar, motsvarande de väntade merkostnaderna kunna erhållas. I båda dessa byggnadsföretag ingå emellertid nya gymnastikbyggnader. Då byggnadstillstånd för sådana byggnader icke för närvarande torde vara att förvänta och av styrelsen verkställda undersökningar visa, att ifrågavarande merkostnader torde kunna täckas av de för dessa byggnader avsedda medlen, får styrelsen anmäla, att styrelsen avser att för den nya seminariebyggnaden i Skara och om- och tillbyggnaderna av huvudbyggnaden vid seminariet i Strängnäs disponera tillgängliga belopp för att sedermera, när uppförandet av gymnastikbyggnaderna kan bli aktuellt, inkomma med framställning om anvisande av ytterligare medel härför.

Vid den tidpunkt då planerna till utvidgningarna av seminarierna i Växjö, Skara och Strängnäs uppgjordes, hade ännu icke kravet på lokaler för barnbispisning framkommit, varför sådana icke finnas upptagna i byggnadsprogrammen. Beträffande seminarierna i Skara och Strängnäs synes en lämplig lösning kunna erhållas genom att erforderliga lokaler för barnbispisningen anordnas i samband med uppförandet av planerade gymnastikbyggnader, medan i Växjö möjligheterna att samordna denna bispisning med någon av stadens folkskolor överväges. Då dessa gymnastiksalarna i Skara och Strängnäs icke nu beräknas komma till utförande torde barnbispisningen på dessa platser tills vidare få ordnas med anlitan av pro-

visoriska anordningar. Byggnadsstyrelsen kommer att i samråd med skolöverstyrelsen vidtaga erforderliga utredningar och sedermera till Kungl. Maj:t inkomma med förslag, vartill dessa utredningar kunna föranleda.

Den i annat sammanhang föreslagna utvidgningen av småskoleseminarierna i **Härnösand** och **Landskrona** nödvändiggör vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid dessa seminarier. De befintliga lokalerna äro nämligen i huvudsak endast avpassade för den nuvarande organisationen. Jag finner de av byggnadsstyrelsen framlagda byggnadsförslagen, vilka tagit sikte även på behovet av barnbespisningslokaler, väl avvägda och ägnade att skapa goda och ändamålsenliga lokaler. De synas därför böra komma till utförande. De beräknade kostnaderna, 700 000 respektive 825 000 kronor, föranleda ingen invändning från min sida. Jag vill i detta sammanhang erinra, att av 1944 års riksdag anvisats 110 000 kronor till vissa ändringsarbeten vid seminariet i Landskrona. Enligt vad jag inhämtat ha härav hittills förbrukats endast 2 500 kronor. Då jag förutsätter att återstående medel, 107 500 kronor, få användas för den nu ifrågasatta om- och tillbyggnaden vid nämnda seminarium, skulle alltså för detta ändamål behöva anvisas endast (825 000 — 107 500 =) 717 500 kronor eller i runt tal 717 000 kronor.

Departementschefen.

Efter förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1945 års riksdag till vissa byggnadsarbeten vid småskoleseminarierna i Haparanda, Skara, Strängnäs och Växjö 580 000, 804 000, 680 000 respektive 507 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har nu anmält, att de anvisade anslagen redan visat sig eller av allt att döma komma att visa sig otillräckliga. Vid seminariet i **Haparanda** har detta — förutom på vissa andra omständigheter — berott på det nytillkomna behovet av barnbespisningslokaler. Merkostnaderna för detta seminarium ha beräknats uppgå till 95 000 kronor. Vid seminarierna i **Strängnäs** och **Växjö** har det ansetts lämpligt att redan nu verkställa utbyte av ledningssystemen för värme, vatten och avlopp, vilket medför ytterligare kostnader å 60 000 respektive 140 000 kronor. Jag anser mig böra godtaga de nya kostnadsberäkningarna och förordar, att medel ställas till förfogande i enlighet därmed.

Till frågan om beviljande av ytterligare medel utöver vad nyss förordats till byggnadsarbeten vid seminarierna i Skara och Strängnäs och eventuellt Växjö torde jag få anledning återkomma, sedan byggnadsstyrelsen vidtagit erforderliga utredningar i ämnet.

Folkskoleseminarierna.

Jag har i det föregående i princip givit min anslutning till det av seminariesakkunniga efter samråd med byggnadsstyrelsen framlagda byggnadsprogrammet för folkskoleseminarierna, vilket nödvändiggjorts av den föreslagna omfattande utvidgningen av seminarieorganisationen. Beträffande

de allmänna riktlinjer, efter vilka ifrågavarande byggnadsprogram utformats, har *byggnadsstyrelsen* anfört följande.

Den utförda utredningen avser en utökning av undervisningslokalerna vid folkskoleseminarierna i Lund, Kalmar, Linköping, Karlstad, Falun, Uppsala, Umeå och Luleå. Vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg har en provisorisk utökning av seminarierna genom utbyggnad ej visat sig genomförbar och de erforderliga nya lokalerna torde sålunda få anskaffas genom förhyrningar. Vid folkskoleseminariet i Stockholm har dock kostnaderna för en tidigare planerad ombyggnad av lokalerna för naturkunnighetsundervisningen upptagits i utredningen, då denna ombyggnad får anses oundgängligen nödvändig med hänsyn till seminariets utökade verksamhet. Slutligen har byggnadsstyrelsen undersökt möjligheterna att i Gävle inreda ett provisoriskt folkskoleseminarium i döfstumskolans byggnad, vilken kommer att bliva ledig vid skolans överflyttning till Mogård.

Det ökade lokalbehovet vid ovannämnda seminarier avses i första hand att tillfredsställas genom inredande av disponibla vindar och övriga sekundärutrymmen, samt när detta ej är tillfyllest genom uppförande av provisoriska träbaracker intill skolbyggnaderna.

På ett tidigare stadium av utredningen räknades med möjligheten att i sistnämnda fall använda gamla militärbaracker, vilka skulle ställas till disposition av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse. Verkställda kostnadsberäkningar ha givit vid handen att övertagande och ombyggnad av en sådan barack till undervisningslokaler skulle uppgå till omkring 25 000 kronor. De därvid erhållna klassrummen skulle få en höjd av endast 2,40 meter, varjämte fönstrens utformning i förening med den låga rumshöjden medför dåliga belysningsförhållanden. Den förhållandevis ringa rumshöjden torde även försvåra en tillfredsställande placering av den elektriska belysningsarmaturen i skolsalarna, varigenom möjligheten för eleverna att följa undervisningen på svarta tavlan försvåras. Byggnadsstyrelsen finner det därför tveksamt om militärbaracker lämpligen böra användas och, då enligt vad utredningen givit vid handen endast fyra baracker innehållande 12 st. klassrum bliva erforderliga, vill styrelsen ifrågasätta, om icke nya sådana med ändamålsenligare planlösningar och riktiga rumsutformningar böra komma till utförande.

Byggnadsstyrelsen har därför låtit upprätta ritningar till en barack innehållande två klassrum om $8,5 \times 6$ meter samt kapprum och materialskåp, vilken barack enligt styrelsens beräkningar skulle draga en kostnad av 35 000 kronor.

Vidare har styrelsen låtit upprätta ritningar till barack inrymmande en slöjdsal med måtten $6,5 \times 9$ meter samt erforderliga biutrymmen samt till en gymnastikbarack inrymmande en gymnastiksal om 8×14 meter, tvenne omklädnadsavdelningar samt tvenne lärarorum m. m. Kostnaderna för slöjdsbaracken har styrelsen beräknat till 20 000 kronor och för gymnastikbaracken till 60 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har även låtit verkställa undersökningar huruvida det genom tillbyggnaderna utökade värmebehovet även fordrar utökning av värmecentralerna vid de ifrågavarande seminarierna. Undersökningen har givit vid handen att i de flesta fall torde nuvarande kapaciteten av pannanläggningarna förslå även för den planerade utökningen. För folkskoleseminarierna i Lund och Uppsala måste dock en ny panna insättas. Vid folk-

skoleseminarierna i Kalmar och Falun synes dessutom egna separata pannrum erfordras för nybyggnaderna, då dessa på grund av de lokala förhållandena ha placerats på sådant avstånd från den befintliga panncentralen, att en ledningsdragnings från denna ej visar sig ekonomisk.

För samtliga här berörda seminarier gäller dock att de befintliga pannorna äro av relativt hög ålder och i det närmaste uttjänade, varför ett utbyte av pannor inom en nära framtid torde vara ofrånkomlig. Med hänsyn till tidsläget och svårigheten att skaffa fullgott nytt material har byggnadsstyrelsen emellertid ej ansett det vara lämpligt att upptaga denna fråga i samband med den provisoriska utökningen av seminarierna.

De ifrågasatta åtgärderna samt de av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaderna därför vid de olika seminarierna framgå av följande uppställning.

F a l u n.

Sammanlagning av rum 12 och 13 till dagrum	kronor	2 000
Omändring av rum 69 till klassrum	»	1 000
1 klassrumsbarack med 4 klassrum	»	70 000
1 gymnastikbarack	»	60 000
Pannrum jämte tvenne toalettavdelningar	»	8 000
Nytt bostadshus för vaktmästare	»	30 000
Iordningställande av duschrum samt förbättring av vattenanläggningen	»	4 000 ¹
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	25 000
		<hr/>
	Kronor	200 000.

K a l m a r.

Inredning av barnbispisningslokal och överspelningsrum i källaren	kronor	15 000
Träbyggnad i kv. Gladan innehållande 3 mindre och 2 större klassrum och materialrum	»	107 000
1 gymnastikbarack	»	60 000
Pannrum jämte tvenne toalettavdelningar	»	18 000
Cykelställ	»	1 000 ¹
Tillbyggnad av kontorsrum till växthuset	»	5 000 ¹
Utökning av omklädningsrum till befintlig gymnastiksal	»	1 500
Utvändigt ordnande av tomten	»	2 000
Rivning av stallbyggnad och uppförande av nytt uthus . .	»	10 000 ¹
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	20 500
		<hr/>
	Kronor	240 000.

K a r l s t a d.

Vindsinredning med 7 klassrum	kronor	53 000
Hyllinredning m. m. i arkiv	»	3 000 ¹
Oförutsett m. m.	»	7 000
		<hr/>
	Kronor	63 000.

¹ Åtgärden är icke direkt föranledd av den utvidgade organisationen men torde ändock böra komma till stånd.

Linköping.

Ändring av rum 95 och 65 d till klassrum	kronor	3 000
1 klassrumsbarack med 2 klassrum	»	35 000
1 slöjdbarack	»	20 000
Ominredning i skolköket	»	2 000 ¹
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	17 000
		<hr/>
	Kronor	77 000.

Luleå.

Barack för gymnastik och överspelningsrum	kronor	55 000
Inredning av 4 klassrum och kvinnlig slöjdsal på vinden ..	»	40 000
Inredning av träslöjdsal och virkesrum i gymnastik- byggnaden	»	3 000
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	12 000
		<hr/>
	Kronor	110 000.

Lund.

Delning av större klassrum i tredje våningen	kronor	15 000
Inredning av kvinnlig slöjdsal på vinden	»	25 000
Omändring av vaktmästarbostad till slöjdsal m. m.	»	7 000
1 klassrumsbarack med 2 klassrum	»	35 000
1 gymnastikbarack	»	60 000
Förbättringsarbeten inom befintlig gymnastikavdelning ..	»	5 000
Utökning av panncentralen	»	5 000
Ordnande av idrottsplats	»	8 000 ¹
Cykelställ	»	2 000 ¹
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	23 000
		<hr/>
	Kronor	185 000.

Stockholm.

Omändrings- och reparationsarbeten i lokaler för natur- kunnighetsundervisningen	kronor	65 000.
---	--------	---------

Umeå.

1 klassrumsbarack med 4 klassrum	kronor	70 000
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	15 000
		<hr/>
	Kronor	85 000.

Uppsala.

Inredning av 5 klassrum på vinden	kronor	40 000
1 gymnastikbarack	»	60 000
Inredning av omklädningsrum till befintlig gymnastiksal	»	12 000 ¹
Förbättring av duschar m. m. till densamma	»	9 000 ¹
Utökning av panncentralen	»	5 000
Yttre ledningar, oförutsett m. m.	»	14 000
		<hr/>
	Kronor	140 000.

¹ Åtgärden är icke direkt föranledd av den utvidgade organisationen men torde ändock böra komma till stånd.

G ä v l e.

Ombyggnad av dövstumskolan:

Byggnadsarbeten	kronor	242 000	
Värmeledning och ventilation samt vatten, avlopp och sanitetstekniska installationer	»	50 000	
Elektriska installationer	»	25 000	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	33 000	350 000 ¹
I gymnastikbarack	kronor		60 000
Yttre ledningar, oförutsett m. m. för gymnastikbaracken	»		6 000
	Kronor		416 000
Summa summarum kronor			1 581 000.

I särskilda skrivelser den 9 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av dels 80 000 kronor till ombyggnad av gymnastiklokalerna vid seminariet i Luleå, dels ock 48 000 kronor till förbättring av toalettanordningar och anordnande av lekhall samt till ombyggnad av vaktmästarbostäder vid seminariet i Uppsala. En beträffande sistnämnda seminarium gjord, likartad framställning den 1 september 1941 föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Ett anslag å 45 000 kronor för ändamålet var uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45.

Beträffande de föreslagna åtgärderna, vilka icke ingå i det nyssnämnda byggnadsprogrammet, har byggnadsstyrelsen anfört följande.

Gymnastiklokalerna vid folkskoleseminariet i Luleå kunna icke anses fylla skäligena krav på tidsenliga gymnastiklokaler, i synnerhet icke med hänsyn till seminariets egenskap av samseminarium. Detta gäller främst omklädnadsrummen med tillhörande dusch- och torkrum, varav för närvarande endast finnas 2 stycken. Skilda rum för seminarieeleverna och övningskolans elever saknas sålunda. Vidare är gymnastiksalen med inredning starkt försliten, varför förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen påyrkat ombyggnad av gymnastiklokalerna.

Byggnadsstyrelsen har på grund härav uppdragit åt länsarkitektkontoret i Luleå att uppgöra förslag till nödiga ombyggnads- och förbättringsarbeten, omfattande såväl själva gymnastiksalen som omklädnadslokalerna.

Förslaget, upprättat i samråd med och godkänt av seminariets rektor och gymnastiklärare, omfattar i huvudsak inläggning av nytt golv, värme-, isolerings- och målningsarbeten samt reparation av fast inredning i gymnastiksalen ävensom anordnande av fyra omklädnadsrum med tillhörande dusch- och torkrum för manliga och kvinnliga seminarieelever samt övningskolans gossar och flickor. Vidare avses förbättring av evakuerings- och uppvärmningsanordningar.

Förslaget har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 80 000 kronor.

I sin skrivelse den 1 september 1941 angående vissa byggnadsåtgärder vid folkskoleseminariet i Uppsala framhöll byggnadsstyrelsen bland

¹ Härav avse 150 000 kronor sådana reparations- och underhållskostnader, som under alla förhållanden varit erforderliga.

annat, att toalettavdelningarna vid seminariet vore förlagda till en på seminarietomtens nordvästra del belägen, 4 meter bred och 30 meter lång envåningsbyggnad, som stode i förbindelse med seminariebyggnadens sydvästra flygel. Avdelningarna vore synnerligen omoderna och bristfälliga. De vore sålunda utrustade med torrklosetter och torrpissoarer och vore dessutom otillfredsställande uppvärmda. Det hade därför länge framstått såsom ett önskemål att förse seminariet med mera hygieniska toalettanordningar. Enligt av styrelsen samtidigt framlagt förslag uppginge kostnaderna härför till 23 500 kronor.

Styrelsen framhöll vidare, att seminariebyggnaden saknade lekhall, där eleverna kunde uppehålla sig vid otjänlig väderlek. Behov av en sådan lekhall hade länge gjort sig gällande och en dylik kunde lämpligen anordnas inom den gamla toalettbyggnaden, där även ett soprum skulle anordnas. Kostnaden härför beräknades till 6 500 kronor.

Slutligen framhöll styrelsen, att bostäderna för seminariets trädgårdsmästare, maskinist och vaktmästare vore förlagda till en särskild byggnad, som i bottenvåningen innehölle en 2-rumslägenhet för trädgårdsmästaren och en 1-rumslägenhet för maskinisten samt i våningen 1 trappa upp en 2-rumslägenhet för vaktmästaren. Lägenheterna i bottenvåningen behövde repareras och moderniseras, varjämte det vore önskvärt, att åtgärder vidtoges för att maskinisten finge disponera en lägenhet om åtminstone 2 rum och kök. Ett samtidigt framlagt förslag till dessa åtgärder hade kostnadsberäknats till 8 000 kronor.

De av styrelsen åsyftade otillfredsställande förhållandena vid seminariet äro fortfarande rådande. Särskilt hava olägenheterna beträffande bostäderna framhållits vid tillsättandet av ny trädgårdsmästare och i samband därmed förrättad av- och tillträdessyn å dennes bostadslägenhet.

Enligt beräkningar betingar numera förslaget till förbättrade toalettanordningar samt anordnande av en lekhall en kostnad av 36 000 kronor, under det att ombyggnad av vaktmästarebostaden skulle draga en kostnad av 12 000 kronor. Kostnadsförhöjningarna i förhållande till 1941 års förslag betingas av under tiden inträffade prisförhöjningar beträffande materiel och arbetskraft, som kunna angivas till cirka 20 procent, samt av ytterligare försämring i bostadshusets tillstånd.

Departement-
schefen.

Det framlagda byggnadsprogrammet i anledning av den stundande utvidgningen av folkskoleseminarieorganisationen anser jag mig i huvudsak kunna biträda. Det torde böra få ankomma på byggnadsstyrelsen att inom ramen för anvisade anslagsmedel vidtaga de jämkningar i förslaget, som måhända kunna finnas påkallade. De beräknade kostnaderna för förslagets genomförande, 1 581 000 kronor, ha i betraktande av de väsentliga förbättringar i lokalförhållandena, som därmed kunna vinnas, icke synts mig oskäliga. Det bör därvid även erinras, att i den angivna kostnadssumman ingår dels ett belopp å 150 000 kronor, som under alla förhållanden erfordrats för reparation och underhåll av den nuvarande dövstumskolans i Gävle lokaler, dels ock ett belopp å sammanlagt 56 000 kronor, avseende vissa åtgärder vid övriga seminarier, som icke direkt föranledas av den utvidgade organi-

sationen men som likväl äro behöfliga och enligt min uppfattning lämpligen böra komma till stånd i förevarande sammanhang.

Byggnadsstyrelsen har tidigare hos Kungl. Maj:t hemställt om anvisande av 80 000 kronor till ombyggnad av gymnastiklokalerna vid Luleåseminariet och 48 000 kronor till förbättring av toalettanordningar och anordnande av lekhall samt till ombyggnad av vaktmästarbostäderna vid seminariet i Uppsala. Jag har blivit övertygad om nödvändigheten av att dessa arbeten, vilka icke ingå i det förutnämnda större byggnadsprogrammet, genomföras och vill därför tillstyrka anvisande av medel även till dessa ändamål.

Anslagsmedlen torde i sin helhet böra beviljas för nästa budgetår. Jag förordar alltså, att till vissa byggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna för budgetåret 1946/47 anvisas ett investeringsanslag av (1 581 000 + 80 000 + 48 000 =) 1 709 000 kronor.

V. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. besluta, att folkskoleseminarieorganisationen skall utvidgas på sätt jag i det föregående förordat;

2. godkänna följande personalförteckning för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
11 rektorer, avlöningsgrupp I	E 13
2 » » II	E 11
89 lektorer	A 27
10 lärare i teckning	A 21
10 lärare i musik	A 21
14 » » gymnastik med lek och idrott	A 21
86 övningsskollärare	A 20
7 lärare i manlig slöjd	A 18
7 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 18
10 lärare i trädgårdsskötsel	A 17
6 lärarinnor i hushållsgöromål	A 16
3 » » kvinnlig slöjd vid manligt seminariums övningsskola	A 16
8 vaktmästare	A 7
13 »	A 6;

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

2 adjunkter Eo 21

3. godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän,
förslagsvis kronor 2 038 000

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Arvoden åt seminarieläkare m. m., förslagsvis		kronor 32 600	
b. Arvoden åt seminariebibliotekarier »	18 000		
c. Arvoden åt biträden på rektors-expeditionerna . . . »	13 000		
d. Särskilda arvoden vid provårsseminarier »	36 700		
e. Tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker, förslagsvis »	5 600		
f. Arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare . . »	12 100	kronor	118 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis »			947 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis »			415 000
		Summa kronor	3 518 000;

4. till *Folkskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 3 518 000;

5. till *Folkskoleseminarierna*: *Omkostnader* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av . . kronor 473 000;

6. till *Folkskoleseminarierna*: *Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 115 000;

7. till *Folkskoleseminarierna*: *Utrustning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av . . kronor 240 000;

8. till *Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 320 000;

9. till *Vissa till- och ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Härnösand* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *investeringsanslag* av kronor 700 000;

Kungl. Maj:ts proposition nr 242.

10. till *Vissa till- och ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Landskrona* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 717 000;

11. till *Om- och nybyggnadsarbeten för småskoleseminariet i Haparanda* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 95 000;

12. till *Vissa till- och ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Strängnäs* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 60 000;

13. till *Vissa till- och ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Värjö* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 140 000;

14. till *Vissa byggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 709 000.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Ekbom.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Inledning	2
I. Folkskoleseminariernas organisation budgetåret 1946/47	4
Folkskolläraarbetet	4
Seminarieorganisationen	7
Departementschefen	20
Personfrågor m. m.	22
Departementschefen	37
II. Åtgärder för underlättande av lärarekryteringen vid avlägset be- lägna skolor m. m.	41
Åtgärder vid avlägset belägna skolor i allmänhet	42
Departementschefen	50
Speciella åtgärder i finnbygden	53
Departementschefen	57
Vikariefrågan	59
III. Anslagsberäkningar	60
1. Folkskoleseminarierna: Avlöningar	60
2. » : Omkostnader	62
3. » : Materiel, böcker m. m.	65
4. » : Utrustning	65
5. Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring	67
IV. Vissa byggnadsfrågor	68
Småskoleseminarierna	68
Departementschefen	71
Folkskoleseminarierna	71
Departementschefen	76
V. Hemställan	78